

GOVERNMENT OF INDIA
DEPARTMENT OF ARCHAEOLOGY
CENTRAL ARCHAEOLOGICAL
LIBRARY

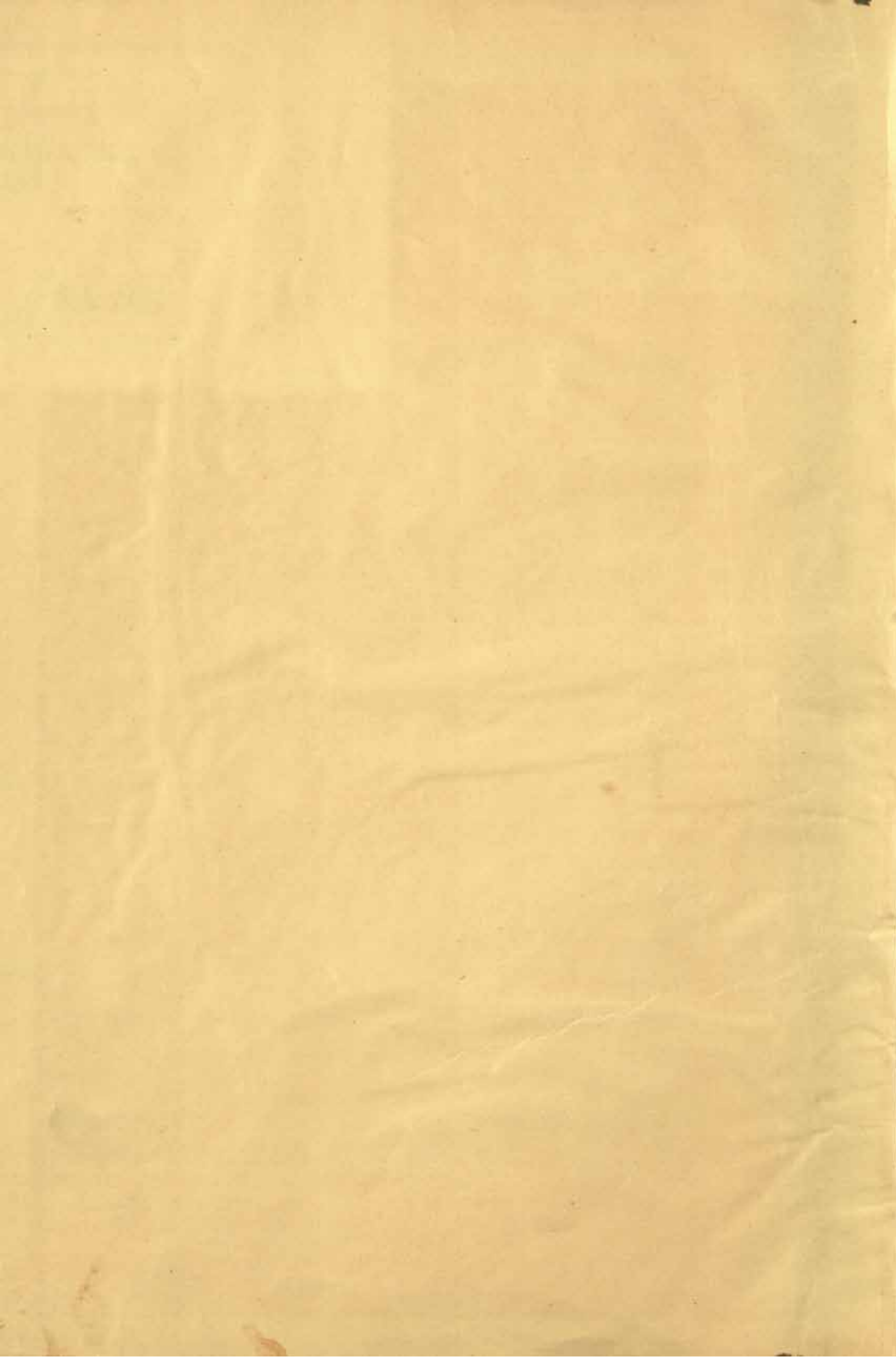
CLASS _____

CALL NO.

913.03 J.D.A.-S.K.
No 13

D.G.A. 79.

~~D~~ 75

MEMOIRS OF THE ARCHÆOLOGICAL SURVEY
OF INDIA

No. 13

KANNADA POETS
MENTIONED IN INSCRIPTIONS

BY
T. T. SHARMAN

UNDER THE EDITORSHIP
OF
RAO BAHADUR H. KRISHNA SHASTRI
Government Epigraphist

21899

MADRAS
PRINTED BY THE SUPERINTENDENT, GOVERNMENT PRESS

1924

R 913.03
I.D.A./S.K.

5175

CENTRAL ARCHAEOLOGICAL
LIBRARY, NEW DELHI.

Acc. No. 21899.

Date. 8. 12. 55.

Call No. P913. 03/I. D. A/sha S.K

೩೩

ಶಿಲಾಶಾಸನಗಳಲ್ಲಿ ಕಂಡ ಕರ್ನಾಟಕ ಕವಿಗಳು

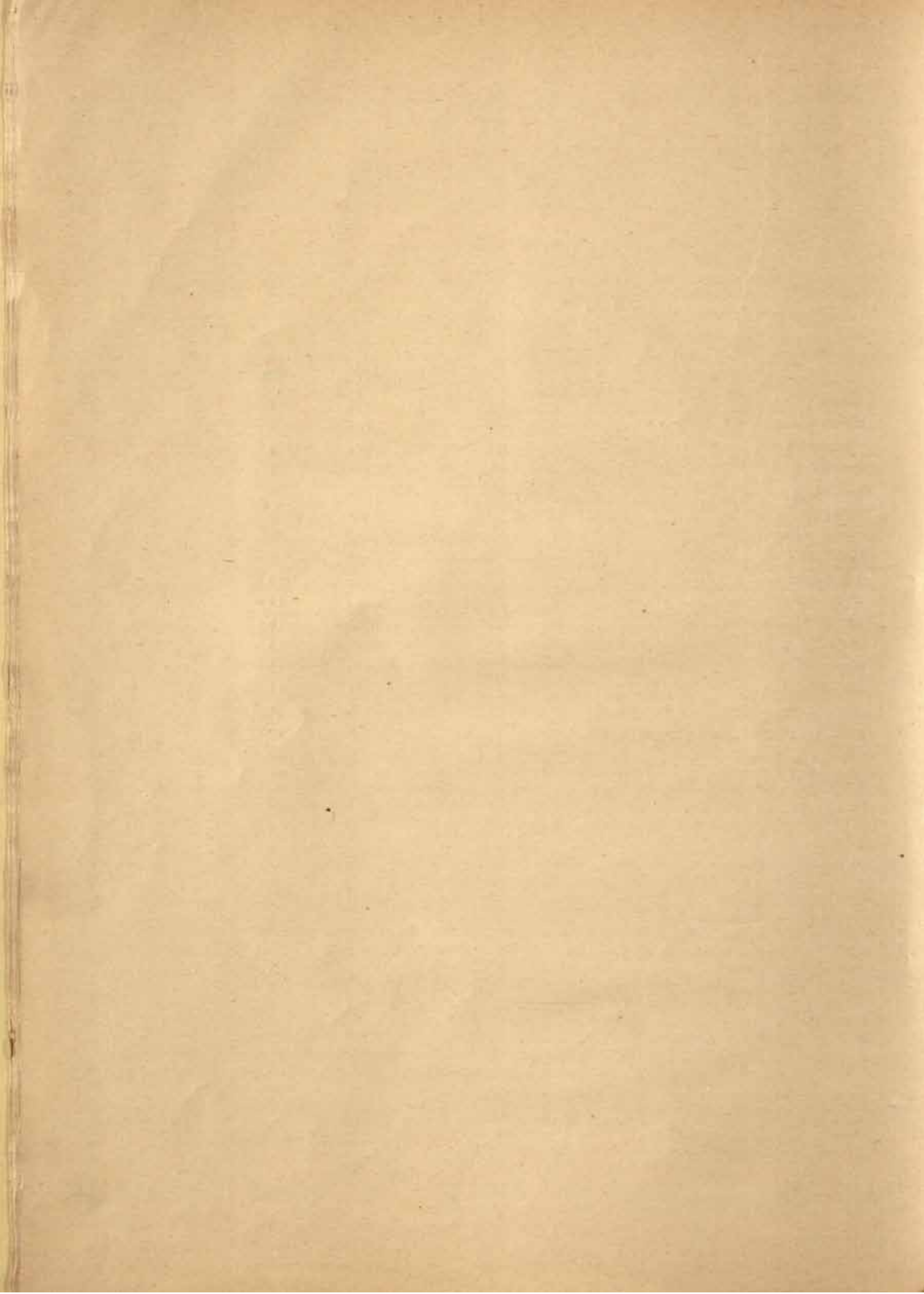
ಶಿರುಮಲ ತಾತಾಚಾರ್ಯ ಕರ್ಮರವರಿಂದ ರಚಿಸಲ್ಪಟ್ಟು

ಗವರ್ನಮೆಂಟು ಎಡಿಗ್ರಾಫಿಸ್ಕು ರಾನ್ ಬಹದೂರ್ ಹೊ- ಕೃಷ್ಣಾಸ್ತಿಗಳವರಿಂದ ಪರಿಶೋಧಿತವಾಗಿದೆ

ಮುದ್ರಣ

ಗವರ್ನಮೆಂಟು ಪ್ರೆಸ್ ಸಂಪರಿಂದೆಂಬೆರವರಿಂದ ಮುದ್ರಿಸಲ್ಪಟ್ಟಿದೆ

1924

PREFACE.

Of the cultivated languages of the South, Kannada or Karnāṭaka stands second to none. The Karnāṭaka country and the Karnāṭaka language are of great antiquity.¹ "Karnāṭaka" is mentioned by Pāṇini, Vātsyāyana and ²Varāhamihira. The mention of Banavāsi, the capital of the Kadambas in Aśoka inscriptions, the mention of Erumaiyūran in Tamil Sangam literature, and the discovery of the papyri at Oxyrhynchus³ in Lower Egypt are too well known to require repetition.

Some scholars hold that there must have existed quite a large number of Kannada works during the days of Buddhist supremacy over the Karnāṭaka, which have been lost to us now. In their opinion Nāgārjuna, Vimalōdaya, and others mentioned by Nripatuṅga in his *Kavirājamārga* are Buddhist authors. But according to some others Buddhism does not seem to have made much headway in the Karnāṭaka, their argument being that not even a single Buddhist work is available in the whole range of Karnāṭaka literature.

When Jainism took the place of Buddhism in the Karnāṭaka, Kannada was highly cultivated under the patronage of the ruling families and even became a vehicle of their religious literature. In the course of a few centuries the Jains produced poets like Ādi-Pampa, Ranna, Janna and Honna, rhetoricians like Nripatuṅga, Nāgavarma and Udayāditya, and scientists like Bājāditya, Chandrarāja and Kīrtivarma. With the beginning of the rise of Basava in the 12th century Jain authors in Kannada began to disappear, their place being taken by the Vīraśaivas and the Vaishnavas. Vīraśaivism was also a mass-movement and naturally gave a great impetus to the language of the masses. The classic *Champū* style of the Jains fell into disuse and the popular *Shatpadi*, *Ragale*, *Sāṅgatya* and *Vachana* took its place.

The beginning of the 16th century saw the Brāhmanic counter-revival. The Bhakti cult or *Mārga*, the dominant religious movement of this period, produced Poet-saints like Purandaradāsa, Kanakadāsa, Jagannāthadāsa and a host of others. Their *Shatpadi*s, songs and narratives form the sweetest of the Kannada literature of this period. "It is not to be understood, however, that the above periods of Jaina, Vīraśaiva and Vaishnava literatures are marked off from one another by hard and fast lines, and that during the literary predominance of one sect no works originated with the others."

The advent of the British and the introduction of the European system of education have had their own effect on Kannada literature. We have to-day a large number of poets and dramatists, who have composed original works and translated from the best western writers; but even the best work of this period cannot stand comparison with a third rate work of any of the former three periods. It is because the age is barren and devoid of imagination.

Systematic enquiry and scientific research in regard to Kannada language and literature largely owe their origin to western scholars like the Rev. Kittel and Mr. Rice. It was Rev. Kittel who for the first time collected and published an account of a few Kannada poets in his preface to Nāgavarma's *Ohhandōmbudhi*, in 1875. He was followed by Mr. Rice who published a somewhat fuller account of Kannada poets in his introduction to Bhaṭṭākaṣaṅka's *Śabdānuśāsana*. "These accounts are necessarily brief and incomplete and contain a few statements which recent research has shown to be incorrect. Further, being written in English, their accounts though useful to the English-knowing Kannadigas, are not of much use to the bulk of the Kannadigas who are ignorant of English." In 1907 appeared the first volume of the "Lives of Kannada Poets" (up to the 14th century), the life-long labours of the late S. G. Narasimhaacharya, whose sound scholarship and poetical skill commanded admiration from all the Kannadigas, and of Rao Bahadur R. Narasimhaacharya, Director of Archaeological Researches in Mysore (since retired). Twelve years

¹ Fleet's *Dynasties of the Kanarese Districts*, pp. 3 and 4 and p. 42, footnote 1. Bühler's note; pages 27 and 28 of his introduction to Bilhana's *Vikramāṅkadēvacharita*; *Lives of Kannada Poets*, Vol. II, Intro. p. 1.

² *Lives of Kannada Poets*, Vol. II, Intro. p. 4.

³ *Journal of the Royal Asiatic Society* for 1904, pp. 399 ff.

passed before the second volume appeared, and we have to-day the *Lives of Kannada Poets* brought up to the end of the 17th century. The able scholar, Mr. R. Narasimhacharya, promises us his third and last volume shortly which is to bring the work up to date.

The object of this memoir is to supplement the two volumes of the *Lives of Kannada Poets* and place before the public a few additional names of Kannada poets who are mentioned in inscriptions. South-Indian History, it must be understood, is largely dependent upon South-Indian Epigraphy for its material, political, social, religious or literary. As will be seen in the body of the article, much of the matter in the sequel has been taken from the Madras Annual Reports on Epigraphy and from other published Epigraphical literature. Kannada inscriptions in general and those of the Chālukya, Rāshtrakūṭa, Yādava and Hoysala in particular, are in themselves excellent specimens of literary composition. Some of them read like little Champū-Kāvya (e.g. see *Epigraphia Indica*, Volume XIII, page 326), and in some cases the names of the Poets who composed these records are given. The authors of the *Lives of Kannada Poets* have already brought to light nearly seventy poets mentioned in inscriptions. In a few cases only their names are preserved. Still their mention cannot be undervalued; for it is not unlikely that some day their works may be discovered and their importance established.

In the Office of the Assistant Archæological Superintendent for Epigraphy, Madras, are a number of Kannada inscriptions which are not yet published. Some of these are indeed literary productions worth recording as *Kāvya*. An inscription of the time of the Vijayanagara King Krishnadēvarāya mentions a drama *Tāyikunda-Nāṭaka* by name. It also states that women appeared on the stage. Others introduce people who had directly or indirectly advanced the cause of literary production. Daṇḍanāyaka Dāmapayya of Uchehaṅgi (Madras Epigraphical collection for 1899, No. 135) is called 'sakala-vidvajjanāmṛitārṇava-pūrṇachandra,' 'chatura-chaturmukha' and 'bhāshā-chaturbhuja'; Sitādēvī wife of Tribhuvanamalla-dēva-Chōja-Mshārāja, was a great scholar and a patron of letters, and is referred to in the following terms: 'āśritavibudhajana-sudhe', 'kavi-gamaki-vādi-vāgmīndra-vaitālika-pāthakādijana-paritushte' (ibid. No. 121); Padmaladēvī, wife of Tribhuvanamalla, was called 'abhinava-Sarasvatī' and 'sakala-kalādhari' (ibid. for 1913, No. 122); Rebbanabbe, wife of Raviga-Chamūpa, seems to have been the greatest poetess of the time and is addressed as 'pratibhā-Sarasvatī,' 'sakala-kalā-pravīṇe' and 'kavipravaranute' (ibid. No. 128). There are a few important records, fully discussed in the sequel, which help us immensely not only in identifying some authors already familiar to Kannada literature, but in revealing to us some valuable details about their lives of which the literary world has been in the dark till now. The following are some of the instances:—

(1) Udayāditya the author of an Alaṅkāra work in Kannada and Udayāditya, the ruler of Pennapari-nāḍu with its capital at Tāḍpatri (Madras Epigraphical collection for 1892, No. 338) are possibly not two different persons.

(2) Lakshmīdhara, the Minister of Dēvarāya II and a nephew of Mādhavāchārya the famous Advaita protagonist, was not only a patron of letters but also a great poet himself (Inscription No. 38 of 1889).

(3) Nārāyaṇa-Bhaṭṭa, the donee of the Nandamapūṇḍi grant of Rāja-Rāja-Narēndra, was a great poet in Saṁskṛita, Karṇāṭaka, Prākṛita and Āṇḍhra.

I take this opportunity of tendering my sincere thanks to Sir John Marshall, Kt., C.I.E., etc., Director-General of Archæology in India, for allowing me to publish this note as a Memoir of the Archæological Survey of India in Kanarese. My special thanks are due to Rao Bahadur H. Krishna Sastri, Government Epigraphist, for his continuous encouragement and his valuable suggestions in the preparation of the present note.

T. T. SHARMAN.

ಜಾಸನ ಗುರುವಾದ ವಿದ್ಯಾರಾಶಿಯೇ ಆಗಿರಬೇಕೆಂದು ಊಹಿಸಲು 'ಅವಕಾಶವುಂಟು. ಭೂತಿವಿಕ್ರಮಕೇಸರಿಯ ಕಾಲವನ್ನು ನಾವು ನಿರ್ಧರಿಸಿದ್ದೇ ಆದರೆ ವಿದ್ಯಾರಾಶಿಯ ಕಾಲವನ್ನು ನಿರ್ಧರಿಸದಂತೆಯೇ ಆಯಿತು.

ಭೂತಿವಿಕ್ರಮಕೇಸರಿಯ ತಾತನಾದ ಪರದುರ್ಗಮರ್ದನನು ವಾತಾಪಿನಗರವನ್ನು ಗೆದ್ದನೆಂದು ವಚ ವೃತ್ತದಿಂದ ತಿಳಿದವು. ಆದಕಾರಣ ಪರದುರ್ಗಮರ್ದನನು ಚಳುಕ್ಯ ಎರಡನೆಯ ಪುಲಕೇಸಿ ಮತ್ತು ಪಲ್ಲವ ಮೊದಲನೆಯ ನರಸಿಹ್ಯವರ್ಮ ಇವರುಗಳ ಸಮಕಾಲಿಕನೆಂದು ಸಿದ್ಧಾಂತವಾಯಿತು. ಪಲ್ಲವಚಕ್ರವರ್ತಿ ನರಸಿಹ್ಯವರ್ಮನು ವಾತಾಪಿಯಮೇಲೆ ದಂಡೆತ್ತಿಹೋಗಿ ಆ ಪಟ್ಟಣವನ್ನು ನಾಶಮಾಡಿದನೆಂಬುದು ಎಲ್ಲರಿಗೂ ತಿಳಿದ ನಿರ್ವಿವಾದಾಂಕವಾಗಿ ಯೇ ಇದೆ. ನರಸಿಹ್ಯವರ್ಮನು ವಾತಾಪಿಯಮೇಲೆ ದಂಡೆತ್ತಿ ಹೊರಟಾಗ ಸಿಹ್ಯಳದ್ವೀಪದ ರಾಜಕುಮಾರನಾದ ಮಾನವಮೃತನೂ¹ ಅರುವತ್ತುಮೂರು ಶೈವಭಿಕ್ಷುರಲ್ಲೊಬ್ಬನಾದ 'ಶಿರುತ್ತೊಂಡನಾಯನಾರಣ' ಆ ಸ್ಥಳದಲ್ಲಿ ದಂಡನಾಯಕರಾಗಿದ್ದರು. ಪರದುರ್ಗಮರ್ದನನೂ ನರಸಿಹ್ಯವರ್ಮನ ಒಬ್ಬ ದಂಡನಾಯಕನಾಗಿಯೇ ಇದ್ದು ಚಳುಕ್ಯರ ಮೇಲೆ ದಂಡೆತ್ತಿ ಹೋಗಿದ್ದು ದರ ದಶೆಯಿಂದಲೇ 'ವಾತಾಪಿನಗರಧ್ವಂಸ' ನಂಬ ಬಿರುದನ್ನು ಮೊಸಲು ಅವಕಾಶವಾಗಿ ದ್ವಿರಬೇಕು.

ಪರದುರ್ಗಮರ್ದನನ ಮಗನೇ ಸಮರಾಭಿರಾಮನು. ಇವನಿಗೆ 'ಯದುವಂಕೇತು' ವೆಂದೂ ಹೆಸರುಂಟು. ಇವನೂ ತನ್ನ ತಂದೆಯಂತೆ ಚಾಳುಕ್ಯದ್ವೇಷಿಯಾಗಿದ್ದು ದು ಮಾತ್ರವೇ ಅಲ್ಲದೆ ಅಧಿರಾಜಮಂಗಳದ ಬಳಿಯಲ್ಲಿ ಒಬ್ಬ ಚಾಳುಕ್ಯರಾಜನನ್ನು ಕೊಂದನು. ಕೊಲ್ಲಲ್ಪಟ್ಟ ಚಾಳುಕ್ಯನು ಯಾರಿರಬಹುದೆಂಬುದು ತರ್ಕಾಂಕವಾಗಿದೆ. ವಾತಾಪಿಯ ನಾಶನಾನಂತರ ಚಾಳುಕ್ಯರ ಪತನವು ನಿಶ್ಚಿತವಾಯಿತು. ಚಾಳುಕ್ಯಸಾಮ್ರಾಜ್ಯದ ಪುನರುಜ್ಜೀವನ ಕಾರ್ಯಕ್ಕೆ ಕೈಯಿಕ್ಕಿ ಮೊದಲನೆಯ ವಿಕ್ರಮಾದಿತ್ಯನು ಪಲ್ಲವರನ್ನು ಧ್ವಂಸಮಾಡಲಿಕ್ಕೆ ಮೊದಲೇ ಅವನಣ್ಣನಾದ ಆದಿತ್ಯವರ್ಮನು ಆ ಕೆಲಸಕ್ಕೆ ಕೈಹಾಕಿ ಭಿಕ್ಷುಪ್ರಯತ್ನನಾದಂತೆ ತೋರುತ್ತದೆ². ಈ ಪ್ರಯತ್ನದಲ್ಲಿ ಆದಿತ್ಯವರ್ಮನು ಪಲ್ಲವರನ್ನು ಅಟ್ಟಿಕ್ಕೊಂಡು ಬಂದು ಸಮರಾಭಿರಾಮನನ್ನು ಸಂಧಿಸಿರಬಹುದು. ಅಧಿರಾಜಮಂಗಳದ ಬಳಿ ಇನರಿಬ್ಬರಿಗೂ ಯುದ್ಧವಾಗಿ ಆದಿತ್ಯವರ್ಮನು ಪರಾಜಿತನಾಗಿ ಮೃತಿಯೊಂದಿದ್ದ ರೂ ಹೊಂದಿರಬಹುದು.

ಭೂತಿವಿಕ್ರಮಕೇಸರಿಯು ಈ ಸಮರಾಭಿರಾಮನ ಮಗನು. ಇವನು ತನ್ನ ತಾತ ತಂದೆಯರಂತಲ್ಲದೆ ಪಲ್ಲವರನ್ನು ಎದುರಿಸಿ ಕಾವೇರೀತೀರದಲ್ಲಿ ಒಮ್ಮೆ ಅವರನ್ನು ಸೋಲಿಸಿದನು. ಅಲ್ಲದೆ ಇವನು ವೀರಮಾಂಡ್ಯನೆಂಬೊಬ್ಬ ಪಾಂಡ್ಯರಾಜನನ್ನು ಗೆದ್ದನು. ವಂಚನೆಯನ್ನು ನಾಶಮಾಡಿದನು.

ಕ್ರಿಸ್ತಶಕ ೭-೮ ನೆಯ ಶತಮಾನದಲ್ಲಿ ದಕ್ಷಿಣ ಹಿಂದೂಸ್ಥಾನದ ಸಾಮ್ರಾಜ್ಯಕ್ಕಾಗಿ ವಾತಾಪಿಯ (ಪಶ್ಚಿಮ)ಚಾಳುಕ್ಯರೂ ಪಲ್ಲವರೂ ಬಹುಕಾಲ ಹೋರಾಡಿದರು. ಈ ವಿಚಾರವಂತಿರಲಿ. ಭೂತಿವಿಕ್ರಮಕೇಸರಿಯು ವಾತಾಪಿಯ ನಾಶನದಲ್ಲಿ ಸಂಬಂಧಿಸಿದ ಪರದುರ್ಗಮರ್ದನನಿಗೆ ಎರಡನೆಯ ತಲೆಗೆ ಸೇರಿದವನು. ಎಷ್ಟು ಈಚಿನವನೆಂದರೂ ಎರಡನೆಯ ವಿಕ್ರಮಾದಿತ್ಯನಿಗಿಂತಲೂ ಈಚಿನವನಲ್ಲ³. ವಿನಯಾದಿತ್ಯ ವಿಜಯಾದಿತ್ಯರ ಕಾಲದವನೂ ಗದ್ದಿದ್ದ ರೂ ಎರಡನೆಯ ವಿಕ್ರಮಾದಿತ್ಯನ ಸಮಕಾಲಿಕನಾಗಿ ಇದ್ದೇ ಇರಬೇಕು. ಈ ವಿಕ್ರಮಾದಿತ್ಯನು ಸುಮಾರು ಕ್ರಿ. ಶ. ೭೩೪ ರಲ್ಲಿ ಪಟ್ಟಕ್ಕೆ ಬಂದನು. ಅಂದರೆ ಭೂತಿವಿಕ್ರಮಕೇಸರಿ, ಮಲ್ಲಿಕಾರ್ಜುನ, ವಿದ್ಯಾರಾಶಿ, ದಿವಾಕರ ಮತ್ತು ಎರಡನೆಯ ವಿಕ್ರಮಾದಿತ್ಯ ಇವರೆಲ್ಲರೂ ಸಮಕಾಲಿಕರಾದರು.

ಈ ಕಾರಣಗಳಿಂದ ನಾವು ತಗಡೂರು ಶಾಸನವು ೮ ನೆಯ ಶತಮಾನದ್ದೆಂದು ನಿಶ್ಚಯಿಸಬೇಕಾಗಿದೆ. ಇವೇ ಅಭಿಪ್ರಾಯವೇ 'ಎಪಿಗ್ರಾಫಿಯಾ ಇಂಡಿಕಾ' (Epigraphia Indica) ದಲ್ಲಿಯೂ ಸೂಚಿಸಲ್ಪಟ್ಟಿದೆ.

ಇಷ್ಟೇ ಅಲ್ಲದೆ ಶಾಸನ ಭಾವವನ್ನು ಕೊಂಚ ಸರಿಶೀಲಿಸಿ ನೋಡಿದರೆ ಮೇಲಿನ ಊಹೆಯನ್ನೇ ಸ್ಥಿರಪಡಿಸುತ್ತದೆ. 'ಬರದೋನ್' 'ವಣ್ಣಿ ಪೋಂ' 'ಬಣ್ಣಿ ಪೋಂ' ಎಂಬೀ ಪ್ರಯೋಗಗಳು ಕೇವಲ ಹಳಗನ್ನಡ. ಅಂದರೆ ಕ್ರಿ. ಶ. 7 ೮ ನೆಯ ಶತಮಾನಕ್ಕಿಂತಲೂ ಈಚಿನದಲ್ಲವೆಂದು ದೃಢವಾಗಿ ಹೇಳಬಹುದು.

¹ Epigraphia Indica, Vol. X, page 64, footnote 4.

² George Tournour's Mahaveema, Chapter XLVII, pages 41-43.

³ Historical Sketches of Ancient Deccan by Mr. K. V. Subrahmanya Aiyar, Vol. 1, p. 38 f.

⁴ Fleet's Dynasties of the Kanarese Districts, page, 367. [ಈ ಊಹೆಯನ್ನು ಚಾಕ್ವರ ಭೀಷರವರು ಮಾಡಿದರೆ ಹೊಕ್ಕು ಪೊದ್ದಿಲ್ಲ - ಹೊ.ಕ.]

ರಾಯ್ ಬಹದ್ದೂರ ವೆಂಕಯ್ಯನವರು ಕಾರಣಾಂತರಗಳಿಂದ ಭೂತಿವಿಕ್ರಮಕೇಸರಿಯು ಆದಿತ್ಯಕರಿಕಾಲನಿಗೂ, ಅವನ ತಂದೆ ಎರಡನೆಯ ಪರಾಂತಕನಿಗೂ ಸಮಕಾಲಿಕನೆಂದು ಹೇಳುತ್ತಾ, ಈ ಭೂತಿವಿಕ್ರಮಕೇಸರಿಯ ತಾತ ಪರದುರ್ಗಮರ್ದನನು 'ವಾತಾಪಿಧ್ವಂಸನ' ಎಂದು ಕೊಡಂಬಾಳೂರು ಶಾಸನದಲ್ಲಿ ಹೇಳಿಕೊಂಡಿರುವುದು ಕೇವಲ ದೃಢೀಕರಣವಾದ್ದೆಂದು ನಂಬಿಸಿರುವರು. ಈ ವಿಷಯವು ವಿಚಾರಣೀಯವಾಗಿದೆ. [ಭೂತಿವಿಕ್ರಮಕೇಸರಿಯ ಕಲ್ಯಾಣದ ವೀರಮಾಂಡ್ಯನನ್ನು ಆದಿತ್ಯಕರಿಕಾಲದ ಕಲ್ಯಾಣದ ವೀರಮಾಂಡ್ಯನನ್ನೂ ಒಟ್ಟುನೇಯದೆಲೆಸಿ ಅವರು ಮೊದಲನೆಯವನು ಎರಡನೆಯವನಿಗೆ ಸಮಕಾಲಿಕನಾದರು. ಅಕ್ಷರಸಾಧ್ಯ ಕೃಪನನ್ನೂ ಧರಣಿಸಿದರು - ಹೊ.ಕ.]

⁵ Vol. X, p. 64 and footnote 4. [ಇದು ಸಂಯುಕ್ತ ೮ ನೇ ಶತಮಾನದ ಕೊನೆಯಂದೇ ಸನ್ನಿಭಿಪ್ರಾಯ - ಹೊ.ಕ.]

⁶ Lives of Kannada Poets, Vol. 1, Introduction, page 8.

ಶಾಸನಕವಿ ದಿನಾಕರನ ವಿಚಾರವಾಗಿ ಹೆಚ್ಚಿನೂ ಈ ಶಾಸನದಿಂದ ತಿಳಿಯಬರುವುದಿಲ್ಲ. ಅನ್ಯಥಾ ಈತನು ಪ್ರಸಿದ್ಧನೂ ಅಲ್ಲ. ಇವನು ವಿದ್ಯಾರಾಶಿಯ ಶಿಷ್ಯನು; ಶೈವನು; ಈ ಶಾಸನದಲ್ಲಿ ತನ್ನ ಗುರುವನ್ನು ಸ್ತೋತ್ರಮಾಡಿರುವನು. ಕವಿತೆಯು ಪುಷ್ಕಲವಾಗಿದೆ. ಶಾಸನ ಪದ್ಯಗಳನ್ನು ಇಲ್ಲಿ ಕೊಡುತ್ತೇನೆ.

ವೈ|| ಕಲಿಚೋರೇಶ್ವರ ಪಲ್ಲ[ವೇ]ಶ್ವರ ಮಹಾ ಭೋಗೇಶ್ವರೋತ್ತಮಂ ನಿ-
ಮಲ ನನ್ನೇಶ್ವರ ಕೀರ್ತಿಶಾಸನಲಸತ್ಕಾಂಕ್ಷೇ ಭುಜಿಂಗೇಶ್ವರಾ-
ನಲಿ ಕೇಶ್ವರವಕೂಪ ನನ್ನನವನ ಪುಕಾರಸಂಸ್ಥಾನದಿ-
ನ್ನಲಕಲ್ಲಂ ಪಡಿಚನ್ನ ಮೂಯ್ತು ತಗಡೂರಿ ವಿಧಿ ರಾಶೀನ್ದ್ರಿಂ ||

ವೈ|| ಅಕ್ಕರಿಗಂಗೆ ಬೇಡಿದ ನರಂಗೆ ತಪ್ಪಿಗೆ ದೇಸಿಗಂಗೆ ಕೆ-
ಟ್ರ್ಯಾಕ್ಕಲಿಗಂಗೆ ದೀನ ನಟ ಪಾಪಕ ವನ್ನಿ ಜನಕ್ಕೆ ರಾಗದಿ-
ನ್ನ ಕೊಡೆ ನಿನ್ನು ನೋಡಿದೊಡೆ ಮೆಚ್ಚಿದೊಡೆ ತೋಡೆ ಕೊತ್ತೊಡಿಗಳ್ಳು
ಮ್ಯಿಕ್ಕದನ್ನಿವೆ ನೆಂಬುದಿದು . ವಗುಣಂ ಸಲೆ ವಿಧಿ ರಾಶಿಯ ||

ವೈ|| ಗುರುಗಳುದ್ರಭೋಜುಗದ . . . ಗೃಹನ್ನುಂಭೇಶ್ವರನ್ನದ್ಭುಜಂ-
ಗರ ಶಿಷ್ಯವ್ಯರಲಾಕುಳಾಗಮಿಕ ವಿದ್ಯಾರಾಶಿಗಳ್ಳಾಸನಂ |
ಬರದೊಂ ಸನ್ನ ದಿನಾಕರನ್ನೆಗಲು ದೀ ಭೋಗೇಶ್ವರಸಾಧನಮು-
ವ್ಯರೇಗಿನೊನ್ನಹೆ ನೊನ್ನಪೂಜಿ . ಮಿದನಿನ್ನೇ ವಣ್ಣವೊಂ ಬಣ್ಣವೊಂ ||

ಕಂ|| ಶ್ರೀಶಿವಪೂಜಿಯೊಳೊಂದು ಸದಾಶಿವಯೋಗದೊಳೊಂದು ರೂಪಮ ರೇವಾ |
ರಾಶಿವೈತರೇನಿ . ವಿದ್ಯಾರಾಶಿ ಶಿವಜ್ಞಾನ ಕರ್ಮ ನಿರ್ಮಿತರಾದೆ ||

ಗುಣವರ್ಮ ; ಕ್ರಿ. ಶ. ೯೦೫.

ಕಡಪಾ ಜಿಲ್ಲೆಯ ದಾನವುಲಪಾಡು ಗ್ರಾಮದಲ್ಲಿರುವ ಶ್ರೀವಿಜಯದಂಡನಾಥನ ಶಾಸನದ¹ ಅಂತ್ಯಭಾಗದಲ್ಲಿ 'ಅನುಪಮಕವಿಯ ಸೇನಬೋವಂ ಗುಣವರ್ಮಂ ಬರೆದೋಂ' ಎಂದು. ಶಾಸನಬಂಧವನ್ನು ನೋಡಿದವರು ಗುಣವರ್ಮನು ಸಾಧಾರಣ ಕವಿಯೆಂದು ಹೇಳಲಾರರು. ಇವನು ಅನುಪಮಕವಿಯ ಆಶ್ರಯಕ್ಕೆ ಒಳಗಾಗಿದ್ದನೆಂದು ಕಾಣುತ್ತದೆ.

ಒಬ್ಬ ಗುಣವರ್ಮನು² ಕೂದ್ರಕವೆಂಬ ತನ್ನ ಗ್ರಂಥದಲ್ಲಿ "ಮಹೇಂದ್ರಾಂತಕಂ" ಇತ್ಯಾದಿ ಬಿರುದುಳ್ಳ ಒಬ್ಬ ಗಂಗೆ ರಾಜನನ್ನು ವಿಶೇಷವಾಗಿ ಸೂತಿಸಿ, ಅವನನ್ನು ಕೂದ್ರಕರಾಜನಿಗೆ ಹೋಲಿಸಿದ್ದಾನೆ. ಮಹೇಂದ್ರಾಂತಕನೆಂಬ ಹೆಸರಿನ ಗಂಗೆರಾಜನು ಎರೆಯುಪ್ಪನೊಬ್ಬನೇ. ಇವನು ಕ್ರಿ. ಶ. ೯೦೩ ರವರೆಗೆ ಆಳಿದನು. ಈ ಎರೆಯುಪ್ಪನೇ ಗುಣವರ್ಮನ ಪೋಷಕನಾಗಿದ್ದಿರಬೇಕೆಂದು ಕರ್ಣಾಟಕ ಕವಿಚರಿತ್ರಕಾರರು³ ಅಭಿಪ್ರಾಯಪಡುವರು.

ದಾನವುಲಪಾಡು ಶಾಸನದ ಕವಿಯಾದ ಗುಣವರ್ಮನೇ ಕೂದ್ರಕಗ್ರಂಥಕರ್ತನೇಕಾಗಿರಬಾರದೆಂದು ನಮ್ಮ ಪ್ರಶ್ನೆ. ಈ ಶಾಸನವು ರಾಷ್ಟ್ರಕೂಟ ಮುಮ್ಮಡಿ ಇಂದ್ರ (ನಿತ್ಯವರ್ಧ) ನ ಕಾಲಕ್ಕೆ ಸೇರಿದುದು. ಇವನ ಕಾಲವು ಸುಮಾರು ಕ್ರಿ. ಶ. ೯೦೫ ದೆಂದು ನಿಶ್ಚಯಿಸಲ್ಪಟ್ಟಿದೆ.

ದಾನವುಲಪಾಡು ಶಾಸನದಿಂದ ಶ್ರೀವಿಜಯದಂಡನಾಥನ ಪರನಾಡ ಕೆಲವು ಪದ್ಯಗಳನ್ನು ಎತ್ತಿ ಬರೆಯುತ್ತೇನೆ- ಇಲ್ಲಿ ಕವಿಚರಿತ್ರಕಾರರು ಉದಹರಿಸಿರುವ ಪದ್ಯಗಳನ್ನು ಬಿಟ್ಟಿದ್ದೇನೆ.

ಕಂ|| ವಸುಮತಿಯೊಳಿಟ್ಟೆಂಟುಂ ದೆಸೆಗಳ ಕುಸುಕುರುಮನೆಯೆ ಮೂಣದೆ ಮತ್ತಂ |
ಬಿಸರುಹೆಗಬ್ಬಾಂಢಕ್ಕಂ ಪಸರಿಸಿದುದು ಕೀರ್ತಿ ನೆಟ್ಟ ನನುಪಮಕವಿಯ ||

¹ ಈ ಶಾಸನವನ್ನು ಮುದ್ರಿತವಾಗಲಿಲ್ಲ ವಾದಕಾರಣ ನಾವು ಪ್ರಕೃತ ನಿರೂಪಿಸಿರುವ ಏಕವು ನಿರ್ದೋಷವಾಗಿರಲಾರದು.
² Epigraphia Indica, Vol. X, pp. 150 ff.
³ ಮಾಗಳದ ಜಿಲ್ಲಾಂಗೀಕರಣವಿಷಯವಾಗಿ ಗುಡಿಯಲ್ಲಿರುವ ಮೊಯ್ಯಳ ಮೀರಬಲ್ಲಾಳನ ಶಾಸನ ಪ್ರೀತಂದರಲ್ಲಿ (Madras Epigraphical collection for 1913, No. 126) ಈ ಕೆಳಗಿನ ಪದ್ಯವು ಕಾಣಬರುತ್ತದೆ.
ವೈ|| ಗಂಧೀರನ್ನರವೇಲಾಬಹಲದರಿವೈ ತೋಲೊಲ್ಲ ಕೆಲಕೊಲ್ಲಲವೂಲಾ-
ರಂಭಪ್ರೋದ್ಧಿನಭೇನವುಬಲಹರೋಲ್ಲ ಕಮಾಶೀನಕಂಠ - |
ತುಂಭೇರಾಭೀಳನಕ ಪ್ರಕರಕಮನೀರೇಭರತ್ಯ ಪ್ರಾಣಾವೋ-
ದ್ವಂಭತೋದ್ಧಿನೀವೀಶೀನಿಜಯಫನಫನಾಧ್ಯಾನರಾಧ್ಯಂ ಸಮುದ್ರಂ ||
ಇದೇ ಪದ್ಯವನ್ನೇ ಗುಣವರ್ಮನ ಕೂದ್ರಕಗ್ರಂಥದಿಂದ ತೆಗೆದುಕೊಂಡು ಕವಿಚರಿತ್ರಕಾರರು ಉದಹರಿಸಿರುವರು (ಕವಿಚರಿತ್ರೆ, ಸಂ. ೧, ಪು. ೬೫.)
⁴ Lives of Kannada Poets, Vol. I, Pages 64 and 376 and Vol. II, pp. 1-2.

- ಕಂ॥ ನಿರ್ಗತಭಯ ನಿರ ನರಸಂ ಸುರ್ಗಮ ನಾನೊಲ್ಲೆನಂದು ಪೇಸಿ ಬಿಸುವ್ಯಂ |
 ಸುರ್ಗದ ಭೋಗಮ ನುಂಡವರ್ಗ ಕೃಡಿಯಿಟ್ಟ ನೊಡೊ ನನುಪಮಕವಿಯಂ ||
- ಕಂ॥ ದಂಡಿನ ಸಾಪುಗ್ರಿಗೆ ಪರಮಂಡಲ ಮಲ್ಲಾಡೆ ಸರ್ವವಿಕ್ರಮತುಂಗಂ |
 ದಂಡಿನ ಬೀರಶ್ರೀಗೊಳ್ ಗಂಡಂ ಶ್ರೀದಂಡನಾಯಕಂ ಶ್ರೀವಿಜಯಂ ||
- ಕಂ॥ ಚಂಡಪರಾಕ್ರಮನು ಅದರಿಮಂಡಲಿಕರನಟ್ಟಿ ಪಡಿದು ಪತಿಗೊಪ್ಪಿಸುವೊಳ್ |
 ಗಂಡಂ ಪ್ರಚಂಡನೀ ಭೋಮಂಡಲದೊಳ್ ದಂಡನಾಯಕಂ ಶ್ರೀವಿಜಯಂ ||

ಕವಿಕಮಲಾವಿತ್ಯೆ; ಕ್ರಿ-ಕ. FVಂ.

ಬೆಳಗಂವೆಜಿಲ್ಲೆಯ ಸೋಲಲ್ ಎಂಬಲ್ಲಿ ಒಂದು 'ಕಾಸನವುಂಟು'. ಅದು ಇಮ್ಮಡಿ ತೈಲಪನ ಕಾಲಕ್ಕೆ ಸೇರಿದುದು. ಕಾಸನದಲ್ಲಿ ಸೋಲಲಿಗೆ ಸೋಲಲ್, ಸೋಲು ಮತ್ತು ಸೋಲ್ ಎಂಬ ಹೆಸರುಗಳು ಕಾಣಬರುತ್ತವೆ. 'ಸುವರ್ಣಾಕ್ಷಿ' ಎಂಬ ತೀರ್ಥಕ್ಷೇತ್ರಕ್ಕೆ ಕಂಚಿಯೆಂಬ ಅಥವಾ ಕಂಚಲಿ ಎಂಬ ಭಕ್ತಶೂಭ್ಯಳು ದಾನಧರ್ಮಗಳನ್ನು ಮಾಡಿದಳೆಂಬ ಅಂಶವು ಈ ಕಾಸನದಿಂದ ತಿಳಿದುಬರುತ್ತದೆ.

ಕಂ || ಭುವನಂ ವನನಿಧಿ ಸುರಗಿರಿ ದಿನಕುಳಮಿನಚಂದ್ರರಾಜ್ಯನಂ ಧರ್ಮಮಿದು |
 ದ್ವೈವಮಾಗಿ ನಡೆಗೆ ಕಾಸನ ಕವಿಕಮಲಾವಿತ್ಯೆರಚಿತಕಾವ್ಯಾದೇಶಂ ||

ಎಂಬ ತುದಿಯ ಪದ್ಯದಿಂದ ಈ ಕಾಸನವನ್ನು ರಚಿಸಿದವನು ಕಮಲಾವಿತ್ಯನೆಂದೂ, ಅವನು ಕವಿಯೆಂದೂ ಗೊತ್ತಾಯಿತು. ಇದಕ್ಕಿಂತಲೂ ಹೆಚ್ಚಾಗಿ ಈ ಕಾಸನದಿಂದ ಕಮಲಾವಿತ್ಯನ ವಿಚಾರವೇನೂ ತಿಳಿದುಬರುವುದಿಲ್ಲ. ಆದರೆ ಕಾಸನದಲ್ಲಿ :-

“ ಶ್ರೀಮದನವರತದನುಜನರಾಮರಮಣಿ ಮೆಕುಟತಟಫಟಿತಪದಪದ್ಮೋದ್ಧಾ ಮೆಯುಗಳಂ ಶ್ರೀಶೋಕಸತ್ಯಮಿ
 ಸುವರ್ಣಾಕ್ಷಿದೇವರೀಗಮಗೊಳ್ಳು ” ಎಂದೂ,

“ ಇಂತೆನಿಸುವ ಸಿದ್ಧಕ್ಷೇತ್ರಾಂತರತೀರ್ಥಕ್ಕೆ ಮುಖ್ಯನಾಶ್ರಿತಸುರಭೋಜಂ ಶ್ರೀಭುವನಸಿಂಹಮುನೀಂದ್ರಂ
 ತಾಪಸಗೋತ್ರ ವೈರಿಕುಳಗಜಸಿಂಹ ” ಎಂದೂ

“ ವೈ || ತಪಮಂ ಮಾಡುವ ತಾಪಸರ್ಕೃಗಳವಲ್ಲೊಹೊ ತನುಕ್ಲೇಶಮಂ
 ಬುವರ್ಗಕ್ಕಿದಂತು ಮೆಯ್ಯನಟವೀಶಾಖಂಗಳಂ ತಿಂದುಮಾ- |
 ಧಿಪನಂ ಪೂಜಿಸಿ ಮುಕ್ತಿಯೊಳ್ಳರೆಯಲೆಂದಿಪಂ ಸುವರ್ಣಾಕ್ಷಿದೇ
 ವಸದಾಂಭೋಜಶಿಶೀಮುಖಾಭನೆನಿಪಂ ಶ್ರೀಗಂಗರಾಶಿವ್ರತಿ || ”

ಎಂದೂ ಕೆವನನ್ನೂ, ಕೈವ ಮುನಿಗಳನ್ನೂ ನುತಿಸಿರುವುದನ್ನು ನೋಡಿದರೆ ಕಮಲಾವಿತ್ಯನು ಕೈವನೆಂದೇ ಊಹಿಸಬೇಕಾಗುತ್ತದೆ.

ಕಾಸನದಲ್ಲಿ :-

“ ವೈ || ಬಳವೆಚ್ಚೋಳಮರೀಧರೇಂದ್ರಕುಳಶಂ ಲಾಳೇಭ ಪಂಚಾನನಂ
 ಜಳಭೋಭೈದ್ವನದುರ್ಗಮಾರ್ಗಜಳಧಿವ್ರಾತಕ್ಕೇಲೇ ಬಾಡವಾ- |
 ನಳರೂಪಂ ರಣಕಂಭಕಕ್ಕಲಶಿರಚ್ಚೈದಂ ರಿಪೂಗ್ರಾವನೀ-
 ವಿಳಯೋತ್ಪ್ರತವಿಕೇತು ಚಕ್ರಿತಿಳಕಂ ಶ್ರೀ ತೈಲರಾಜಾಧಿಪಂ || ”

ಎಂಬುದಾಗಿ ಇರ್ವಡಿ ತೈಲನನ್ನೂ 'ತತ್ಪಾದಪದ್ಮೋಪಜೀವಿ'

“ ವೈ || ಜನಪತಿಚಕ್ರವರ್ತಿಪರಿರಕ್ಷಣದಕ್ಷಭುಷಾಸಿ ವೈರಿಸಾ
 ಧನಲಯಕಾರಿ ರಟ್ಟಕುಳಭೋಷಣನನ್ಯನರೇಂದ್ರದರ್ಶಭಂ |
 ಜನನವದಾತಕೀರ್ತಿ ವಿಭು ಕಂಠಯುಭಾರದ ನನ್ನ ಪಯ್ಯರಾ
 ಣನ ತನಯಂ ವಿವೇಕನಿಧಿ ಕತ್ತಮರೀಭುಜನೆಂಬ ಪರ್ಮಗಂ || ”

ಎಂಬುದಾಗಿ ಕೂಂಡಿವಿಷಯಾಧೀಶ್ವರನಾದ ಕತ್ತ (ಕಾರ್ತವೀರ್ಯ I) ನನ್ನೂ ಹೋಗಳಿರುವುದನ್ನು ನೋಡಿದರೆ ಕವಿಕಮಲಾವಿತ್ಯನು ರಾಜಾಶ್ರಯಕ್ಕೆ ಪಾತ್ರನಾಗಿದ್ದನೆಂದೂ, ವಿಕೇಷತಃ ಕಾರ್ತವೀರ್ಯನ ಆಸ್ಥಾನಕವಿಯಾಗಿದ್ದರೆ ಬಹುದೆಂದೂ ಊಹಿಸಲವಕಾಶವುಂಟು. ಇರ್ವಡಿ ತೈಲ ಮತ್ತು ವೊಡಲನೆಯ ಕಾರ್ತವೀರ್ಯರ ಸಮಕಾಲಿಕ

ನಾಡ ಕವಿಕಮಲಾದಿತ್ಯನ ಕಾಲ ವಿಚಾರದಲ್ಲಿ ಚರ್ಚೆಯೇ ಇಲ್ಲ. ಈ ಶಾಸನವು ಶಾ. ಕ. ೯೦೦ ರಲ್ಲಿ ಬರೆಯಲ್ಪಟ್ಟಿತ್ತು. ಈ ಶಾಸನವು ಒಂದು ಕಾವ್ಯದಂತೆ ಪ್ರೌಢವಾಗಿದೆ. ಕವಿಕಮಲಾದಿತ್ಯನ ಕವಿತಾಮೃತವನ್ನು ಕನ್ನಡಿಗರು ಸಸಿಯಲೋಸುಗ ಹಲವು ಪದ್ಯಗಳನ್ನು ಉದ್ಧರಿಸುತ್ತಾನೆ.

ಸುವರ್ಣಾಕ್ಷರೇತ್ರ

ವೃ|| ಸಂಕಜಪಂಡದಿಂದೆಸೆವೆ ನೆಯ್ದಲ ಪೂಗೊಳದಿಂ ತಳತ್ತ ಮೂ
ವಿಂ ಕುಸುವೀಡದಿತಂ ಕೊಸಗುಪಾದರಿನೇಣಿಲಶೋಕಬಾಳೆಯೆಂ |
ಬಂಕದ ವೈಷ್ಣವಾತಿಗಳನಿಂಚರದಿಂ ಪುಗಲೆಂಬ ಕೋಕಿಳಾ
ಳಂಕೃತದಿಂದೆ ಸಾಲಬನವೊಪ್ಪುವುದೀ ವಿಷಯಾಂತರಾಳದೋಳ್ ||

ವೃ|| ಅಲ್ಲಿಯ ನಿಜ್ಜ್ವರೋದಕದಿನೊಪ್ಪುವ ತೀರ್ಥಮಿದೀ ಜಗಕ್ಕೆ ಪೆಂ
ಪೆಲ್ಲಮನಾಂತ ಶಂಕರ ಕಯಂಭಿಸುವಣ್ಣಮಹಾಕ್ಷುದೇವ ಪಾ |
ದೋಲ್ಲ ಸಿತಾಂಬುಜಂಗಳನೆ ಪೂಜಿಸ ಭಕ್ತಜನಕ್ಕೆ ಮುಕ್ತಿ ತ
ಳ್ವಲ್ಲದೆ ಕೊಡುಗೊಂದು ಪೂಗೊಂ ಕವಿತೇಶಮದಪ್ರಭಂಜನ||

ಕಂ|| ಪುಲಿಗಳ ಧರ್ಮ್ಯಶ್ರವಣಮನಲೆ ಮಿಡುಕದೆ ಕೇಳುತಿರ್ಪುವರಗಿಗಳೆ ನಿ |
ಮೃಗಳಮುನಿಸರೋಡುವೊಡೆಂ ಚಳವಾಡೆಡೆಯೊಡೆಂ ಪೆಳ್ಳುನಿರುಳುಂ ಪಗಲುಂ||

ಕಂ|| ವಾನರಸಂಹತಿ ದೇವಸಾಧನಂ ಮಾಡುವರ್ಗ್ಗೆ ಗದ್ದುಗೆಯ ನಿರಂ ಸ |
ನಾನ್ಮನದೆ ತಂದೀವುನೆನಲಾನ್ಮನೆಯೊಂ ಪೂಗಳಲವರ ತಪದುಗ್ರತೆಯೆ||

ಕಂ|| ಪಾಪ ಪುಗಲು ಪುಗಲುಗ್ರದ ಕೋಪ ಪುಗಲು ಪುಗಲಶೇಷಧರ್ಮ್ಯದೋರ |
ವ್ಯಾಪಾರಿ ಪುಗಲ್ಪುಗಲೆಂದಾವೊತ್ತುಂ ಕೋಕಿಲಂಗಳುಲಿಗುಂ ಬನದೊಳು||

ಕಂ|| ಗಳಪುವರಗಿಳಯ ಕುಕಿಲು ಕಳಹಂಸೆಯ ಗಾವರಿಪ್ಪ ಪೆಣ್ಣಂಬಿಯ ಬಾ |
ವಳಸುವ ಪುರುಳಯ ಕೊಂಡೆಂಗಳನಗಿಸುವ ರವಮೆ ನಗದ ನಾಲ್ಕುಂ ದೆಸೆಯೊಳು||

ನಾಗವರ್ಮ ; ಕ್ರಿ.ಶ. ೧೦೪೬-

ಬಳ್ಳಾರಿಜಿಲ್ಲೆಯ ಹಡಗಲ್ಲಿ ತಾಲೂಕಿನ ಮೈಲಾರಗ್ರಾಮದ ಸೋಮಲಿಂಗೇಶ್ವರದೇವಾಲಯದಲ್ಲಿ ಶಾಸನವೊಂದುಂಟು. ಅದರಲ್ಲಿ ಚಾಳುಕ್ಯ ತೃಲೋಕ್ಯಮಲ್ಲ(ನೊಡಲನೆಯ ಸೋಮೇಶ್ವರ)ನ ಸಾಮಂತನಾದ ಕಾಳಮಯ್ಯನು ಅಥವಾ ಕಾಳದಾಸನು ಮೌಳಮಂಡುವಿನ ತೇಜೋರಾಜಿಕಂಡಿತರ ಶಿಷ್ಯರಾದ ಚಿಲ್ಲುಕಾಚಾರ್ಯರ ಮೂಲಕ ಸ್ವಯಂಭುದೇವರಿಗೂ ಮೂಲಸ್ಥಾನದೇವರಿಗೂ ದಾನ ಧರ್ಮಗಳನ್ನು ಶಾ. ಕ. ೯೬೪ ರಲ್ಲಿ ಮಾಡಿದನೆಂದು ಹೇಳಿದೆ. ಈ ಶಾಸನವನ್ನು ಬರೆದ ನಾಗವರ್ಮನೆಂಬಾತನು ಪ್ರೌಢಕವಿಯಾಗಿದ್ದಿರಬೇಕು. ಕಾಳದಾಸನ ಶಾರ್ಙ್ಗಪ್ರತಾಪಗಳೆಂಬವರ ಚನ್ನಾಗಿ ವರ್ಣಿಸಲ್ಪಟ್ಟಿವೆ. ಶಾಸನ ಕವಿತೆವು ಶ್ಲಾಘ್ಯವಾಗಿದೆ. ಶಾಸನವು ಶಿಥಿಲವಾಗಿರುವುದರದೇಸೆಯಿಂದ ಪದ್ಯಗಳನ್ನು ಇಲ್ಲಿ ಉದಹರಿಸಲು ಸಾಧ್ಯವಲ್ಲ.

ಮೇಲಿನ ಶಾಸನದಲ್ಲಿ ಉಕ್ತವಾಗಿರುವ ಕಾಳದಾಸನು ನೈಜಾಮರ ಆಡಳಿತಕ್ಕೆ ಒಳಪಟ್ಟ ನಾಗ್ಯೆ ಎಂಬ ಊರಿನಲ್ಲಿರುವ ಅರವತ್ತುಕಂಭದ ಗುಡಿಯ ಮುಂದಿರುವ ತೃಲೋಕ್ಯಮಲ್ಲನ ಕಾಲದ ಶಿಲಾಶಾಸನದಲ್ಲಿಯೂ, ಶಿವಾಲಯದ ಎದುರಿಗಿರುವ ಪಾಳುಗುಡಿಯ ಗೋಡೆಯ ಮೇಲಿನೊಂದು ಕ್ರಿಭುವನಮಲ್ಲ ವಿಕ್ರಮಾದಿತ್ಯನಕಾಲದ 'ಶಾಸನದಲ್ಲಿಯೂ ಸ್ತುತಿಸಲ್ಪಟ್ಟಿರುತ್ತಾನೆ.

ಪಾಳುಗುಡಿಯ ಗೋಡೆಯಲ್ಲಿರುವ ಶಾಸನದಲ್ಲಿ ಕಾಳಮರಸನನ್ನು 'ಸಾಯಿತ್ಯವಿದ್ಯಾವಿತರ್ಕುಂ' 'ವಾಕ್ಯತೀ ಕರ್ಣಾವತಂಸಂ' ಎಂದು ವರ್ಣಿಸಿದೆ. ಅರವತ್ತುಕಂಭದಗುಡಿಯ ಮುಂದಿರುವ ಶಾಸನದಲ್ಲಿ ವಿಶದವಾಗಿ ಕಾಳ

1 Madras Epigraphical collection for 1914, No. 484.
2 ನಾಗ್ಯೆ ಎಂಬ ಊರು ಚಿತ್ತಾಪುರದ ರೆಯಿಲ್ವೆ ಸ್ವೇಚ್ಛನ್ನಿಗೆ ಸಮೀಪದಲ್ಲಿದೆ.
3 Madras Epigraphical collection for 1902, No. 98.
4 Ibid. No. 99.

ದಾಸದಂಡಾಧೀಶನ ಅನ್ವಯ, ಕೌರವೃತ್ತಾಪ ಇತ್ಯಾದಿಗಳು ವರ್ಣಿತವಾಗಿವೆ. ಇದರಲ್ಲೂ ಅವನನ್ನು " ಸಾಹುತ್ಯ ವಿದ್ಯಾವಿತಕ್ರಮಂ " " ವಾಕ್ಯತೀರ್ಥವತುಸಂ " ಎಂಬವಾಗಿ ಹೊಗಳಿದೆ. ಈ ಕಾಸನದಿಂದ ಕಾಳದಾಸನ ಅನ್ವಯ ಭಾಗವನ್ನಿಲ್ಲಿ ಉದ್ಧರಿಸಿರುತ್ತಾನೆ.

- ಕಂ || ಆ ಕಮಲಜಾತವಂಶಸಂಧಾಕರದೊಳ್ವಂಪುವೆತ್ತ ನುದ್ಧುತಧಾತಿ ||
ಲೋಕಂ ಸ್ವೀಕೃತವಿಮಳಶ್ರೀಕಂ ಗೋವಿನ್ದನಂದದಿಂ ಗೋವಿನ್ದಂ ||
- ಕಂ || ಹೈತಿಸುತಗಂ ಹೈತಿಗಮರುನ್ದತಿಗಂ ರತಿಗಂ ಸರಸ್ವತೀಶತಿಗಂ ಪಾ ||
ವ್ಯತಿಗಂ ಮಿಗಿಲಿನಿಪ ಮಹಾಸತಿ ತತ್ಪತಿಗೇಚಿಕಬ್ಬ ಕುಲವಧುವಾದಳ್ ||
- ಕಂ || ಆದಂಸತಿಗೆ ತನುಭವನಾಡಂ ಶ್ರೀಕಾಳದಾಸದಣ್ಣಾಧಿಪನಾ ||
ಪಾದಿತವಿಶುದ್ಧಯಕುತ್ಪದಿತಚಾಳುಕೈರಾಜರಾಜ್ಯಾಭ್ಯುದಯಾ ||
- ಕಂ || ಅನುಜಾತನಾಡನಾತಂ ಗನಿಮಿಷಗುಮವಿನಿಪ ನಿಂಬದಣ್ಣಾಧಿಪನಾ ||
ತನ ತಮ್ಮನಾಡನಭಜನವಿನುತಂ ಶ್ರೀಚಂದ್ರ ರಾಜದಣ್ಣಾಧೀಶಂ ||
- ಕಂ || ನಯಮಿಸೆಯ ನಗಲ್ಲ ಕಕ್ಕೆತ್ರೆಯದೊಳ್ವುಭುಮಂತ್ರಕಕ್ಕೆ ಯಸವನೊಲಸದಂ ||
ಪ್ರಿಯತನಯಮೂರ್ವವರೊಳಂ ನಯಾನ್ರಿತಂ ಕಾಳದಾಸದಣ್ಣಾಧೀಶಂ ||
- ವೃ || ಸಲೆ ಸತ್ಯಕ್ಕೆ ವೊದಲ್ವಲಕ್ಕೆ ನಲೆ ಧರ್ಮಕಾಕ್ಯಮೂರ್ವ ಮಾಯಕ್ಕುಗುಂ
ದಲೆ [ಬೀರ]ಕ್ಕೆ ತವಗುಣಕ್ಕೆ ಕಣ ಪೆಂಪಿಂಗೆಕ್ಕೆ ಚಾಕಕ್ಕೆ ತಾ ||
ಯೊಲ ನೇಣ್ಣಿಂಗೆಡೆ [ಮಾನ್ವನಕ್ಕೆ] ಗುಣಿ ಚಾತುರ್ಯಕ್ಕೆ ಬೀಡಕ್ಕೆ ಕೇ
[ತ್ರಿಲತಾವಲ್ಲಿ] ಗಡಪ್ಪುರ್ವ ತಾನೆನಿಸಿದಂ ಸಂಗ್ರಾಮಕಂಠೀ[ರವಂ] ||
- ಕಂ || ಆ ಪುಣ್ಯನಿಧಿಗೆ ವಿನಯದ ರೂಪಿನ ಭಾಗ್ಯದ ಪತಿವ್ರತಾಗುಣದೊಳ್ವುಂ ||
ದಾಪರಮೇಶ್ವರಿಸಚಿಗನುರೂಪೆ ಯನಶ್ರಬ್ಧಿಣಬ್ಬಿಕುಲವಧುವಾದಳ್ ||

ಇಂದ್ರಕೀರ್ತಿ ; ಕ್ರಿ.ಶ. ೧೦೫೫.

ತ್ರೈಲೋಕ್ಯಮಲ್ಲನ ಕಾಲದ ಶಕ. ೯೭೭ ರಲ್ಲಿ ಬರೆದ ಕಾಸನವೊಂದು ಬಿಳಾರಿಯ ಜಿಲ್ಲೆಯ ಕೋಟೆಯ ಬಸ್ತಿಯ ಮುಂದಿರುವ ಮಂಟಪದ ಬಳಿಯುಂಟು. ಇದರಿಂದ ಆ ಬಸ್ತಿಯು ಪೂರ್ವದಲ್ಲಿ ಗಂಗರಾಜನಾದ ದುರ್ವಿ ನಿಲತನಿಂದ ಕಟ್ಟಲ್ಪಟ್ಟದಂತಲೂ, ಇಂದ್ರಕೀರ್ತಿಯೆಂಬೊಬ್ಬ ಜೈನಚಾರ್ಯನು ಆ ಬಳಿಗೇ ಈ ಕಾಸನಕಾಲದಲ್ಲಿ ಧರ್ಮಗಳನ್ನು ಮಾಡಿದನೆಂದೂ ತಿಳಿಯಬರುತ್ತದೆ.

ಈ ಕಾಸನದ ಕೈಲಿಯು ಬಹು ಪ್ರೌಢವಾಗಿದೆ. ಇದರಲ್ಲಿರುವ ಅತಿಸುಂದರವಾದ ತೋಮರರಗಳೆಯಲ್ಲಿ ಇಂದ್ರ ಕೀರ್ತಿಯನ್ನು ಕುರಿತು ಹೀಗೆ ಹೇಳಿದೆ :

" ಶ್ರೀಮದರುಹಚ್ಚ ರಣಸರಸಿರುಹ ಭೃಂಗ, * ಕೊಂಡಕಂಠಾನ್ವಯಸಮೂಹಮು ಖಮಂಡನ, ದೇಸೀಯೆಗಣ ಕುಮುದವನಸರಚ್ಚಂದ್ರ, ಕೋಕಳಪುರೇಂದ್ರ, ತ್ರೈಲೋಕ್ಯಮಲ್ಲ ಸುದಸರಸಿಕಳಹಂಸ "

ನಾವೀತನ ವಿಚಾರವನ್ನಿಷ್ಟು ಹೇಳಲು ಕಾರಣವೇನೆಂದರೆ ಈತನನ್ನು ' ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾಲಲನಾಲಂಕಾರ ' ' ಕವಿ ಜನಾಚಾರ್ಯ ' ' ಪಂಡಿತಮುಖಾಂಬುರುಹಚಂದಮಾರ್ತಂಡ ' ' ಸರ್ವಕಾಶ್ಚಜ್ಞ ' ' ಕವಿಕುಮುದರಾಜ ' ' ಕವಿಗ ಮಕನಾದಿವಾಗ್ವೀಂದ್ರಕಲ್ಪದ್ರುಮ ' ' ಕವಿಕದಂಬಕಕೇರಫಲತಚ್ಚತದ್ರುಮ ' ಎಂದು ಬಗೆಬಗೆಯಾಗಿ ಈ ಕಾಸನ ದಲ್ಲಿ ಹೊಗಳಿರುವುದನ್ನು ನೋಡಿದರೆ ಈತನು ಮಹಾಕವಿಯೆಂದು ತೋರುತ್ತದೆ. ಆದರೆ ಈತನು ಯಾವ ಗ್ರಂಥ ಗಳನ್ನು ಬರೆದಿದ್ದಾನೆಯೋ ತಿಳಿಯದು. ಮತ್ತೊಂದೆಡೆ ಈತನನ್ನು ' ತ್ರೈಲೋಕ್ಯಮಲ್ಲೇಂದ್ರಕೀರ್ತಿ ಹರಮೂರ್ತಿ ' ಎಂದು ಹೊಗಳಿದೆ. ¹

ರಾವರಯ್ಯ ; ಕ್ರಿ.ಶ. ೧೦೫೯.

ಧಾರವಾಡ ಜಿಲ್ಲೆಗೆ ಸೇರಿದ ರೋಣತಾಲೂಕಿನಲ್ಲಿ ಸೂಡಿ ಎಂಬ ಗ್ರಾಮವೊಂದೆಂಟು. ಹಿಂದೆ ಇದಕ್ಕೆ ಸೂಡಿ ಎಂಬ ಹೆಸರಿತ್ತು. ಕಲ್ಯಾಣಚಾಳುಕೈರಕಾಲದಲ್ಲಿ ಸೂಡಿಯು ಕಿಸುಕಾಡೆಶ್ವತ್ತರ ರಾಜಧಾನಿಯಾಗಿದ್ದಿತು.

¹ Madras Epigraphical collection for 1904, No. 37.
* ಕೊಂಡಕಂಠೆಯೆಂಬುದು ಈಗ ಗುತ್ತಿ ತಾಲೂಕಿನಲ್ಲಿರುವ ಕೊನಕೊಂಡ ಎಂಬ ಗ್ರಾಮವಾಗಿರಬಹುದು.—Madras Annual Report on Epigraphy for 1916, p. 134.
* [ಈ ಇಂದ್ರಕೀರ್ತಿಯ ಕಾಸನವನ್ನು ಈ ವ್ಯಾಸದಲ್ಲಿ ಕೇರಿಕುವದಕ್ಕೆ ಕಾರಣವೇಯಿಲ್ಲ. ಈತನು ಸ್ವಯಂ ಕವಿಯೂ ಅಲ್ಲ ಉತ್ತ ಮಕಂಠಿಯೆಂದ ವರ್ಣಿತನಾದಂತೆಯೂ ಕಾಸನದಿಂದ ಕಾಣಬರುವುದಿಲ್ಲ.—ಹೊ.ಕೃ.]

ಈಗಲೂ ಈ ಯೂರಿನಲ್ಲಿ ಜೋಡುಕಲಕದ ಗುಡಿಯೊಂದುಂಟು. ಈ ಗುಡಿಯ ಬಲಭಾಗದಲ್ಲಿ ಒಂದು ಕಲ್ಲು ಹಲಗೆಯಮೇಲೆ ಒಂದು ಶಾಸನವುಂಟು. ಇದು ಮೊದಲನೆಯ ಸೋಮೇಶ್ವರ (ತ್ರೈಲೋಕ್ಯಮಲ್ಲ)ನಕಾಲದ ಶಾ.ಶ. ೮೫೧ ರಲ್ಲಿ ಹುಟ್ಟಿದುದು. ಇದರಲ್ಲಿ ಸೋಮೇಶ್ವರನ ಮಹಾಪ್ರಧಾನ ದಂಡನಾಯಕ ನಾಗದೇವನು,

‘ ವೈ || ಶಿವಗೇಹವೈಷ್ಣವಖಂಡಸ್ತುತಿತನವಸುಧಾಕರ್ಮೈನಿವ್ಯಾಪಣಕ್ಕಂ
ಶಿವಪೂಜಾವ್ಯಾಪ್ತಗಂ ತಚ್ಚೈವಮಹಿಮಮಹಾಭೋಗಸಂಪತ್ಪದಕ್ಕಂ
ಶಿವಯೋಗೀಂದ್ರ ಬ್ರಹ್ಮಕ್ಕಂ ಶಿವಪದಯುಗಳಾನಮ್ಮ ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿಗಳ್ಲಂ
ಶಿವಣೂರಂ ಕೊಟ್ಟ ’

ನೆಂದು ಬರೆದಿದೆ.

ಈ ಶಾಸನವನ್ನು ‘ ಬರೆದಂ ಸೂಂಡಿಯ ಕುಳಕರಣಿ ರಾವವಯ್ಯ ನಿಲೈಶ್ವರಪಾದಸಂಹಜಿಭ್ರಮರಂ ’ ಎಂತಲೂ ಮತ್ತೊಂದು ಶಾಸನದಲ್ಲಿ² ಇವನನ್ನು ‘ ಭಾಸ್ಕರದಾಸ ’ ‘ ಈಶ್ವರಪಾದಾಬ್ಜಭ್ರಮರ ’ ಎಂತಲೂ ವಿಶ್ಲೇಷಿಸಿದೆ.

ಮೇಲಿನ ಶಾಸನದ ಉತ್ಕೃಷ್ಟ ಭಾಷಾಶೈಲಿಯನ್ನೂ, ವಾಗ್ಗೋರಣೆಯನ್ನೂ, ಲಾಲಿತ್ಯವನ್ನೂ ನೋಡಿದರೆ ರಾವವಯ್ಯನು ರನ್ನ ಪಂಪಾದಿಗಳಿಗಿಂತಲೂ ಯಾವ ವಿಧದಲ್ಲೂ ಕಡಮೆಯಿಲ್ಲವೆಂದು ಹೇಳಬಹುದು. ಈ ಶಾಸನವೊಂದು ಚಿಕ್ಕಕಾವ್ಯದಂತಿದೆ ಮಾದರಿಗಾಗಿ ಇದರಿಂದ ಕೆಲವು ಪದ್ಯಗಳನ್ನು ಉದಾಹರಿಸುತ್ತೇನೆ.

ಸೋಮೇಶ್ವರನ ಕೌರ್ಯ್ಯಂ.

ವೈ || ಬಳವಚ್ಚೋಳನರೇಂದ್ರದರ್ಶನಂ ಮೂಳವೈ ವೆಂಶಾರಣವ
ಜ್ಯೂಳದೌಬ್ಬಾನಳ ನಂಗವೆಂಗೆಬಸವೇಂಗೆಪಾಣ್ಣ್ಯೋಸಾರಾಪ್ಪು)ಕೇ |
ರಳನ್ನಪಾಳತುರುಷ್ಟುಚೇರಮೆಗಧೃತ್ಯಾಧಿಶಧಾರಾಧರಾ
ನಿಳ ನೆಂಭೋಧಿವೈತಾವನೀವಳಯದೋಳಾಳುಳುಕೈಕೋರವೆ ||

ನಾಗದೇವನ ಕೌರ್ಯ್ಯಪ್ರತಾಪ.

ವೈ || ವಸುಧೇಶಾಗ್ರಣಿ ಚಕ್ರವರ್ತಿಳಕಂ ತ್ರೈಲೋಕ್ಯಮಲ್ಲಂ ನಿಜಾ
ವಸಥಾವಗಾತ್ಯವದಕ್ಕೆ ಮಾಡೆ ಮುಹುಮಾವಪ್ಪಂಭಿಮಂ ತಾಲ್ಪ ಸಾ |
ಧಿಸಿದಂ ಮುನ್ನ ಮಸಾಧ್ಯರಪ್ಪುಗುತರಂ ತದ್ಧ್ರವ್ಯಮಂ ತಂದು ಪುಂ
ಜಿಸಿದಂ ಸಾವುಮಿಗವಾರಪೌರುಷಗುಣಂ ಶ್ರೀಗಂಡನಾರಾಯಣಂ ||

ವೈ || ಜಳರಾಶಿಶೇಣಿಯೋಳ್ ಪಾಲ್ಪಡಲಮರಕುಜಶೇಣಿಯೋಳಾಪ್ಪರಿಜಾಕಂ
ಕುಳಶೈಲಶೇಣಿಯೋಳ್ ಮಂದರಮುಖಿಳನವೀಶೇಣಿಯೋಳುಂಗೆ ಯಂತ |
ಗ್ನಳಮನಾರಾಧ್ಯಮನ್ನೀ ಚತುರುದಧಿತಪ್ಪೀಸೋಳಕಲೋಳವಾಳಾ
ವಿಳಭಾಸ್ವದ್ಧಿರಿಭೋಗೋಳಕಜರಿತವಿಭುಶೇಣಿಯೋಳ್ ನಾಗದೇವಂ ||

ವೈ || ಸುಭಟತರ್ಪನ್ನನ್ನರಿಲ್ಲಿಲ್ಲಿ ಯುಮೆನೆ ನೆಗಟ್ಟಂ ಚೋಳಕಾಳತನ್ತಕಂ ಭೋ
ಜಭುಜಂಗಾಹುದ್ವಿಷಂ ಗೂಜ್ಜಿರಮೆದಹರಣಂ ಸೋಗುಣಧ್ವಂಸಕಂ ಚೇ |
ರಭಯಭ್ರಾನ್ತಿಪ್ರದಂ ಕೊಂಕಣಬಳದಳನಂ ಹಾರನೀಹಾರತಾರಾ
ನಿಭಕುಂಭಿತ್ತೀರ್ತಿ ಪಣ್ಣಾಧಿವರೋಳತುಳದೋರ್ವಿಕ್ರಮಂ ನಾಗದೇವಂ ||

ಸೋಮೇಶ್ವರ ಪಂಡಿತ.

ವೈ || ಕ್ಷೇತಿ ಸೋಳ್ವ ವೈಭ್ರತೀಂದ್ರಪ್ಪುಲರೋಳರವೆಗೋಂದುಳೋಡೊಂದಿಲ್ಲಿದೇನೆಂ
ಬ ತವೋವಿಖ್ಯಾತಿಯೇನೆಂಬಮಳನಚರಿತಖ್ಯಾತಿಯೇನೆಂಬ ವಿದ್ಯಾ |
ಚತುರತ್ವಖ್ಯಾತಿಯೇನೆಂಬವಿಳಗುಣಗಣಖ್ಯಾತಿಯೆಂಬೊಂದು ಪಂಪೂ
ಜ್ಜಿ ತಮಾಯ್ತಂದೆ ಸೋಮೇಶ್ವರಯತಿಪತಿಯಂ ಬಣ್ಣೆ ಸಲ್ಪಲ್ಲುನಾವೋಲಂ ||

¹ Epigraphia Indica, Vol. XV. pp. 85-94.
² Ibid, page 101.

వృ ॥ సకలక్షాపాలభాదామణికషణకణోపాతపాదాబ్జి వృశే
 షికజడారత్న న్యాయాయకసరసజమాత్_ణ్ణ సాంఖ్యపుభావం ।
 ధిక శబ్దజ్ఞానవద్యాసన నినగణే యారంబినం సన్దవిమవం
 సకగోత్రత్రాసి సోమోత్వరయతి పతి భీశోలకవిఖ్యాతనాదం ॥

శిల్పి శంకరాచ్య-

వృ ॥ కణే విద్యావిభవక్యదాదరణే యక్ష్మోపాజ్ఞనకృక్కులా
 వణ ముద్ద్యద్గుణరత్న రాజిగణేవబృద్ధాద్ధ్యోసంపత్తిగే ।
 గణజిన్ద్రి గుణే ¹శంకనం ప్రంగళంగుం యుత్యాదియ్యుసాసవి
 రణసంభోతతరంగసంభృతయోధిప్రావృత్యోజ్జ్వలతళం ॥

నారాయణ భట్ట; కృ-శ- ౧౫౩.

గోదావరి జిల్లయ కలిక్చరింది కళుంసల్పట్ట తాంబూకాసన వ్రొందు ఈగలూ మదరాసిన వస్తు
 పుదకన శాలయల్లరువుదు.² ఇదరల్ల పుర్వజాళుక్యర రాజురాజనరంద్రును నారాయణభట్టనేంబ
 ఒబ్బ బ్రాహ్మణునిగ నందమపొంది ఎంబ గ్రామనన్న తన్న రాజ్యవర్ష ౨౦ రల్ల దానమాడిదనందు ర్దేళద-
 నారాయణభట్టన విషయదల్ల శాసనదల్ల రిగ్గే ర్దేళల్పట్టద-

“³ ఠారితగోత్రే దరిమొత్తిరవశ్చంబద్విజశ్శేషే ⁴సిభువినితే ।
 సదా పురోడాశపవిత్రవక్ష్మో విద్యానభోక్ష్మంజనసోమయాజీ ॥

తస్య త్రిమోక్ష హిమకరకరప్రస్ఫురత్కిర్తిరకాక్షే-
 రాసీత్రానుః సకలవిదుషామంబితేః శంజనార్యేః ।
 యం మన్యంతే యమమరిగణాః కామధేనుం కవిం ద్రాః
 క్షేడారామం పరమసుద్యదేశ్చ జీవితం బంధువేగః ॥

తస్యాత్మజో మహాత్మా సమజని శోభాంజినేయ ఇతి విదితః ।
 పుజన్జా బితవాజస్య తిరకలంకాశంకనామాత్యే ॥

తస్య జ సుధర్మోపతన్య గుణశాలినాత్మకై సామీకాంబాయాః ।
 అభవదనుష్ఠితజగదుపకరణో నారాయణస్తనయః ॥

యః సంస్కృతకణాటపాకృతపృథాజికాంధ్రభాషాశు ।
 కవిరాజశేఖర ఇతి ప్రథితః సుకవిత్వవిభివేన ॥

కవిస్త్వనిషాళవదుష్విదగ్ధాన్ మనోహరరాభిన్విజసోక్తభియః ।
 కువ్వోన్నగవ్యాన్వటుభిభిభిత్తి కవిభివజ్రంకుశనామ సాధం ॥

నారాయణభట్టనదు ఠారితగోత్ర; ఆపస్తంబశాత్ర; శంజనసోమయాజియు అవన ప్రపితామ
 దను : శంజనార్యును అవన పితామదను ; అకలంకాశంకనామాత్యును అవన తందే ; తాయీయు సామీ
 కాంబ. ఇవను సంస్కృత, కణాట, పాకృత, పృథాజ, ఆంధ్ర భాషగళల్ల దరలల్ల ‘కవిరాజశేఖర’నేంబ
 బిరుదొందన్న ల్లద ‘కవిభివజ్రంకుశ’ ‘అష్టాదశావధారణ జక్రవర్తి’ ‘సరస్వతీకణావతంస’ ఎంబ-
 నేక బిరుదుగళన్ను ఠొంది ప్రసిద్ధనాగిదను-

మేలిన తాంబూకాసనవన్ను బరదవను నన్ను యభిట్టను- ఈతనే ఆంధ్రభారతకాదికవియొద నన్న
 యభిట్టారకనాగిద్ది రబ్దేకేందు ఠాక్చర్ యల్స్ సాహేబరు లాహిసిరుత్తారే.⁴ నన్నయభిట్టారకను తన్న
 భారతద ఆరంభదల్ల ‘పాఠయక పాకశాసనిక భారతభోరరణంబునందు నారాయణుచట్టు వానసధరామ
 రవంకవిభోషణండు నా । రాయణభట్టు వాక్యయధురంధరుడే తనకెప్పుడు⁵ సహాధ్యాయీయున్యన
 వ్రాడభిమతంబుగ దొడయ నివహింపగ⁶ ॥’ ఎంబదాగి ర్దేళరువెను-

¹ శంకనం stands for శంకరణం, a form which is found in another verse.
² [This is marked ‘Chālukya, Eastern 21’ in the Catalogue of copper-plate grants in the Madras
 Museum.—H.K.S.]
³ Journal of the Telugu Academy, Vol. I, pages 45-62.
⁴ Epigraphia Indica, Vol. IV. p. 303, foot-note 3.

'ಕವಿರಾಜಶೇಖರ' ನೂ 'ಕವಿಭವಜಾಂಕುಕ' ನೂ ಆದ ನಂದಮಪೂಂಡಿಕಾಸನದ ನಾರಾಯಣಭಟ್ಟನೂ ಆಂಧ್ರಭಾರತರಚನೆಯಲ್ಲಿ ನನ್ನಯನಿಗೆ ಸಹಾಯಕನಾದ ನಾರಾಯಣಭಟ್ಟನೂ ಒಂದೇ; ಇದಕ್ಕೆ ಲೇಖನಾದರೂ ಸಂದೇಹವಿಲ್ಲ.

ಕ್ರಿ.ಶ. ೧೦-೧೧ ನೆಯ ಶತಮಾನದಲ್ಲಿ ಕನ್ನಡಕವಿತೆಯ ಬಹು ಅಭಿವೃದ್ಧಿಸ್ಥಿತಿಯಲ್ಲಿದ್ದಿತು. ಚಾಳುಕ್ಯರು ಕನ್ನಡಿಗರಾದುದರಿಂದ ವೇಂಗೀಮಂಡಲದಲ್ಲಿಯೂ ಕನ್ನಡಗ್ರಂಥಗಳು ಪ್ರಚಾರದಲ್ಲಿ ದ್ದಿರಬೇಕು. ಆದಿಪಂಪ, ನಾಗವರ್ಮ ಮೊದಲಾದವರು ಆಂಧ್ರದೇಶದಲ್ಲಿ ಹುಟ್ಟಿ ಕನ್ನಡಕವಿಶ್ರೇಷ್ಠರೆಂದು ಪ್ರಸಿದ್ಧಿಯೊಂದಿದರು. ಆಗ್ಗೆ ವೇಂಗೀಮಂಡಲದಲ್ಲಿ ಪ್ರಚಾರದಲ್ಲಿದ್ದ ಭಾರತಗಳಿಗೆ ಸರಿಸಮನಾಗಿ ಆಂಧ್ರಭಾರತವನ್ನು ರಚಿಸೆಂದು ರಾಜರಾಜನರೊಂದ್ರನು ತನ್ನ ಅಸ್ಥಾನಕವಿಯಾದ ನನ್ನಯಭಟ್ಟರಕನಿಗೆ ಆಜ್ಞಾಪಿಸಿದಾಗ ಕನ್ನಡಭಾರತವನ್ನು ಭಾವಿಸಿದ್ದನೋ ಹೇಗೋ ರಾಜನಾಜ್ಞೆಯಂತೆ ಆಂಧ್ರಭಾರತರಚನೆಯಾಯಿತು; ಈ ಗ್ರಂಥರಚನೆಗೆ ನನ್ನಯನ ಸಹಾಧ್ಯಾಯಿಯಾದ ನಾರಾಯಣಭಟ್ಟನು ಸಹಾಯಕನಾದನು.

ಶ್ರೀಕಂಠಸೂರಿ ; ಕ್ರಿ.ಶ. ೧೦೯೯.

ಬಳ್ಳಾರಿ ಜಿಲ್ಲೆಯ ಕುಟುವತ್ತಿಯ ಕಲ್ಲೇಶ್ವರದೇವಾಲಯದ ಬಳಿ ಒಂದು ಶಾಸನವುಂಟು. ಇದು ತ್ರಿಭುವನಮಲ್ಲನ ಕಾಳುಕ್ಯ ಸೇರಿದುದು. ಈ ಶಾಸನದಲ್ಲಿ ಕುಟುವತ್ತಿಯ ಇನ್ನೂ ವರ್ವರು ಮಹಾಜನಗಳೂ, ಅಲ್ಲಿಯಧಿಪತಿ ಕಾಳುದಾಸನೂ, ಅವನ ಮಕ್ಕಳೂ 'ಅಭಿನವಸೋಮೇಶ್ವರದೇವರಂಗಭೋಗಕ್ಕೂ, ತಪೋಧನರಾಜಾಚಾರ್ಯನಕ್ಕೂ ಮಾಟಕೂಟಕ್ಕೂ' ಭೂಮಿಯನ್ನು ಮತ್ತು 'ಮೂಡಣಬಟ್ಟಿಯಲು ತ್ರೇಣಕಾಷ್ಟಕಾಕಫವೆತ್ತಾದಲಾಗಿ ಬರ್ಪು ವಸ್ತುವಿಂ ಸುಂಕಮುಮಂ' ಚಾಳುಕ್ಯವಿಕ್ರಮೇವರ್ಷ ೨೪ ರಲ್ಲಿ ಅಂದರೆ ಕ್ರಿ.ಶ. ೧೦೯೯ ರಲ್ಲಿ ಕೊಟ್ಟಂತೆ ಹೇಳಿದೆ. ಶಾಸನಾಂತ್ಯದಲ್ಲಿ :

ವಿದ್ಯಾವೇಧೋ ಶ್ರವಣಭಾಸುರಕರ್ಣ್ಣಪೂರಣ ಶ್ರೀಕಾಳುದಾಸವಿಬುಧಾಧಿಪತೇಸ್ತನೂಜಃ |

ಸೋಮೇಶಶಾಸನವಚೋರಚನಾಂ ವಿಧಾಯ ಶ್ರೀಕಂಠಸೂರಿರಲಿಖದ್ವಿಬುಧೈರ್ವಿಚಾಯ್ಯಂ ||

ಎಂಬ ಪದ್ಯವೊಂದಿದೆ. ಇದರಿಂದ ಶಾಸನಕವಿಯು ಶ್ರೀಕಂಠಸೂರಿಯೆಂದು ನಿಶ್ಚಯವಾಯಿತು. ಇವನ ವಾಕ್ಯಭದ್ರೆಯನ್ನು ಪಾಠಕರು ಸವಿಯಲೆಂದು ಹಲವು ಪದ್ಯಗಳನ್ನು ಶಾಸನದಿಂದ ಉದಹರಿಸುತ್ತೇನೆ.

ಕುಟುವತ್ತಿ

ಕಂ|| ಆ ನಾಡೊಳಗ್ರಹಾರಂ ಭೂನಾರಿಹಾರಮಧಿಕ ವಿಬುಧಾಧಾರಂ |

ಶ್ರೀವಾರಿಗಿರ[ಲ]ಗಾರಂ ಭೂನಿಧಿ ಕುಟುವತ್ತಿ ನೋಡೆ ಸೂಗಯಿಸಿ [ತೋ]ಕ್ಕುಂ ||

ಕಾಳುದಾಸ

ವೈ|| ಭುವನವಿನೂತಕೀರ್ತ್ತಿವನಿತಾಪ್ರಿಯನೆಂದು ಪರೋಪಕಾರಿಯೊಂದವನತಪಾಳನೈಕಪಟುನೆಂದು ಧರಾಮರಪೂಜ್ಯನೆಂದು ನೂ |
ನವನಯಕಾಳಯೆಂದೆಸಮಸಾಹಸನೆಂದು ವಿನೀತನೆಂದು ಬಾ
ನ್ಧವಸುರಭೋಜಮೆಂದವನಿ ಬಣ್ಣೆ ಸುತಿರ್ಪುದು ಕಾಳುದಾಸನ ||

ಕಂ|| ಪರಹಿತದೊಳು ವಿದ್ಯಾಧರಪರಿವೃಥನಂ ಸ್ವಾಮಿಭಕ್ತಿಯೊಳು ಪವನಜನಂ |
ಪರಮೌದಾರ್ಯದೊಳಂಗೇಶ್ವರನ ನಧಕರಿಸಿ ಕಾಳುದಾಸನ್ನಗಲ್ಲಂ ||

ಕುಟುವತ್ತಿ ಇನ್ನೂ ವರ್ವರು

ವೈ|| ಶರಣಾಯಾತಜನಕ್ಕೆ ವಜ್ರಕವಚಮೃಚಾನ್ತ ನೀರಂಗೆ ಕೇ
ಸರಿ ಬಾಯ್ಯೆಟ್ಟಿರದಂಗೆ ಕಲ್ಪಮಂಜು ಶಾಸ್ತ್ರಕ್ಕೆ ತಾನಾಸ್ವದಂ |
ಪುರುಷಾರ್ಥಕ್ಕೆ ತವರ್ ಕೃತಿಸ್ತೃತಿಗೆ ತಾಂ ಲೀಳಾಗ್ರಹಂ ಧರ್ಮದಾ
ಕರಮಿನ್ನೀ ಕುಟುವತ್ತಿವತ್ತಿಮಹುದೇವಾನೀಕಮಿನ್ನೂ ವರ್ವರು ||

¹ Madras Epigraphical collection for 1918, No. 213.

ಸೋಮನಾಥ

ವೃ || ತ್ರಿಭುವನಸಂಭವಸ್ಥಿತಿಲಯಂಗಳಗೋರ್ವನೆ ಕರ್ತೃವೆಂದು ಸ
 ನ್ವ ಭುವಿನಿಕಾಯಸಂಸರಣಘೋರಮಹಾನ್ಮವಕನ್ಮಧಾರನೆ |
 ನ್ವಭಿನಯವನ್ತ ದಕ್ಷಿಣಸುರಾಪಗಯೆಣಾ ನೆರೆಯಲ್ಕೆ ಬಂದನೊ
 ಲ್ಲಭಿನವಸೋಮನಾಥನಮದೋತ್ಯರನಾಥನನಾಥನವ್ಯಯಂ ||

ಮಧುಸೂದನದೇವ ; ಕ್ರಿ.ಶ. ೧೧೪೮-

[ರಾವ್‌ಬರದೂರ್ ನರಸಿಂಹಾಚಾರ್ಯರವರ ಕವಿಚರಿತ್ರೆ (ಮೊದಲನೆಯ ಸಂಪುಟ, ಪತ್ರಗಳು ೧೨೦-೧೨೨) ಯಿಂದ ಈ ಕವಿಯ ವಿಷಯವಾಗಿ ಸಕಲವೂ ನಮಗೆ ಆಗಲೇ ತಿಳಿದಿರುತ್ತದೆ. ಆದರೂ ಇಲ್ಲಿ ಉದ್ಧರಿಸಲ್ಪಟ್ಟಿರುವ ಪದ್ಯಗಳು ದಾವಣಗೆರೆಯ ಶಾಸನದವಲ್ಲದೇ ಕೊಟ್ಟ ಕಲ್ಲಿನವಾದ್ದರಿಂದ ಈ ವ್ಯಾಸದಲ್ಲಿ ಸ್ಥಿರಿಸಬೇಕಾಯಿತು.— ದೊ. ಕೃ.]

ಬಳ್ಳಾರಿ ಜಿಲ್ಲೆಯ ಹಡಗಲಿ ತಾಲೂಕಿನ ಕೊಟ್ಟ ಕಲ್ಲಿನಲ್ಲಿರುವ ಈ ಶಾಸನವು ಇಮ್ಮಡಿ ಜಗದೇಕಮಲ್ಲನ ರಾಜ್ಯಾಭ್ಯುದಯಕಾಲದ ೧೧ ನೇ (ಶಕ. ೧೦೭೦) ವರ್ಷದಲ್ಲಿ ಹುಟ್ಟಿದುದು. ಇದರಲ್ಲಿ ಜಗದೇಕಮಲ್ಲನ ಸಾಮಂತ ವೀರಪಾಂಡ್ಯನ ಮಾತುಳನಾದ ವಿಕ್ರಮಾದಿತ್ಯನು ತುಂಗಾ ದಕ್ಷಿಣ ತೀರದಲ್ಲಿರುವ ಸ್ವಯಂಭು ಕೊಟ್ಟಿಕಂಕರದೇವರಿಗೆ ದತ್ತಿಯನ್ನು ಬಿಟ್ಟಂತೆ ಹೇಳಿದೆ.

ಇಮ್ಮಡಿತೈಲನಿಂದ ಇಮ್ಮಡಿ ಜಗದೇಕಮಲ್ಲನವರಗೂ ರಾಜವಂಶಾವಳಿಯನ್ನೂ, ವೀರಪಾಂಡ್ಯನ ಕಾರ್ಯ ಪ್ರತಾವಗಳನ್ನೂ ಮತ್ತು ವಿಕ್ರಮಾದಿತ್ಯನ ಗುಣವರ್ಣನೆ ಮೊದಲಾದ ಈಶಾಸನ ಭಾಗವನ್ನು ಮಧುಸೂದನದೇವನಂ ಬುವನು ಬರೆದಂತೆ ಈ ಕೆಳಗಣ ಪದ್ಯದಿಂದ ವಿಶದವಾಗುತ್ತದೆ :

ಕಂ|| ಶ್ರೀವೀರಪಾಂಡ್ಯದೇವಮಹೀವಲ್ಲಭಮುಂತಪಾದವರಮಾರಾಧ್ಯ |
 ಶ್ರೀವಿತತರ್ಮಧುಸೂದನದೇವರ್ವಿರಚಿಸಿದರೆಸೆಯೆ ಶಾಸನಕೃತಿಯಂ ||

ಇದರಿಂದ ಮಧುಸೂದನದೇವನು ವೀರಪಾಂಡ್ಯನ ಆಶ್ರಯಕ್ಕೆಳಗಾದ ಆನಾಥನಕವಿಯೆಂಬುದು ಸ್ಪಷ್ಟವಾಯಿತು. ಈತನ ಕವಿತೆಯು ಹೃದಯಂಗಮವಾಗಿದೆ. ಈ ಶಾಸನದಿಂದ ಕೆಲವು ಭಾಗಗಳನ್ನಿಲ್ಲಿ ಉದ್ಧರಿಸುತ್ತೇನೆ.

ಕಂ|| ಅಂತೆಸೆದ ಮೇರುಗಿರಿಯಿಂದಂ ತೆಂಕಣದಸೆಯೊಳಸೆವೆ ಭಾರತವರ್ಷ |
 ಭೈನ್ತ ರದೊಳುಳಾಕಾಂತೆಯೆ ಕುನ್ತಳಮೆನೆ ಮುಖ್ಯವಾಯು ಕುನ್ತಳದೇಕಂ ||

ವೃ|| ಶ್ರೀಕಾಂತಾಂಭೋಜಗರ್ಭದ್ಯುಮೇಣಿಮೇಣಿಕಿರೀಟಾಂತುಪುಷ್ಪಾಂಘ್ರಿಪೀಠಂ
 ಶ್ರೀಕಣ್ಣಂ ನಾಕಸಿಂಧೂಚ್ಚೈದಮುಳಲಸತ್ಪೀನಕುಂಭ[ತೆ]ಪ್ರಸೂನಂ |
 ಲೋಕೇಕಂ ವಿಕ್ರಮಾದಿತ್ಯರಸನಭಿಮತಾತ್ಫಂಗಂ ಮಾಳ್ಕೆ ನಿಜ್ಜಂ
 ಭೂಕೃಪಾಧ್ಯಾತ್ಯಸೂರ್ಯೋದಕಪವನನಿಧುಬೋಧ್ಯಮಗಾತ್ರಂ ತ್ರಿಣೇತ್ರಂ ||

ವೃ|| ವಿನಯಾಂಭೋನಿಧಿಯೆಂದು ಧರ್ಮಪರನೆಂದುದಾ ಮಪುಣ್ಯೈಕಭಾ
 ಜನನಂದಿವ್ವರ ಬಣ್ಣೆ ಕುಂ ವಿಬು[ಧ]ವಕ್ತ್ರೇಂದೀವರಾದಿತ್ಯನಂ |
 ತನುವಿ ನಿತ್ಯನ ನುಡ್ಸುಸತ್ಯನ ನರ್ತೋವ್ಯೋತಳಸುತ್ಯನಂ
 ಮನುಸಾಹಿತ್ಯನ ನರ್ಕುಜಿಂದಿ ಸತತಂ ಶೀವಿಕ್ರಮಾದಿತ್ಯನಂ ||

ವೃ|| ಆ(?)ಯದೊಳ್ಳುಕ್ರಮದೊಳ್ಳುರೋಪಕೃತಿಯೊಳ್ಳುಖ್ಯಾತಿಯೊಳ್ಳುತಿಯೊಳ್ಳು
 ದಯೆಯೊಳ್ಳುಮ್ಯೂದೊಳ್ಳುಪೀನೋಳ್ಳುನಯದೊಳ್ಳುಕುಂದಿಯೊಳ್ಳುಬ್ಬಿದಿಯೊಳ್ಳು |
 ನಿಯತಂ ತನ್ನ ವ್ರೇಲನ್ಯರಾರನೆ ಜಗಂ ಜೀಯಂಬಿನಂ ಸಂತತೋ
 ದಯಮಂ ತಾಳ್ಕೆದ ಪೇರ್ವೊ ನೂಮ್ಯೊಡಿವಲಂ ಶ್ರೀವಿಕ್ರಮಾದಿತ್ಯನಂ ||

ವೃ|| ಜನಕಾಸಂಸ್ತುತನಾದನೇಕಗುಣದಿಂದಿ ಶ್ರೀವಿಕ್ರಮಾದಿತ್ಯದೇ
 ವನೊಳ್ಳುನೀ ಕಲಿಕಾಲಕಲ್ಪವಮುಷೀಸಂಶ್ಲಿಷ್ಪರಂ ಪಾಲಿವೆ |
 ಗ್ನಿನೋಳನುನ್ತತಸತ್ಯಸಂಪದದೊಳಾರಿಂದಗ್ನಂ ನೋರ್ವುಡೆಂ
 ಬಿನಗಂ ತಾಳ್ಕೆದನತೃದಾತ್ತ ಚರಿತಂ ದಿಗ್ವರ್ತಿ ಸತ್ಪೀತಿಯಂ ||

* Madras Epigraphical collection for 1914, No. 445.

ವ್ಯ|| ಸ್ಥಿರತೇಜೋಜಾಲ ವೆಂಟುಂ ದೆಸಗೆ ಪಸರಿಸೆಲ್ವೈರಿವಿರಾನ್ದ ಕಾರಂ
ಪರದೇಶದಲಿಕ್ಕನತಾಸ್ಯಾಂಬುರುಹವನವದಾನನ್ನ ಮಂ ತಾಳೆ ವಿದ್ವಿ |
ಟ್ರರುಣೇನೇತೋತ್ಪಳಂಗಳೊಕ್ಕರಗೆ ನಿಜಚಮೂ ಚಕ್ರವಾಕೋತ್ಪರಂ ರಾ
ಗರನಾಂಭೋರಾಶಿಯೊಳ್ಳ ತ್ತಿಸೆ ಧರಗಸವಂ ವಿಕ್ರಮಾದಿತ್ಯವೇವಂ ||

ವ್ಯ|| ಪರಮಂ ಶ್ರೀವಿಕ್ರಮಾದಿತ್ಯರಸೆ ನಿನಗೆ ದೀರ್ಘಾಯುವಂ ಶ್ರೀಯುಮಂ ಕಂ
ಕರನತ್ಯಾನಂದದಿಂದಂ ಕುಡುಗಮರಸರಿವಾಪ್ರಿಪೂತೋಚ್ಚೈ ಲ್ಲಿಷ್ಟು |
ಕರತಾ[ರಾ]ಧಾರಚಂಚತ್ತರುಣಕಶಿಕಳಾಕಾನ್ತಿ ಸನ್ಮಾನಕೋಭಾ
ಕರಮಂಜುತ್ತುಂಗಮಂಗದ್ಯುತಿಸಿಕಟಜಟಾಜಾಟಕೋಪೀರಭಾರ ||

ಬಿಜ್ಜಯನಾಯಕ ; ಕ್ರಿ.ಶ. ೧೧೭೦-

ಬಿಜಾಪುರದ ಜಿಲ್ಲೆಯ ಅಧಿಕಾರಕ್ಕೆ ಒಳಪಟ್ಟಿರುವ ಜಾಟ್ ಎಂಬ ಸ್ವತಂತ್ರಸಂಸ್ಥಾನದಲ್ಲಿ ಮಾಡಗಿಹಾಲ್ ಎಂಬ ಗ್ರಾಮವೊಂದಿಂಟು. ಇದಕ್ಕೆ ಪೂರ್ವದಲ್ಲಿ ಮಾಳಗೆ ಎಂತಲೂ ಮಾಳಕಾಪುರವೆಂತಲೂ ಹೆಸರಿತ್ತು. ಈ ಗ್ರಾಮದ ಮಹಾದೇವಾಲಯದ ಮುಂದೆ ಒಂದು 'ಶಿಲಾಕಾಸನವುಂಟು. ಈ ಕಾಸನದಲ್ಲಿ—'ಕುಂತಲದೇಶಕ್ಕೆ ಸೇರಿತ ತತಿ ಕಾಡುನಾಡಿನಲ್ಲಿ ಮಂಗಳವೇದವೆಂಬ ಒಂದು ಪಟ್ಟಣವುಂಟು; ಅದಕ್ಕೆ ಕನ್ನ ಮನೆಂಬುವನು ಅಧಿಪತಿಯಾಗಿದ್ದನು; ಅವನಿಗೆ ರಾಜನೆಂಬುವನು ಹುಟ್ಟಿದನು; ರಾಜನಿಗೆ ಅಮೃತಗಿ, ಸಂಕಮ ಮತ್ತು ಜೋಗಮರಂಬ ಮೂವರು ಮಕ್ಕಳು ದರು; ಜೋಗಮನಿಗೆ ಹೆಮ್ಮಾಡಿಯು ಹುಟ್ಟಿದನು; ಹೆಮ್ಮಾಡಿಯ ಮಗನೇ ಕಾಲಚೂರ್ಯವಂಶಸ್ಥಪತನಾದ ಬಿಜ್ಜಳನು; ಬಿಜ್ಜಳನ ಮಗನು ರಾಯಮುರಾರಿ ಸೋಯಿ; ಇವನ ಆಶ್ರಿತನೇ ಮಾಳಗೆಯ ಪ್ರಭುವಾದ ಬಿಜ್ಜಯನಾಯಕನು. ಈ ಬಿಜ್ಜಯನಾಯಕನು ಕಾಲಿವಾಹನ ಕಕ. ೧೦೯೩ ರಲ್ಲಿ ತನ್ನೊಡೆಯನ ಹೆಸರಿನಲ್ಲಿ ಸೋಮನಾಥೇಶ್ವರ ದೇವಾಲಯವನ್ನೂ, ತನ್ನ ಹೆಸರಿನಲ್ಲಿ ಬಿಜ್ಜೇಶ್ವರ ದೇವಾಲಯವನ್ನೂ, ಅದರ ಬಳಿಯೊಂದು ಸರೋವರವನ್ನೂ ಕಟ್ಟಿಸಿದನು—ಇತ್ಯಾದಿ ವಿಷಯಗಳು ಉಕ್ತವಾಗಿವೆ.

ಈ ಕಾಸನದ ಕವಿತ್ಯವು ಬಹು ಕ್ಲಾಘೇನೀಯವಾಗಿರಲು ಲಕ್ಷ್ಯಲಕ್ಷಣಯುಕ್ತವಾಗಿಯೂ ಇದೆ. ಆದರೆ ಕಾಸನದ ಕವಿಯ ಹೆಸರು ಇದರಲ್ಲಿ ಕಾಣಬರುವುದಿಲ್ಲ. ಕಾಸನದಲ್ಲಿ ಉಕ್ತವಾಗಿರುವ ಬಿಜ್ಜಯನಾಯಕನು ಅನೇಕ ಬಗೆಯಾಗಿ ಸ್ತುತಿಸಲ್ಪಟ್ಟಿರುವನು. ಒಂದೆಡೆಯಲ್ಲಿ:—

ವ್ಯ|| ಕಳಚುರಿರಾಜಿರಾಜ್ಯಗೃಹದಿಪಕನೆಂಬ ಮಹತ್ತ್ವದೇಶ್ವತ
ನೊಳ ರಿಪುರಾಯದಂಡುಗೆ ಪಡಿಗ್ಗನಂಬುರುಸೀರದೇಶ್ವ ತಂ |
ನೊಳ ಬುಧರಿಯ ವಣ್ಣ ಕವಿ ಕನಡಜಾಣನನಿಸ್ಸ ಬಲೈ ತಂ
ನೊ[ಳ] ನೆಲೆಸಲ್ಪುದಾತ್ಮನನ ಬಿಜ್ಜಯನಾಯಕನಿರ್ವ ನುಬ್ಬಿಯೊಳು ||

ವಿದ್ವಾಂಸರು ಬಿಜ್ಜಯನಾಯಕನಿಗೆ 'ವಣ್ಣ ಕವಿ' 'ಕನ್ನ ಡಜಾಣ' ಎಂಬ ಬಿರುದುಗಳನ್ನು ಕೊಟ್ಟಂತೆ ಹೇಳಿದೆ. ಮತ್ತೊಂದೆಡೆ:—

"ಸಮಸ್ತಗುಣಗಣಾಲಂಕೃತಾಭಿಧಾನ ಕಳಚುರಿರಾಜಿರಾಜ್ಯಪ್ರಮುಖಪ್ರಧಾನ ಗೋತ್ರಜನಚಿಂತಾಮಣಿ ಸುಜನಬುಧಚೂಡಾಮಣಿ ವಣ್ಣ ಕವಿತಾಪ್ರವೀಣ ಕನಡಜಾಣ ರಿಪುರಾಯದಂಡುಪಡಿಗಹ ಸತ್ಯಸಂಗ್ರಹ ಶ್ರೀ ಸೋಮನಾಥಬಿಜ್ಜೇಶ್ವರದೇವಮಾಧಾಂಭೋಜುಭ್ಯಂಗ ಸಾಹಸೋತ್ತುಂಗ ಮುನಿವಿಪ್ರಜನಘಳಪ್ರದಾಯಕರೆನಿಸ್ಸ ಶ್ರೀ ಮತ್ತು ಮಾಳಗೆಯ ಪ್ರಭು ಬಿಜ್ಜಯನಾಯಕರು" ಎಂಬದಾಗಿ ಹೇಳಿದೆ. ಇದರಿಂದ ಬಿಜ್ಜಯನು ರಾಯಮುರಾರಿ ಸೋವಿಯ ಪ್ರಮುಖ ಪ್ರಧಾನನೂ ಮಹಾಕವಿಯೂ ಆಗಿದ್ದನೆಂದು ತಿಳಿದು ಬರುತ್ತದೆ.

'ಕಂ || ಪೊಸಕಾಲದ ನವಿಲಾಟಂ ಸಿಸುಗಳ ಮುದ್ದಾಟ ಹರಿಣಹರಣಿಯ ನೋಟಂ |
ರಸಕವಿಗಳ ಕರ್ಣಾಟಂ ಶಶಿಮುಖಿಯೊಡಗೊಟದಂತೆ ಕನ್ನ ಡಜಾಣಾ ||'

ಇತ್ಯಾದಿ ಕೆಲವು ಪದ್ಯಗಳಲ್ಲಿ 'ಕನ್ನ ಡಜಾಣಾ' ಎಂಬ ಅಂಕಿತವು ಕಾಣಬರುತ್ತದೆ. ¹ ಕರ್ಣಾಟಕಕವಿಚರಿತ್ರೆ ಕಾರರು ಈ ಅಂಕಿತವುಳ್ಳ ಹಲವು ಪದ್ಯಗಳನ್ನು ಉದಹರಿಸಿ "ಕವಿಗಳು ಸ್ವಕೃತಪದ್ಯಗಳ ಕೊನೆಯಲ್ಲಿ ತಮ್ಮ ಹೆಸರು ಬಿರುದುಗಳನ್ನು ಹೇಳಿಕೊಳ್ಳುವ ಸಂಪ್ರದಾಯವಿರುವುದರಿಂದ ಈ ಬಿರುದುಗಳಲ್ಲಿ ಕೆಲವಾದರೂ ಕವಿಗಳಿಗೆ ಅನ್ವಯಿಸುತ್ತವೆ"

¹ Epigraphia Indica, Vol. XV, pages 315 ff.

² ಸಂಪುಟ ೨, ಪುಟ ೧೭೫.

ಯಿಸ ಬಹುದೆಂದು ತೋರುತ್ತದೆ. ಆದರೆ ಕವಿಗಳು ಇಂಥವರು, ಈಕಾಲದವರು ಎಂದು ನಿರ್ಣಯಿಸುವುದು ಸಾಧ್ಯವಲ್ಲ. ಸು. ೧೫೦೦ ಎಂದು ಸುಸ್ಥೂಲವಾಗಿ ಕಾಲವನ್ನು ಮೇಲೆ ಕೊಟ್ಟಿದ್ದೇವೆ." ಎಂಬುದಾಗಿ ಬರೆದಿರುವರು. ಮೇಲಿನ ಕಾಸನದ ಬಿಜ್ಜಯನಾಯಕನು ಪ್ರೌಢಕವಿಯೆಂದೂ, ಅವನಿಗೆ ವಿದ್ವಾಂಸರೆ 'ವರ್ಣಕವಿ' 'ಕನ್ನಡ ಜಾಣ' ನೆಂಬ ಬಿರುದುಗಳನ್ನು ಕೊಟ್ಟಿದ್ದರೆಂದೂ ತಿಳಿದವು. 'ಕನ್ನಡಜಾಣ'ನೆಂಬ ಅಂಕಿತವುಳ್ಳ ಪದ್ಯಗಳ ಕರ್ತೃವು ಬಿಜ್ಜಯನಾಯಕನೇ ಎಂದು ಊಹಿಸುವುದರಲ್ಲಿ ಆಸಂಭವವೇನೂ ಇರಲಾರದೆಂದು ತೋರುತ್ತದೆ. ಈ ಊಹೆಯು ಸ್ಥಿರವಡುವುದಾದರೆ 'ಕನ್ನಡಜಾಣ' ನನ್ನು ಕ್ರಿ. ಶ. ೧೫೦೦ ರಿಂದ ಕ್ರಿ. ಶ. ೧೫೫೦ ಕ್ಕೆ ಒಯ್ಯ ಬೇಕಾದೀತು. ಇವನು ಯಾವಯಾವ ಗ್ರಂಥಗಳನ್ನು ಬರೆದಿರುವನೋ ಗೊತ್ತಿಲ್ಲ. ಬಿಜ್ಜಯನು ಚತುರ್ಥಕುಲಕ್ಕೆ ಸೇರಿದವನು.

ಕಂ || ಆತನ ವಲ್ಲಭೆ ಕಾಂತಾಬ್ರಾತೆರೋಮಣಿ ಸರ್ವೋಜಲೋಚನೆ ವಸುಧಾ |
ಮಾತೆಯನಿಪ್ಪಳು ವಿದಿತಂ ಮಾತೇಲಂ ಸಾವಿತ್ರಿದೇವಿ ಮಹಿಮಾಗುಣದಿಂ ||

ವೃ || ಜನನುತ ಹಂಸಯಾನೆ ವಿಭುಬಿಜ್ಜಯನಾಯಕಚಿತ್ತ ಭೃಂಗಪ
ದ್ವಿನಿ ಕಳಹಂಸಗಾಮಿನಿ ಲತಾಂಗವಿಳಾಸಿನಿ ಸಾಯಿಯಕ್ಕನೇ |
ಶ್ವನಕಣಿ ದಾನಶೀಲೆ ಗುಣಶೀಲೆ ಯಶೋಧಿಕೆ ನಿತ್ಯಪುಣ್ಯಭಾ
ಗಿನಿ ರತಿ ಗೌರಿ ಸೀತೆಯನಿಪಂನಳ ದೇವಿ ಧರಾತಳಾಗ್ರದೇವಳು ||

ಈತನ ವಂಶಾವಳಿಯನ್ನು ತಿಳಿಸುವ ಹಲವು ಪದ್ಯಗಳನ್ನು ಇಲ್ಲಿ ಉದ್ಧರಿಸುತ್ತೇನೆ :-

ಕಂ || ಆ ಪುರದಧಿಪಂ ಪ್ರಭು ದಿಗಚ್ಚೈಪಕನಿರ್ಮಳಯಶೋವಿತಾನಂ ನುತಲ |
ಕ್ಷೇತ್ರಸತಿ ಪರೋಪಕಾರ ಬ್ರಾಹ್ಮಣಂ ಮಲ್ಲಗೌಂಡನುದ್ಧತಮಲ್ಲಂ ||

ಕಂ || ನೆಗರ್ದಂ ತತ್ತನಯಂ ಚಾರುಗುಣಂ ಶ್ರೀಬಲ್ಲಗೌಂಡನಾತನ ತನಯಂ |
ಜಗತ್ತೀಜನೈಕುತಮಂತ್ರಗುಣಂ ಪ್ರಭುಮಲ್ಲಗೌಂಡನನುಪಮಚರಿತಂ ||

ಕಂ || ಆತನ ಸತಿ ನುತ ಗುಣವತಿ ಸೀತಾರುಂಧತಿ ವಿವೇಕವಿದ್ಯಾಧರೆ ಭೂ |
ಪೂತ ಪತಿಬ್ರತೆ ದಾನಬ್ರಾತೋನ್ನತೆ ಮುದ್ದಿಯಕ್ಕ ನೊಳ್ಳುಂ ನೆಗರ್ದುಲು ||

ವೃ || ವರತದ್ವಂಪತಿಗಳ್ನು ದಾತ್ತನತುಳಂ ಶ್ರೀಕಂಭುಗಂ ಗೌರಿಗಂ
ಹರಿಗಂ ಲಕ್ಷ್ಮೀಗವಾ ಸುರಾಧಿಪತಿಗಂ ಪೌಳೋಮಿಗಂ ಷಣ್ಮುಖಂ |
ಸ್ಮರರಾಜಿಂ ವಿಳಸಜ್ಜಯಂತನುದಿತಂ ಸತ್ಪುತ್ರ ನಾದಂತಿರಾ
ದರದಿಂ ಬಿಜ್ಜಯನಾಯಕಂ ತನಯನಾದಂ ಧಾತ್ರಿ ಬಾಪ್ಪೆಂಬಿನಂ

ಭಾಸ್ಕರ ; ಕ್ರಿ.ಶ. ೧೦೫೭.

ನಿಜಾಂ ಸರಕಾರಕ್ಕೆ ಸೇರಿದ ಪಟ್ಟನಚೆರುವು ಎಂಬ ಊರಿನ ಸುಬೇದಾರಕಛೇರಿಯ ಬಳಿಯೊಂದು ಕಾಸನವುಂಟು. ಇದು ಚಾಳುಕ್ಯ ಭೋಲೋಕಮಲ್ಲ ಸೋಮೇಶ್ವರನ ಕಾಲದ ಚಾಳುಕ್ಯವಿಕ್ರಮ ವರ್ಷ ೫೧ ರಲ್ಲಿ (ಕ್ರಿ.ಶ. ೧೦೫೭) ಬರೆದುದು. ಇದರಿಂದ ಸೋಮೇಶ್ವರನು 'ಪಟ್ಟಬಂಧೋತ್ತಮ ಸಮಯ' ದಲ್ಲಿ ಜೋಯಿಸಿಗಂ ನನ್ನೆಯ ಭಟ್ಟರಿಗೆ 'ವಿಜಯನಾತ್ರಗೆ ಲಗ್ನಮಂ ಕೊಟ್ಟ ನಿಮಿತ್ತ' ದಿಂದ ಭೋದಾನಮಾಡಿದನೆಂದು ತಿಳಿಯಬರುತ್ತದೆ. ಕಾಸನಾಂತ್ಯದಲ್ಲಿ

'ಕಂ || ನಿರತಿಶಯೋನ್ನತಮತಿ ಭಾಸ್ಕರ ಸರಸಕವೀಂದ್ರ ರಚಿತ ಕಾಸನಮಂ ಬಿ |
ತ್ತರದಿಂ ಪ್ರತಿಕಂಟಂ ಸಾಕ್ಷರನಿಳಯಂ ತಿಟ್ಟಿ ಭಾಸ್ಕರಯ್ಯಂ ಬರದ ||'

ಎಂಬ ಪದ್ಯದಿಂದ ಕಾಸನಕವಿಯು ಭಾಸ್ಕರನೆಂದು ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗುತ್ತದೆ. ಈ ಸರಸಕವೀಂದ್ರ ಭಾಸ್ಕರನ ಕವಿತೆಯು ಬಹಳ ಪ್ರೌಢವಾಗಿದೆ. ಈಕಾಸನದಿಂದ ಹಲವು ಪದ್ಯಗಳನ್ನು ಉದ್ಧರಿಸುತ್ತೇನೆ :-

ವೃ || ಶ್ರೀಮಚ್ಚಾಳುಕ್ಯವಂಶೋದ್ಯವ ನನುಪಮಿತೋದ್ಯದ್ಯುಜಾದಂಡಶೌರ್ಯೋ
ದ್ಧಾಮಂ ವೀರಾರಿಭೋಭೈತ್ಪ್ರಕರನಿಶಿತವಜ್ರಾಯುಧಂ ಹೃತ್ಪದಿದ್ಯಾ |
ಧಾಮಂ ರಟ್ಟಾನ್ಯನಾಯಪ್ರಬಳತರತಮಸ್ತೋಮಮಾತ್ಮಾಂಡತೇಜಿ
ಸ್ತೋಮಂ ತಾನೆಂಬಿನಂ ಮಿಕ್ಕಸೆದ ನಸದಳಂ ತೈಲಪಕ್ಷೋಣಿಪಾಳಂ ||

ಈ ಕಾಸನವನ್ನು ನಿಜಾಂಸರಕಾರದ ಅರ್ಚನೋಪಾಸಕಲ ಲಾಖಿಯ ಗ್ರಂಥಮಾಲೆಯಲ್ಲಿ ನಾನು ಕ್ರಿ.ಶ. ೧೯೧೫ ಪ್ರಕಟಿಸುವ ಸಿದ್ಧಿವೆ.

ವೈ || ಸಕಥಾಭಾವದಿ ನಾನೇ ಸೇಳದೊಡದೇಂ ದದ್ದದ್ದಿಗಿಲ್ಲೆಂಬ ಚೋ
ಳಕಳುಂಗಾಂಗವರಾಳವಾಳವಮರುನ್ನೇಪೋಳಪಾಂಚಾಳ ರಾ |
ಪ್ಪುಕದಂಬಂಗಳೊಳೊಣೈ ಪೊಣ್ಣುವ ಮಹತ್ತೋಧಾನಳೋದೈತ್ತಿಪಾ
ಪ್ರಕರಂ ಪೇಳದೆ ವಿಕ್ರಮೋನ್ನತಿಕೆಯಂ ಶ್ರಿವಿಕ್ರಮಾದಿತ್ಯನ ||

ವೈ || ನೋಳನೆತ್ತಿತ್ತಿದ ತೋಳಬಾಳಜಳದಿಂ ಮೆಯೊಂಡಮಿತ್ರಾಂಗನಾ
ಕುಳಬಾಪ್ಪುದ್ರವದಿಂ ತಳರ್ತು ರಿಪುಸೇನಾ ಚಕ್ರಕಾಂ ಬುವಿಂ |
ಬಳದತ್ತಿಗಳೂಪಾಂಚಾಂತಗಳುತ್ಪಾಳುಂಗಮಾತಂಗಸಂ
ಕುಳದಾನಪ್ಪ ವದಿಂ ಪರಾಕ್ರಮನನಂ ಭೋಲೋಕಮರಾಂಕನ ||

ಭಾಸ್ಕರ; ಕ್ರಿ.ಶ. ೧೧೮೬.

ಚಾಳುಕ್ಯ ಸೋಮೇಶ್ವರನ ಮಹಾಪ್ರಬಂಧದಂಡನಾಯಕನಾದ ಮೂಳಪರಸನು ಸಿಂದಿವಾಡಿನಾಳವಿರದಲ್ಲೂಳು
ತ್ತಿದ್ದು ಕಕ- ೧೧೦೨ ರಲ್ಲಿ ನಂದಾಪುರದ ಶ್ರೀಮಲ್ಲಿಕಾರ್ಜುನದೇವರ ನಿನ್ನೇದ್ಯ ನಂದಾದೀವಿಗಗೆ ಕಲವು ಸುವರ್ಣಾದಾ
ಯಗಳನ್ನು ಧಾರೆಯೆರದನೆಂದು ಒಂದು 'ಶಾಸನದಲ್ಲಿ ಹೇಳಿದೆ. ಈ ಶಾಸನವನ್ನು 'ಸುಕವಿಪದ್ಮಪ್ರಭಾಕರೋ
ಭಾಸ್ಕರಃ' ಎಂಬವನು ಬರದಂತ ಶಾಸನದ ಕಡೆಯ ಪದ್ಯದಿಂದ ತಿಳಿದುಬರುತ್ತದೆ. ಅಲ್ಲದೆ ಈ ಕವಿಗೆ 'ಕುಕವಿಮುಖ
ಮುದ್ರ' ನಂಬ ಬಿರುದೊ ಇದ್ದಂತೆ ತಿಳಿಯಬರುತ್ತದೆ. ಭಾಸ್ಕರನು ಸಂಸ್ಕೃತ ಕರ್ಣಾಟ ಭಾಷೆಗಳೆರಡರಲ್ಲೂ
ಪಾಂಡಿತ್ಯವನ್ನು ಸಂಪಾದಿಸಿದ್ದನು. ಹೆಚ್ಚಿನ ವಿಚಾರವಾವುದೂ ಇದರಿಂದ ತಿಳಿಯುವುದಿಲ್ಲ. ಇದರಿಂದ ಒಂದು
ಪದ್ಯವನ್ನೆತ್ತಿ ಬರೆಯುತ್ತೇನೆ—

ಕಂ|| ವವನಪಥದನ್ನು ಪಾಶ್ರಿತಕವಿರಾಜನನನ್ನನನ್ನೆ ಬಹುಭೋಗಧರಂ |
ದಿನಸಕರನಂತ ತೇಜೋಭವನಂ ಮೂಳಪಚಮೂಪನಸವಂ ಧರಯೋಳೆ ||

ಉದಯಾದಿತ್ಯ; ಕ್ರಿ.ಶ. ೧೧೮೮.

ಉದಯಾದಿತ್ಯಲಂಕಾರವೆಂಬ ಒಂದು ಅಲಂಕಾರ ಗ್ರಂಥವನ್ನು 'ವಸುಧಾನಾಥನ ಸೋಮನಾಥನ ಸುತಂ
ಚೋಳೋದಯಾದಿತ್ಯಂ' 'ಸೋಮಮುಖೇಭಿನ್ನಂದನಂ' ಎಂದು ಹೇಳಿಕೊಂಡಿರುವ ಉದಯಾದಿತ್ಯನೆಂಬಾತನು
ಆವನೋ ಬರೆದಿದ್ದಾನೆ. ಈತನು ಒಬ್ಬ ಸೋಮನಾಥನೆಂಬ ಚೋಳರಾಜನ ಮಗನೆಂದು ತಿಳಿಯಬರುತ್ತದೆ. ಈ
ತನು ಪಟ್ಟಾಭಿಷಿಕ್ತನಾಗಿ ಆಳುತ್ತಿದ್ದಂತೆಯೂ ತೋರುತ್ತದೆ. ಈ ಕವಿಯ ಕಾಲವು ಸುಮಾರು ಕ್ರಿ.ಶ. 1150
ಇರಬಹುದೆಂದು ಕವಿಚರಿತ್ರೆಕಾರರು ಊಹಿಸಿರುವರು.

ಬಳ್ಳಾರಿ ಜಿಲ್ಲೆಗೆ ಸೇರಿದ ತಾಡಿಸತ್ರಿ ಎಂಬ ಊರಲ್ಲಿ ಪ್ರಸಿದ್ಧವಾದ ರಾಮೇಶ್ವರನ ದೇವಾಲಯ ವೊಂದುಂಟು.
ಅದರ ರಾಜಾಂಗಣದ (ಪ್ರಕಾರ) ವಾಯವ್ಯ ಮೂಲೆಯಲ್ಲಿ ಒಂದು 'ಶಿಲಾಶಾಸನವುಂಟು. ಅದರಿಂದ 'ಭುವನ
ಪ್ರಖ್ಯಾತಸೋಮಾನ್ವಯಜನಿತ' ಉದಯಾದಿತ್ಯನುಹಾರಾಜನೊಬ್ಬನು 'ಪನ್ನಪರಿನಾಡ ರಾಜಧಾನಿಯಾದ 'ತಾಡಿ
ಪಾಟಪುರದ ನೆಲೆವಿಡಿಸಲ್ಲಿ ರಾಜ್ಯಭಾರವನ್ನು ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದನು; ಈ ಉದಯಾದಿತ್ಯನ ತಂದೆ ಸೋಮಿದೇವನು; ಉದ
ಯಾದಿತ್ಯನು ಕಕ ವರ್ಷ ೧೧೦೦ ನೆಯ ಕಾಳಯುಕ್ತ ಸಂವತ್ಸರದ ಮಾಘ ಬ. ೧೫ ಬೃಹಸ್ಪತಿವಾರದ ಸೂರ್ಯಗ್ರಹಣ
ದಂದು ಅಲ್ಲಿಯ ಚಂದ್ರನಾಥಪಾರ್ಶ್ವನಾಥ ದೇವರುಗಳ ಬಸದಿಯ "ಖಾಡಸ್ಪಟಿತ ಜೀರ್ಣೋದ್ಧಾರಕ್ಕಂ ದೇವ-
ರಷ್ಯವಿಧಾರ್ಚನೆಗಂ ಆಹಾರದಾನಕ್ಕಂ" ವೈತ್ತಿಯನ್ನು ಬಿಟ್ಟನು; ಎಂಬೀ ವಿಷಯಗಳು ತಿಳಿದುಬರುತ್ತವೆ. ಈ
ಕಾರಣಗಳಿಂದ ಅಲಂಕಾರ ಗ್ರಂಥ ಕರ್ತೃವಾದ ಉದಯಾದಿತ್ಯನು ಇವನೇ ಆಗಿರಬಹುದೆಂದು ತೋರುತ್ತದೆ.¹

¹ Madras Epigraphical collection for 1915, No. 546.

² Lives of Kannada Poets, Vol. I, pages 132-133.

³ Madras Epigraphical collection for 1892, No. 338.

⁴ ವೈ || ಮೇಲೂಮಹಾಮುಖೇಧರದ ಕೆಂಕಣ ಧಾರತವರ್ಷದೋಳ್ಳನೋ
ಹಾರಿಯದೊಂಬನನೋಳ್ಳ ಕುಂತಳದೇಕದ ಪೂರ್ವಭಾಗದೋಳ್ಳ |
ನಾರಿ ಮರಿಪ್ಪುದಂಧದರೇತಳವಂದದೊಂದಿ ತೆಂಕಣಾ
ಧಾರಣೆಯಲ್ಲಿ ದನ್ನ ಪರಿನಾಡು ನಿರಂತರ ಒಪ್ಪಿ ತೋಣುಗುಂ||

⁵ Tadpatri in the Bellary district.

⁶ [ಆದರೆ ಚೋಳೋದಯಾದಿತ್ಯನೆಂದು ಶಾಸನದಲ್ಲಿ ಯೂ ಯಿಲ್ಲ. ಈತನು ಕವಿಯೆಂಬುದೂ ಪ್ರಕಟವಾಗಿಲ್ಲ. ಅಲ್ಲದೆ
ಚೋಳವಂಶವು ಗೋರ್ಯವಂಶವೇ ಹೊರತು ಚಂದ್ರವಂಶವಲ್ಲ. ಶಾಸನದಲ್ಲಿ ಹೊಗಳಲ್ಪಟ್ಟ ಉದಯಾದಿತ್ಯನು "ಸೋಮಾನ್ವಯಜನಿತ"
ನು. ಈತನ ತಾತ ಕವಿಗಂಗನಂತಲೂ, ಗಂಗಾವನಿವಾಸಂತಲೂ ಕರೆಯಲ್ಪಟ್ಟಿರುತ್ತಾನೆ.—ಕೆ.ಆ. ಕೃ.]

ಚೋಳರಾದಿಯಾದಿತ್ಯನು “ಸ್ವತಂತ್ರರಾಜನಾಗಿದ್ದಿರಲಾರನು ; ಆವೆದೊರೆಯಲ್ಲಿಯೂ ಸಾಮಂತರಾಜನಾಗಿದ್ದಿರಬೇಕು” ಎಂಬುದು ಕವಿಚರಿತ್ರೆ ಕಾರರ ಅಭಿಪ್ರಾಯ. “ಸ್ವಸ್ವ್ಯನೇಕಸಮರಸಂಘಟ್ಟಸಂಹಾತವಿಜಯಲಕ್ಷ್ಮೀಸಮಾಲಿಂಗಿತವಿಶಾಳವಹ್ನಸ್ಥಳಂ ಹೃತ್ಪ್ರಿಯಪವಿತ್ರ ಭುವನಕ್ರೋಧತ್ರ ನೌಮಂಬರಾಭರಣಂ ಪಾಂಡ್ಯಗಜಕೇಸರಿ ಕುಲುಕಡೆಪುರವರಾಧೀಶ್ವರಂ ಅಷ್ಟಮಹಾಸಿದ್ಧಿ ಸಿದ್ಧವಟದೇವದಿವ್ಯಶ್ರೀಪಾದಪದ್ಮಾರಾಧಕ ಪರಬಲ ಸಾಧಕನಾಮಾದಿಸಮಸ್ತಪ್ರಕಸ್ತಿಸುತಂ ಶ್ರೀಮನ್ಮಹಾಮಂಡಲೇಶ್ವರಂ ಕ್ರೈಲೋಕ್ಯಮಲ್ಲ ಭುಜಬಲವೀರನಾರಾಯಣ ಪ್ರತಾಪಕುಮಾರನುದಯಾದಿತ್ಯ” ನಂಬ ಪ್ರಕಸ್ತಿಯನ್ನೂ “ಉದಯಾದಿತ್ಯದೇವ ಮಹಾರಾಜರು” ಎಂಬದಾಗಿ ಹೇಳುವುದನ್ನೂ ಈತನ ತ್ರೈಲೋಕ್ಯಮಲ್ಲನಂಬ ಬಿರುದನ್ನೂ, ಈಶಾಸನದಲ್ಲಿ ತನ್ನ ಸಂತಾನವನವನ ಹೆಸರನ್ನೂ ಕೊಡದೆ ಇರುವುದನ್ನೂ ಗಮನಿಸಿದರೆ ಉದಯಾದಿತ್ಯನ ವಂಶೀಯರು ವೊಡಲುವೊಡಲು ಕಲ್ಯಾಣದ ಚಾಳುಕ್ಯರಿಗೆ ಸಾಮಂತರಾಗಿದ್ದರೆಂದೂ ಕಡೆಕಡೆಗೆ ಸ್ವತಂತ್ರರಾಗಿ ವೆನ್ನ ಪರಿನಾಡನ್ನು ಆಳುತ್ತಿದ್ದರೆಂದೂ ನಿಕಡವಾಗುತ್ತವೆ. ಚೋಳರ ಪತ್ರಬಲ್ಲವು ತಗ್ಗಿದವೇಳೆ ಈ ವಂಶೀಯರನೇಕರು ಚಾಳುಕ್ಯರ ಅಧೀನರಾಗಿದ್ದರು. ಚಾಳುಕ್ಯರ ಬಲವು ಕುಂದುತ್ತ ಕುಂದುತ್ತ ಸಾಮಂತರನೇಕರು ಸ್ವತಂತ್ರರಾದರು. ಹಾಗೆ ಸ್ವತಂತ್ರರಾದವರಲ್ಲಿ “ಚೋಳರಾದಿಯಾದಿತ್ಯನೂ” ಒಬ್ಬನಾಗಿರಬಹುದು.

ಈ ಶಾಸನದಿಂದ ಉದಯಾದಿತ್ಯನ ಅನ್ಯಯಾದಿಗಳನ್ನು ತಿಳಿಸುವ ಕೆಲವು ಭಾಗಗಳನ್ನು ಉದ್ಧರಿಸುತ್ತೇನೆ—
 ಉದಯಾದಿತ್ಯನ ಅನ್ವಯ

- ವೃ|| ಭುವನಪ್ರಖ್ಯಾತ ಸೋಮಾನ್ವಯಜನಿತ ಮಹಾರಾಜರುತ್ತಂಗೆ ಕಂಠೀರವಸೀತಾಧ್ಯಾಸಿತಕರ್ತೃಳೈಲಬರರಸುಗಳ್ಳುನೆ ಸಂದರ್ಶಕಾಶಾ |
 ವಿವರತಂವರ್ಷಿರ್ತಿಕ್ರೇಶ್ವರವರೊಳುದಾತ್ತ ಪ್ರತಾಪಪ್ರಭಾವ ಪ್ರವಿಧಿತಾನಾಶ್ಯವೇಲೇಪಂ ನೆಗಳ್ಳ ನವನಿಯಂ ಪಾಲಿಸಲ್ಪತ್ತಿರಾಜಂ ||
- ವೃ|| ಅತ್ಯರಸಂಗೆಪುಟ್ಟಿದ ತನೂಭವ ನಾಹವಮಲ್ಲದೇವನಾ ದಿತ್ಯಸಮಪ್ರತಾಪನಿಧಿ ತತ್ಪ್ರತಿ ಬಾಹಲದೇವಿ ತಾನರಂ |
 ಧ[ತ್ಯು]ಶಮಾನ ತತ್ಪ್ರಿಯಸುತಂ ಕಲಿಗಂಗೆ ಮುಖೇಭುಜಂ ಪರಾ ದ್ಧತ್ಯವಿಭೇದಿ ತದ್ರಮಣಿ ತಾಂ ಮಹದೇವಿ ಯನಿಪ್ಪಳಪ್ಪುವಳಂ ||
- ವೃ|| ಆಗಂಗಾವನಿರಾಜಕಂಗೆವೆಸಿಕಂ ಬೆತ್ತಾ ಮಹಾದೇವಿಗಂ ರಾಗಂ ಕೈಮಿಗೆ ಪುಟ್ಟಿದಂ ಪ್ರಭುಸುತಂ ಶ್ರೀಸೋಮಿದೇವಂ ಜಯೋ |
 ದ್ಯೋಗಂ ತನ್ನಿರಕಾಂತ ಭೂಮಿಸುತೆಗಂ ಭೂಭಿತ್ತನೂಪಾತೆಗಂ ಶ್ರೀಗಂ ಕಂಚಲದೇವಿ ತಾನೆ ಸಮನಾಡಳು ಭಾಗ್ಯನಿಭಾಗ್ಯವೊಳು ||
- ಕಂ|| ಓದವಿದ ರಾಜ್ಯಶ್ರೀಯಿಂ ದುದಾತ್ತನೆನಿಸಿದ್ಧೆ ಸೋಮಿದೇವನೈಶಂಗೆ |
 ಪದವಿನ ಕಂಚಲದೇವಿಗಮುದಯಿಸಿದಂ ಪ್ರಿಯಕುಮಾರನುದಯಾದಿತ್ಯಂ ||

ಉದಯಾದಿತ್ಯನ ಪ್ರತಾಪ-

- ವೃ|| ಮದ[ವ*]ದೈರಿನಿರಿಸಾಳಸೈನ್ಯತಿಮಿರಪ್ರಧ್ಯಂಸನಂ ಗೆಯ್ದು ಪೇ ಚ್ಚೆಡೆ ರಾಗಂ ನಿಜಮಂಡಳಕ್ಕೇಸೆಯೆ ದಿಕ್ ಕ್ರಾಂತಮಂ ತನ ತೇ |
 ಜದಗುವ್ಯಿಂ ಸಮುತ್ತುವಭ್ಯುದಯಮು ಕೈಕೊಂಡ ಸೈಪಿಂದವಿಂ ತುದಯಾದಿತ್ಯಕುಮಾರನಪ್ರತಿಹತೋದಗಪ್ರತಾವೋದಯಂ ||
- ಕಂ|| ಪ್ರತ್ಯೆಶ್ಠಿನಿಶತಿಬಳತಿಮಿರಾತ್ಯಯಮಂ [ಮಾ]ಧ್ವ ತೇಜದಿಂ ಸೋಮನಿರಾಪಾ |
 ಪತ್ಯನೇನಿಸಿದ ಕುಮಾರಂ ಪ್ರತ್ಯೇಕ್ಷಂ ತಾನೆ ನೋಳ್ವುದಯಾದಿತ್ಯಂ ||
- ವೃ|| ಸ್ಮರನಂ ರೂಪಿನೊ ಳಂದ್ರನಂ ವಿಭವದೊಳು ಕಾನೀನನಂ ದಾನದೊಳು ಹರಿಯಂ ವಿಕ್ರಮಕಕ್ತಿಯೊಳು ಯಮಜನಂ ಸತ್ಯೋಕ್ತಿಯೊಳ್ ತೀವ್ರಭಾ |
 ಸ್ಮರನಂ ತೇಜದೊಳಂಬುಜಪ್ರಭವನಂ ಚಾತುರ್ಯದೊಳು ಹೇಮುಭೂ ಧರಮಂ ದೈರ್ಯದೊಳಯ್ದು ಪೋಲ್ವನುದಯಾದಿತ್ಯೋರ್ವರಾವಲ್ಲಭ ||
- ಕಂ|| ಉದಯಾದಿತ್ಯಕುಮಾರಂ ಕದನದೊಳುಡಿರಾಡ ಮದವದಿಹಿತಮುಖೇಭೈ |
 ತ್ಪುದತಿಯೆರೆ ವದನವನಜಕ್ಕದನಕಲಂ ವಗಡುವಂದವಿದು ಬಸವಂದ ||

¹ Lives of Kannada Poets, Vol. I, page 133.

ಲಕ್ಷ್ಮೀಧರ ಮತ್ತು ಮಧುರ ; ಕ್ರಿ.ಶ. ೧೪೦೦.

ಕಮಲಾಪುರಕಲ್ಯಾಣಂವೆಗೂ ಮಧ್ಯಮಾಗ್ಗದಲ್ಲಿರುವ ಕೃಷ್ಣದೇವರ ಗುಡಿಯ ಸಮೀಪದ ಒಂದು ಮಂಟಪ ದಲ್ಲಿ 'ಕಿಲಾಕಾಸನನೊಂದಂಟು. ಇದರಿಂದ ದೇವರಾಯನ ಸಚಿವನಾಗಿದ್ದ 'ಲಕ್ಷ್ಮೀಧರನು ಪಂಪಾಕ್ಷೇತ್ರದ ಪೂರ್ವ ದಿಗ್ಭಾಗದಲ್ಲಿರುವ ಮಾಲ್ಯವತ್ಸರ್ವತದ ತಂಕಣದಸೆಯ ಗುಹೆಯೊಂದರಲ್ಲಿ ಕಕ- ೧೩೩೦ ನೆಯ ವಿಶ್ವೇಶ್ವರ ಸಂವತ್ಸರದ ಘಾಲ್ಕುಣ ಪ್ರಥಮನಾಸರ ಗುರುವಾರದಂದು " ಸಮಸ್ತೋತ್ತಮ ಮುಣ್ಮೈ ವೋಣ್ಮೈರೆ ಮಹಾಗಣನಾಥನ ಪ್ರತಿಷ್ಠೆಯಂ" ಮಾಡಿದನೆಂಬುದಾಗಿ ತಿಳಿಯಬರುತ್ತದೆ.

" ಕವಿಂದ್ರಾಭರಣಮಧುರ " ನು " ಏಂಗದೆ ಲಕ್ಷ್ಮೀಧರಕಚಿವಂಗಾಚಂದ್ರಾಕ್ಷ್ಯವೊದವಿದಾಯುಂ ಶ್ರೀಯುಂ | ಸಂಗತಿವಡೆದಿರೆ ಬರೆದಂ ಮಂಗಳಮಂ " ಎಂದು ಕಾಸನಾಂತ್ಯದಲ್ಲಿದೆ. ಕಾಸನಕೃತಿಶತಿಯಾದ ಲಕ್ಷ್ಮೀಧರ, ಕೃತಿಕರ್ತನಾದ ಮಧುರ ಇವರ ವಿಚಾರವನ್ನು ಚರ್ಚಿಸುವುದೇ ನಮ್ಮ ಪ್ರಕೃತಕರ್ತವ್ಯವು.

ಕವಿಚರಿತ್ರೆಯಲ್ಲಿ¹, ಒಬ್ಬ ಮಧುರನು ಧರ್ಮನಾಥಪುರಾಣ, ಗುಮ್ತುಟಾಷ್ಟಕ ಇತ್ಯಾದಿ ಗ್ರಂಥಗಳನ್ನು ಬರೆದಿ ರುವಂತೆ ಕವಿಚರಿತ್ರಕಾರರು ಬರೆದಿದ್ದಾರೆ. " ಇವನು ಜೈನಮತದವನು ; ವಾಚಿವಂಶಕ್ಕೆ ಸೇರಿದವನು ; ಭಾರದ್ವಾಜ ಗೋತ್ರದವನು ; ಇವನ ತಂದೆ ವಿಷ್ಣು ; ತಾಯಿ ನಾಗಾಂಬಿಕೆ ; ಬುಕ್ಕರಾಯನ ಸುತ ಹರಿಹರರಾಯನ ಪ್ರಧಾನನಾದ ಮುದ್ದೆ ದಂದೇಶ್ವರನು ಇವನ ಪೂರ್ವಕನು ; 'ಭೂನಾಥಾಸ್ಥಾನಚೂಡಾಮಣಿ ಮಧುರಕವೀಂದ್ರಂ' ಎಂಬುದರಿಂದ ಇವನು ಹರಿಹರನ ಆಸ್ಥಾನಕವಿಯಾಗಿದ್ದಿರಬೇಕು. ಈತನಿಗೆ ಕಲಾವಿಲಾಸ, ಕವಿರಾಜಕಲಾವಿಲಾಸ, ಕವಿನಾಥವ, ಮಧುರ, ಮಾಧವ, ಸರಸಕವಿರಸಾಲವಸಂತ ಭಾರತೀವಾನಸಕಲ್ಲೇರಾಜಹಂಸ, ವಿಕೃವಿದ್ಯಾಸಮುದಯ, ಸುಮನಸ್ಸಂ ಚರಚಂಚರೀಕ ಎಂಬ ಬಿರುದುಗಳಿದ್ದಂತೆಯೂ" ಕವಿಚರಿತ್ರೆಯಿಂದಲೇ ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗುತ್ತೆ.

ಈ ಕಾಸನದಿಂದ ' ಕವಿಂದ್ರಾಭರಣ ಮಧುರ ' ನಿಗೆ ದೇವರಾಯನ ಮಹಾಪ್ರಧಾನ ಲಕ್ಷ್ಮೀಧರನು ' ಸುಕ್ಷೇ ತ್ರ ಹಸ್ತ್ಯಶ್ವಭೂಷಾಧಿಗಳಂ ' ಕೊಟ್ಟು ಅವನನ್ನು ಬಹು ಅಕ್ಕಾಟಿಯಿಂದ ಪೋಷಿಸುತ್ತಿದ್ದನೆಂದು ತಿಳಿಯಬರುತ್ತದೆ.

ಹರಿಹರರಾಯನ ಪ್ರಧಾನ ಮುದ್ದೆ ದಂದೇಶನಿಂದ ಪೋಷಿತನಾದ ಕವಿಚರಿತ್ರೆಯ ಮಧುರನಿಗೂ, ದೇವರಾಯನ ಪ್ರಧಾನನಾದ ಲಕ್ಷ್ಮೀಧರನಿಂದ ಪೋಷಿತನಾದ ಈ ಕಾಸನದ ಮಧುರನಿಗೂ ಏನು ಸಂಬಂಧವುಯೆಂದು ವಾಚಕರು ಕೇಳಬಹುದು. ಈ ಕಾಸನಾಂತ್ಯದಲ್ಲಿ ಮಧುರನು ತನ್ನನ್ನು ಕುರಿತು ಹೀಗೆ ಬರೆದುಕೊಂಡಿರುವನು :—

ವೃ || ಗಣಿದಂಗಳೊಳ್ಳೆಡೆ ಮಿಕ್ಕಿನಕ್ಕರದ ಮಾತಂತಿಕ್ಕೈ ತನ್ನಾಣೆ ಗೋ
ಸಣೆ ಸಲ್ಲುಂ ಸುಕವೀಂದ್ರವೈಂದಸಭೆಯೊಳ್ ತಾನೆಂದೊಡಮಂಮು ಧಾ |
ರಿಣೆಯೊಳ್ಳೆಡೆ ಯಾಜರಡಾ ಮಧುರನಂ ನಿರ್ನೀತಕರ್ಣಾಟಲ
ಕ್ಷಣಭಾಷಾಕವಿರಾಜನಂ ಪ್ರವಿಲಸದ್ಯಾಣೋಮುಖಾಂಭೋಜನಂ ||

ಕವಿಚರಿತ್ರೆಯ ಮಧುರನು ತನ್ನ ಕವಿತಾಚಾರುರಿಯನ್ನೂ ಗುಣಾದಿಗಳನ್ನೂ ಹೇಳಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಾ ಹೀಗೆ ಬರೆದಿರುವನು :—

ವೃ || ಗಣಿದಂಗಳೊಳ್ಳೆಡೆ ಮಿಕ್ಕಿನಕ್ಕರದ ಮಾತಂತಿಕ್ಕೈ ತನ್ನಾಣೆ ಗೋ
ಸಣೆ ಸಲ್ಲುಂ ಸುಕವೀಂದ್ರವೈಂದಸಭೆಯೊಳ್ ತಾನೆಂದೊಡಮುಮ್ತು ಧಾ |
ರಿಣೆಯೊಳ್ಳೆ ಕೆಳೆಡೆ ಯಾ ಜರಡಾ ಮಧುರನಂ ನಿರ್ನೀತಕರ್ಣಾಟಲ
ಕ್ಷಣಭಾಷಾಕವಿರಾಜನಂ ಪ್ರವಿಲಸದ್ಯಾಣೋಮುಖಾಂಭೋಜನಂ ||

ಈ ವೃತ್ತವನ್ನು ಕವಿಚರಿತ್ರಕಾರರು ಉದಹರಿಸಿರುವರು. ಪಾಠಕರು ಈ ಎರಡು ವೃತ್ತಗಳನ್ನೂ ಕೊಂಚ ಪರಿಶ್ರೇಷ್ಠಿಸಿದ್ದೇ ಆದರೆ ಎರಡೂ ಒಂದೇ ಎಂಬುದಾಗಿ ಹೇಳದಿರರು. ವೃತ್ತಗಳ ನಾಲ್ಕನೇಪಾದ ಹೊರತು ಮಿಕ್ಕವು ಗಳು ಎರಡರಲ್ಲೂ ಒಂದೇ. ನಾಲ್ಕನೆಯ ಪಾದವು ಕವಿಚರಿತ್ರೆಯಪ್ರಕಾರ :

" ನಿರ್ನೀತಕರ್ಣಾಟಲ
ಕ್ಷಣಭಾಷಾಕವಿರಾಜನಂ ಪ್ರವಿಲಸದ್ಯಾಣೋಮುಖಾಂಭೋಜನಂ " || ಎಂಬುದು.

ಕಾಸನಪಾಠದಪ್ರಕಾರ :

" ನಿರ್ನೀತಕರ್ಣಾಟಲ-

¹ Madras Epigraphical collection for 1889, No. 38.
² ಈ ಲಕ್ಷ್ಮೀಧರನು ತನ್ನ ತಾಯಿಯ ಕಡೆ ಅದ್ವೈತಾಚಾರ್ಯನಾದ ಮೂಧನಾಚಾರ್ಯನಿಗೆ ಒಂಭುವಾಗಿದ್ದನು.
³ Vol. I, page, 346
⁴ Ibid., page, 347.

1 'ಹ್ರೋಣಪಾದಸರೋಜನಂ ಪ್ರವಿಲಸದ್ಧಾತ್ರೀಮುಖಾಂಭೋಜನಂ' "

ಆಗಿರುತ್ತದೆ.

ವೊಂದಲನೇಪಾಠದಲ್ಲಿ ಮಧುರನು ತನ್ನ ಕವಿತಾಚಾತುರ್ಯವನ್ನು ಹೇಳುತ್ತಾ 'ಕರ್ಣಾಟಲಕ್ಷಣಭಾಷಾಕವಿ ರಾಜನಂ ಪ್ರವಿಲಸದ್ಧಾತ್ರೀಮುಖಾಂಭೋಜನಂ' ಎಂಬದಾಗಿ ಹೇಳಿಕೊಂಡಿರುವನು. ಎರಡನೆಯ ಪಾಠದಲ್ಲಿ ಅದೇ ರೀತಿ ತನ್ನ ಗುಣಾದಿಗಳನ್ನು ಕವಿತಾಚಾತುರ್ಯವನ್ನು ಹೇಳಿ ತನ್ನ ಪ್ರೋಷಕನು ಪ್ರಧಾನ ಲಕ್ಷ್ಮೀಧರನಾಗಿದ್ದುದರಿಂದ 'ಲಕ್ಷ್ಮೀಣಪಾದಸರೋಜನಂ ಪ್ರವಿಲಸದ್ಧಾತ್ರೀಮುಖಾಂಭೋಜನಂ' ಎಂಬದಾಗಿ ಹೇಳಿರುವನು. ಆದುದರಿಂದ 'ಕರ್ಣಾಟಲಕ್ಷಣಭಾಷಾಕವಿರಾಜನೂ' 'ನಿನ್ನೀತಕರ್ಣಾಟಲಕ್ಷ್ಮೀಣಪಾದಸರೋಜನೂ' ಇಬ್ಬರೂ ಒಂದೇ. ಮಧುರನು ಮುದ್ದೆ ದಂಡೇಶನ ಪ್ರೋಷಣೆಗೆ ಸೇರಿದ್ದು ದುಮಾತ್ರವೇ ಅಲ್ಲದೆ ಲಕ್ಷ್ಮೀಧರನ ಉದಾರಾತ್ರಯಕ್ಕೂ ಪಾತ್ರ ನಾಗಿದ್ದನೆಂಬುವು ಸ್ಪಷ್ಟವಾಯಿತು. 'ಭೂನಾಥಾನಾಥನಚೂಡಾಮಣಿ ಮಧುರಕವೀಂದ್ರಂ' ಎಂಬದಾಗಿ ಹೇಳಿ ಕೊಂಡಿರುವುದರಿಂದಲೂ, ಈ ಕಾಸನದಲ್ಲಿ ದೇವರಾಯನ ವಂಶಾವಳಿಯನ್ನು ಹೇಳುತ್ತಾ :

ವೈ || ಆ ಭೂಮಿಪಾಲಪುಣ್ಯಾಂಕುರಮೆದು ಪುರುಷಾಕಾರದಿಂ ಪುಟ್ಟಿದಂತೆ
ಶಾಭಾಗಪ್ರಸ್ಫುರತವನಯಕನಕನಿಪ್ರಾಧಬಾಹುಪ್ರತಾಪಂ |
ಸೌಭಾಗ್ಯಶ್ರೀನಿವಾಸಂ ಜನಿಯಿಸಿ ಸಕಲಹೃತ್ಪಚೂಡಾಧಿರೂಢಾ
ಜ್ಞಾ ಭಾರಂ ಸಾವ್ಯಭಾವಿಣ್ಣ ತಿಯೊಳಸಗಿದಂ ದೇವರಾಜಾವನೀಂದ್ರಂ ||

ವೈ || ಸೆಲೆನಾನಾಸಸ್ಯಸಂಪತ್ತಿಯನೊದವಿಸಿ ಸಂತುಷ್ಟಿಯೆಂ ದಾನಧಾರಾ
ಜಲದಿಂ ಸಂತಾಪಮಂ ತಳ್ಳಿಸಿ ವಿತತಸತಚ್ಚತ್ರಸುಚ್ಚಾಯಿಗೊಯ್ದು ||
ಜ್ವಲಿಪಾಜ್ಞಾ ದಾಮದಿಂದ ನಿಯಮಿಸಿ ನಿಜದೋಸ್ತಂಭದೋಳ್ಳೆಟ್ಟಿ ಗೋಮಂ
ಡಲಮಂ ಸತ್ಕೀರ್ತಿದುಗ್ಧಂ ಗಣದನಟಕೆಯಿಂ ದೇವರಾಜಾವನೀಂದ್ರಂ ||

ಎಂದನೇಕವಿಧವಾಗಿ ಸ್ತೋತ್ರಮಾಡಿರುವುದರಿಂದಲೂ, ಮಧುರನು ದೇವರಾಯನ ಆಸ್ಥಾನಕವಿಯಾಗಿಯೂ ಇದ್ದನೆಂದೇ ಹೇಳಬಹುದು. 2 ಈ ಕವಿಯು 'ಸಮಾಸಪ್ರಸಾದೇಶಿಸರಣಿ ಕಬ್ಬಾ ಧೋಷಮೂಚಾತುರ್ಯ ಮಾಧುರ್ಯ'ದ ವಿಚಾರ ವಾಗಿ ನಾವಿಲ್ಲಿ ಹೇಳಲು ಪ್ರಯತ್ನಿಸುವುದು ಅನುಚಿತ.

ಮಧುರನ ಗ್ರಂಥಗಳು ನಮಗೆ ಹೆಚ್ಚಾಗಿ ದೊರೆತಿಲ್ಲ. ಈಕಾಸನವೇ ಒಂದು ಪುಟ್ಟ ಕೃತಿಯಂತಿದೆ. ಇದರಲ್ಲಿ ಕಾವ್ಯಲಕ್ಷಣಗಳೆಲ್ಲವೂ ಉಂಟು. ಲಕ್ಷ್ಮೀಧರನ ವಿಚಾರವನ್ನು ವಿತರಿಸುವಾಗ ಅಲ್ಲಿ ಕಾಸನಭಾಗಗಳನ್ನೇ ಉದಹರಿಸುವೆನು. ಆಗ ಪಾಠಕರೇ "ಕವಿಮಧುರನ ಮಾತುಗಳೆಂ ಸವಿಯೋ" ಎಂದು ಹೇಳದಿರರು.

ಲಕ್ಷ್ಮೀಧರನು ದೇವರಾಯನ ಮಹಾಪ್ರಧಾನನಾಗಿದ್ದನೆಂಬುದನ್ನು ವೊಂದಲೇ ತಿಳಿಸಿದಾಯಿತು. ಮಧುರನು ಇವನನ್ನು "ಸತ್ಯವೀಂದ್ರ" "ಕವಿತಾಕಲ್ಪವಲ್ಲಿವಿತಾನ" "ಕವಿರಾಜಲಕ್ಷ್ಮೀಣ" "ಕವಿತಾಲಕ್ಷ್ಮೀಧರ" ಎಂದು ಅನೇಕಬಗೆಯಾಗಿ ಸಂಬೋಧಿಸಿ ಸ್ತೋತ್ರಮಾಡಿರುವುದರಿಂದ ಲಕ್ಷ್ಮೀಧರನು ವಿದ್ಯಾಪ್ರಪಂಚಪಾತಿಯಾಗಿದ್ದು ಅನೇಕ ವಿಬುಧರಿಗೆ ಆಶ್ರಯಭೂತನಾಗಿದ್ದು ದು ಮಾತ್ರವೇ ಅಲ್ಲದೆ ತಾನೇ ಒಬ್ಬ ಮಹಾಕವಿಯಾಗಿದ್ದಿರಬೇಕು. ಇದಕ್ಕೆ ಸಂದೇಹವೇ ಇಲ್ಲ. ಆದರೆ ಇವನು ಯಾವ ಗ್ರಂಥಗಳನ್ನು ಬರೆದಿರುವನೋ ನಮಗೆ ಗೊತ್ತಿಲ್ಲ. ಕೆಳಗೆ ಉದಹರಿ ಸಲ್ಪಡುವ ಕಾಸನದಲ್ಲಿ ಕಂಡ 'ಸಾರಶ್ರೀನೀತಿವಾಕ್ಯಾವೃತಪರಿಸರದೋರ್ಪುಟ್ಟಿ' ಎಂಬ ವೃತ್ತದಲ್ಲಿ ಸೂಚಿತವಾಗಿರುವ 'ನೀತಿವಾಕ್ಯಾವೃತ' 'ಆನಂದರಾಮಾಯಣ' 'ಕೃಷ್ಣ ಲೀಲಾ' ವೊಂದಲಾದುವು ಲಕ್ಷ್ಮೀಧರಕೃತಗ್ರಂಥಗಳೆಂದು ಊಹಿಸಲು ಅವಕಾಶವುಂಟು.

ವಿಜಯನಗರದ ಅರಸರ ಬಳಿಯಲ್ಲಿ ಮಾದರಸಸಾಯಣರೆಂಬ ಪ್ರಧಾನರು ಇಬ್ಬರಿದ್ದರು. ಯವರೇ ಪ್ರಸಿದ್ಧ ರಾದ ವೇದಭಾಷ್ಯಾದಿಬೃಹದ ಗ್ರಂಥಪ್ರವರ್ತಕರಾಗಿ ಹೆಸರುವಡೆದ ಸಾಯಣಮಾಧವರೆಂಬವರು. ಇವರಿಗೆ ಸಿಂಗಲ ಎಂಬೊಬ್ಬ ತಂಗಿಯಿದ್ದಳು.

ವೈ || ಆತರುಣೀಶಿಖಾಮಣಿಗೆ ವೆಲ್ಲ ಭನಾರನ ವಿಷ್ಣು ವೃದ್ಧವಿ
ಖ್ಯಾತಪವಿತ್ರಗೋತ್ರದೊಳು ಗೋಸನೆ ವಿತೊಗೆದಂ ಜಗಜ್ಜನ |
ಪ್ರೀತಿಕರಂ ಗುಣಾಕರನಲಂಕೃತಭೂಭುವನಂ ಬುಧಾಳಲೀ
ಲಾತಿಶಯ್ಯಕತಾಮರಸನಂದನೆ ರಾಮರಸಂ ಧರಿತ್ರಿಯೊಳು ||

1 [ಇಲ್ಲಿ 'ಹ್ರೋಣಪಾದಸರೋಜನಂ' ಎಂಬುದು ಛಂದಸ್ಸಿಗೆ ವಿರುದ್ಧವಾಗಿ ಛಂದ್ಯವಲ್ಲ. 'ಹ್ರೋಣಮಾಪ್ತಿಕರ್ಣಾಜನಂ' ಎಂದು ತಿದ್ದು ಬೇಕಾದೀತು. - ಹೆ. ಕೃ.]

2 Lives of Kannada Poets, Vol. I, pages, 346-351 and Vol. II, page, 304.

ಈ ರಾಮರಸನಿಗೆ :

- ವೈ|| ಅನಿಮಿಷನಂದನಕ್ಕಮರಭೋರುಹಪಂಚಕವಿಶಕ್ಯರಂಗೇ ನೆ
 ಟ್ಪನೆ ಮುಖಪಂಚಕಂ ನೃಕನಯಾಭಿಮತಕ್ಕಮದ್ವಂಗಳಪಂಚಕಂ |
 ಜನಿಯಿಸಿ ಲೋಕರೂಢಿ ವಡದಂತೆ ಸಮಸ್ತಜನಂ ಮನಂಗೊಳ
 ಲ್ಪನಿಸಿದುದಾ ಗುಣೈಕನಿಧಿ ರಾಮರಸಂಗೆ ತನೂಜಪಂಚಕಂ ||
- ಕಂ|| ಕ್ರಮದಿಂ ಲಕ್ಷ್ಮೀಧರ ಚೆನ್ನ ಮಂತ್ರಿ ಬುಕ್ಕಂಣ ಮಾಧವಂ ವೆರ್ಗ್ಗಡೆಯೆಂ |
 ದಮದಿರೆ ನಾಮಂ ನೆಗೆಳ್ಳೆರೆ ಸಮನಿಸಿ ಸಿಂಗಾಂಬಿಕಾವಿತ್ರೋದರದೊಳು ||
- ಕಂ|| ಆ ಮೆಹೆನೈವರೂಢಾಂತಂ ಶ್ರೀಮದ್ಭೀಮಪ್ರತಾಪನಜ್ಜುನಕೇರ್ತ್ತಿ |
 ಪ್ರೇಮಂ ಲಕ್ಷ್ಮೀಧರನೆನ[ಲೀ] ಮಹಿಯೊಳ್ಳ ಮೈಸಂಭವವಾಭಿವಮಂ ||
- ಕಂ|| ಕಂನಡಿಗಕುಲಕೆ ರಂನದೆ ಕಂನಡಿಯೆನೆ ವಿತ್ಯವಿದಿತವೈತ್ತ ಶ್ರೀಸಂ |
 ಪಂನಂ ಲಕ್ಷ್ಮೀಧರದೇವಂ ನಿಮ್ಮೊಲನಾಗಿ ನೆಗೆಳ್ಳೆನೆೊಳಗಂ ಪೊಳಗಂ ||
- ವೈ|| ಶ್ರೀರಾಮಂ ತಂದೆ ದೇವೋತ್ತಮ ದೇವರೂಪಂ ಮನೋದೈವಮಾನಂ
 ದಾರಾಮಂ ರೂಢಿವೆತ್ತಗ್ಗದ ಕುಲಗುರುವೆಂದಂತೆ ಪೋಷಿಸ್ಪದೇನಿಂ |
 ನಾಗಂ ಸಿಂಗಾಂಬಿಕಾಮಂಗಳಜಠರಸುಧಾವಾರ್ಧಿಸಂಜಾತನಂ ತಾ
 ನಾರಾಮಂ ಲಕ್ಷ್ಮಣಾಮಾತ್ಯನೇ ಸಕಲಜಗಜ್ಜಾತಚೇತೋಭಿರಾಮಂ ||

ಸಿಂಗಾಂಬಿಕೆಯು ತನ್ನ ಮಗುವಿಗೆ ಹೇಗೆ ಹಾಲಿಹೆಯುತ್ತಿದ್ದಳೆಂಬುದನ್ನು ಮಧುರನಿಂದ ಕೇಳಿ:

- ವೈ|| ಕೆಜೆಯಂ ಕಟ್ಟಿಸು ಭಾವಿಯಂ ಸವಿಸು ದೇವಾಗಾರಮಂ ಮಾಡಿಸೆ
 ಜ್ಜೆಹೆಯೊಳ್ಳಿದನಾಥರಂ ಬಿಡಿಸು ಮಿತ್ರಗಿಂಬುಕೆಯಿ ನಂಬಿದ |
 ಗ್ಗ್ಗಹೆವೆಟ್ಟುಗಿರು ಶಿಷ್ಯರಂ ಪೊರೆ ಯೆನುತ್ತಿಂತೆಲ್ಲವಂ ಪಿಂದೆ ತಾಂ
 ಯೆಹೆದಳಪ್ಪಲೆಹೆವೆಂದೆ ತೊಟ್ಟು ಕಿವಿಯೋಳ್ ಲಕ್ಷ್ಮೀಧರಾಮಾತ್ಯನ ||

ಲಕ್ಷ್ಮೀಧರನಿಗೆ ದೇವಕಿ, ಸೋಮಲೆ ಎಂಬಿಬ್ಬರು ಹೆಂಡಿರಿದ್ದರು. ಗಂಡು ಮಕ್ಕಳು ನಾಲ್ಕುಮಂದಿ. ಈ ಲಕ್ಷ್ಮೀಧರನ ಕೀರ್ತಿಯನ್ನು ವರ್ಣಿಸುತ್ತಾ ಕವಿಯು ಹೀಗೆ ಹೇಳಯಿದ್ದಾನೆ :

- ಕಂ|| ಕಯ್ಯೊಂದೊಡೆ ಮಂದಾರದ ಕಯ್ಯೊಂ ಮಂತ್ರೊಂದ್ರೆ ಲಕ್ಷ್ಮಣಾಂಕನ ಕಯ್ಯೊಂ |
 ಕಯ್ಯೊಲ್ಲದುಳದೆ ಮನುಜರ ಕಯ್ಯೊಂಬುವು ಮನುಳಕ್ಕೆಗಳೇತೊ ಕೈಗಳೆ ||
- ಕಂ|| ಮಾತನೊ ದೇವರಾಯಂಗಾತಂ ಸನ್ಮಂತ್ರಿಯೆನಿಸಿ ನೆಗೆಳ್ಳರೆ ವಿಬುಧ |
 ಪ್ರೀತಿ ಮಿಗೆ ನಿಖಿಳವಿದ್ಯಾನೀತಿಗೆ ಗುರುವೆಂದಿಪರೇ ಲಕ್ಷ್ಮಣನಂ ||
- ವೈ|| ಸುಮನೋವಿನ್ಯಾಸದಿಂ ವಿಶ್ರುತವಿಬುಧಜನಾನೊನಸನ್ಮಾನದಾನ
 ಕ್ರಮದಿಂದ್ರಿ ರಾಮಚಂದ್ರಾತ್ಮಜ ಸಚಿವಶಿರೋರತ್ನ ಲಕ್ಷ್ಮೀಧರಂಗಾ |
 ಸ್ವಪ್ನಂಕೊಂದಾನಳ್ಳುತೆಂ ಕೇಳೊಡೆ ಬಿಡು ಪೊಸತೊಂ ಪೋಗಿಯುಂ ಬುದು ಕಲ್ಪ
 ದ್ರುಮವೊಂದಂ ಪೇಳೈ ಮತ್ತುಳ್ಳೆಡೆ ನುಡಿ ಜಗತ್ತೀಚಕ್ರದೊಳ್ ಸತ್ಕವೀಂದ್ರಾ ||
- ವೈ|| ಪುಸಿದಾನರ್ಜ್ಜಿಸುವರ್ಥವೊಂ ಮುನಿದಕಯ್ಯೊಳ್ಳೆಳೆರೆ ವೆಂವಿ ವಾ
 ದಿಸದಿವಂಕವಿಹುದ್ಧಿಯೊಳ್ಳುಭವದೊಳ್ಳುಖ್ಯಾತಿಯೊಳ್ಳು ತಿಯೊಳ್ಳು |
 ಳ್ಳು ಸದೊಳ್ಳು ಳ್ಳುಯೊಳ್ಳುತ್ಯದಾರಗುಣದೊಳ್ಳುಂ ಬಿಂಯ್ಯದೊಳ್ಳುತ್ಯುರ್ತು ಲ
 ಹ್ಹಿಸೆ ಲಕ್ಷ್ಮೀಧರನಲ್ಲ ದುಂಟಿ ಸಭೆಯೊಳ್ಳೆ ಶ್ರೀದೇವರಾಜೊಂದ್ರನಾ ||
- ವೈ|| ಧರಣೀಚಕ್ರಂ ಮನಂಗೊಳ್ಳುದುಮುರುತಮಸೋಮವಲಾಡುವಾತ್ಮಾ
 ಚರಣಂ ಸನ್ಮಾನ್ಮುಮದ್ಯೋತಿಸುವ ರುಚಿಸದಾಲೋಕಮಂವೈರ್ಲೈ ತೇಜ |
 ಸ್ಪುರಣಂ ನಿತ್ಯಾಸುರಾಗಕ್ಕೆಡೆಗುಡಲೆನೀವಿ ಪೇರ್ವೈಯಿಂ ದೇವಭೋಜ್ಯ
 ದ್ವರಪಾಡಾಸಂನ ನೇನುಂನತಿವಡೆದನೊ ಲಕ್ಷ್ಮೀಧರಾಮಾತ್ಯನಿತ್ರಂ ||

- ವೈ|| ಪೂವಿನ ಬಿಲ್ಲುನೇಣಿಸುವೆ ಬಂಡೆ ಬಸಂತನನಾಸಮಾಡುವೆ
 ಮಾವಿನರಲ್ಲಂ ಬನಸಗೆಯ್ಯಳದಿಂಗಳೆ ಪಂಗುಗೋಳ್ಯ ಬ |
 ಲೈವುದೆನುತ್ತು ಚಿತ್ತಭವನಾವನ ಮೆಯ್ಯಳಗೊಂಡು ಕಂಡೆ ಕಾಂ
 ತಾವಳಯಂ ಮರಳ್ವ ವನನಲೈಬಿಗಂತುಟಿಣಿ ಲಕ್ಷ್ಮಣಾಂಕನಾ ||
- ಕಂ|| ನೆಲದೊಳ್ಳೈತಿಹಿತರಾವೆಂದೆಲಿವರ ನಾಲಿಗೆಯನಲುಗಲಿಯೈದೆ ಬಲು ಸಂ |
 ಕಲಿಯಾದುದು ಮುಂಕೆತ್ತಿಯ ಕಲಿ ಮೂಜಗವಳಿಯ ಮಂತ್ರಿಲಕ್ಷ್ಮಣಧರನಾ ||
- ವೈ|| ಗಣನಾಮಾತ್ರಮೆ ದೇವರಾಯನರನಾಥಾಸ್ಮಾನದೊಳ್ಮಾನವಾ
 ಗ್ರಣಿಗಳೈತ್ತ ವಿಚಾರಿಪಾಳುಪಧಾಸಂಕುದ್ಧಿಯಿಂ ಬುದ್ಧಿಯಿಂ |
 ಗುಣದಿಂ ಗೌರವದಿಂ [ಪೊ]ದಳ್ದ ಸವ ಮುದ್ರಾಮಾತ್ಯಯೋಗಂಧರಾ
 ಯಣಚಾಣಾಕೈಸುಮಂತ್ರೋಳೊಡ ರೆಗೆ ವಂದಂ ಮಂತ್ರಿಲಕ್ಷ್ಮಣಧರಂ ||
- ವೈ|| ಸಾರಶ್ರೀನೀತಿವಾಕ್ಯಾಮೃತಪರಿಸರದೊಳ್ಳುಟ್ಟಿ ಮೆಯ್ಯುಂದದಾನಂ
 ದಾರಾಮಾಸಂನರಾಮಾಯಣದೊಳಮೆದುರ್ ತಳ್ಮವಗಂ ಕೃಷ್ಣ ಶಿಲಾ |
 ಧಾರಂ ತಾನಾಗಿ ನಾನಾಫಲಮನಿಳಗೆ ಬಿಟ್ಟಿತ್ತು ಸಂಸಾರಸಾಖ್ಯಾ
 ಕಾರಂ ಸನ್ಮಂತ್ರಿ ಲಕ್ಷ್ಮಣಧರನುರುಕವಿತಾಕಲ್ಪವಿಲ್ಲಿತಾನಂ ||
- ವೈ|| ಪದೆಪಂದಂ ಕವಿರಾಜಲಕ್ಷ್ಮಣನ ಕಾವ್ಯಾಲಾಪಮಂ ಕೂರ್ತು ಕೇ
 ಳದೆ ಮುಂಪೊದರೆ ಪಾಡೆ ವೊ[ಂ]ಮೆ ಕಿವಿಗೊಟ್ಟಿತ್ತಾನುಮಾರೈದು ಸಂ |
 ಮದದಿಂ ಸೈತಿರದೊರು ದೊತಿಯರಮಾತಂ ವಿನಾಟಿ ಕಣ್ಣೊಂಡು ನೋ
 ಡಿದ ಪೊಳ್ಳುಡಿವಿಧಿ ಪುಂಗಳೆಯ ಪುಂಣೆಂದಂಣಿ ಪುಯ್ಯಲ್ಲ ರೇ ||
- ವೈ|| ಗುರುದೈವಂ ಮೆಚ್ಚೆ ನಿಚ್ಚೆಂ ಬಗೆದಣವ ಮನೋಭಕ್ತಿ ವಿದ್ಯಜ್ಜನಂ ಬಾ
 ಪುರ ಬಾಸೆಂದಿತ್ತಿ ಕೊಂಡಡುವ ವಿವಿಧಕಳಾಪ್ರಾಡಿ ವಂದಿವ್ರಜಂ ಕಂ |
 ಡಿರದಿಪ್ಪಾರ್ಥಂಗಳಂ ಕೊಂಡಡರೆ ಪೊಗಳ್ವ ವಿಶ್ರಾಣನಂ ವಿಶ್ವ[ವಂದ್ಯಂ]
 ಚರಿತಂ ತಾನಾಗಲೇನುನ್ನು ತಿವಡೆದನೊ ಲಕ್ಷ್ಮಣಧರಾಮಾತ್ಯವರ್ಯಂ ||

ಲಕ್ಷ್ಮಣಧರನ ಸ್ವಾಮಿಕಾರ್ಯ ದುರಂಧರತೆಯನ್ನು ಕುರಿತು ಮಧುರನು ಒಂದು ಉದಾಹರಣೆಯನ್ನು ಕೊಟ್ಟಿರು
 ವನು. ಒಮ್ಮೆ ಕೆಲವರು ಘಾತುಕರು ದೇವರಾಯ ಮಹಾರಾಯನನ್ನು ಕೊಲ್ಲ ಬೇಕೆಂದು ನಿಶ್ಚಯಿಸಿ ಚನ್ನಾಗಿಮೆಸೆದ
 ಆಯುಧಗಳನ್ನು ಕೈಲಿಹಿಡಿದು ರಾಜದ್ವಾರವನ್ನು ಮುತ್ತಿದರು. ಈ ಸಂಚನ್ನು ಲಕ್ಷ್ಮಣಧರನು ತಿಳಿದು ಕತ್ತುಬಿಲ
 ವನ್ನು ಲೆಕ್ಕಿಸದೆ "ತನ್ನ ಪತಿಕಾರ್ಯಮೆ ಕಾರ್ಯಮೆನುತ್ತು" ಮಹಾಸಾಹಸದಿಂದ ವಂಚಕರನ್ನು ವಂಚಿಸಿ ತನ್ನ
 ಡೆಯನ ಪ್ರಾಣವನ್ನು ಕಾಪಾಡಿದನಂತೆ.

ಲಕ್ಷ್ಮಣಧರನ ವಿಷಯವಾದೀ ಕಡೆನುಡಿಗಳನ್ನು ಮಧುರನ ಸವಿನುಡಿಗಳಿಂದಲೇ ಮುಗಿಸುವೆನು.

- ವೈ|| ಪೊಗಳಲೊಬ್ಬಂಬುಳಯೋದೆ ಪೆಂಪಿನ ಯಕೋಲಕ್ಷ್ಮಣಧರಂ ಬಲ್ಲವೆ
 ಬ್ಬುಗೆಗೊಳ್ಳುಂಪಿನ ಸೊಂಪುವೆತ್ತ ಕವಿತಾಲಕ್ಷ್ಮಣಧರಂ ರಾಜನೀ |
 ತಿಗೆ ನೇಪ್ಪಾದೆ ಮಹಾಪ್ರಧಾನಪದವೀಲಕ್ಷ್ಮಣಧರಂ ಧಾತ್ರಿಯೋಳ್
 ನೆಗಳ್ಳಂ ನಿಮ್ಮೂಲರಾಮಚಂದ್ರತನಯಂ ಸನ್ಮಂತ್ರಿಲಕ್ಷ್ಮಣಧರಂ ||

ಪರಿಶಿಷ್ಟ I.

ಕನ್ನಡ ನಾಟಕ

ಕರ್ಣಪಾರ್ಶ್ವನ (ಕ್ರಿ.ಶ. ೧೧೪೦) 'ಚೇತೋಹರಮೆಂಬಿನಮೆಸವೆ ಮಾಳವೀಮಾಧವೆ,' ಕೇಶಿರಾಜನ (ಕ್ರಿ.ಶ.
 ೧೨೬೦) 'ಶ್ರೀಚಿತ್ರಮಾಲೆಯಂತೆ ಸುಭದ್ರಾಹರಣಂ, ಪ್ರಬೋಧಚಂದ್ರಂ' ಇವೆಲ್ಲವೂ ನಾಟಕಗಳಾಗಿರಬೇಕೆಂದು
 ಕವಿಚರಿತ್ರಕಾರರು ಬರೆದಿರುವರು. ಕಾರಣಗಳಲ್ಲದೆ ಕವಿಚರಿತ್ರಕಾರರು ಹೀಗೆ ವೋಹಿಸಿರಲಾರರು. ಆದರೆ ಅವ
 ರು ಯಾವ ಕಾರಣಗಳನ್ನೂ ಸೂಚಿಸಿರುವುದಿಲ್ಲ.

¹ Lives of Kannada Poets, Vol. I, ಅವಕರಣಿಕೆ, page 10.

ರನ್ನನ (ಕ್ರಿ.ಶ. ೯೯೩) ಗದಾಯುದ್ಧದಲ್ಲಿನ 'ಅಲುತ್ತುಂಬುದ ತನ್ನಂ (ಪಾಂಚಾಲಿ) ನಗುತ್ತುಂ ಪೋವಂತೆ ಸಂತೋಷಮಂ ಮಾಡಿಸಿದೆ' ವಿದೂಷಕನನ್ನೂ, 'ಪ್ರಸಾವ' 'ಕಂಚುಕಿ' ಎಂಬ ಹಲವು ಕಬ್ಬಗಳನ್ನೂ, ನಾಗಚಂದ್ರನ (ಕ್ರಿ.ಶ. ೧೧೦೫) ರಾಮಚಂದ್ರಪುರಾಣದ

'ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣನಿಲಯಂ ನಿಜಾಂಭಿಕಮಲಂ ವಿದ್ಯಾನಟೀನಾಟ್ಯವೇ
ದೀಕಲ್ಪಂ ಮುಖಚಂದ್ರಬಿಂಬಮಬಿರೋದ್ರೋತ್ತಂಸಮಾಣಕೃದೀ |
ಪಾಕೀರ್ಣಂ ಹರಿಪೀಠಪಾಶ್ವಮೆನಿಸಂ ಪೂಜಾರ್ಹನಾರ್ಹಂತ್ಯಲ
ಕ್ಷೇತ್ರಕಾಂತಂ ಮುನಿಸುವ್ರತಂ ನಮಗೆ ಮಾಚ್ಚೈಷ್ಯಾರ್ಥಸಂಸಿದ್ಧಿಯಂ ||'

ಎಂಬ ಕ್ಲೋಕವನ್ನೂ, ರುದ್ರಭಟ್ಟನ (ಕ್ರಿ.ಶ. ೧೧೦೦) ಜಗನ್ನಾಥವಿಜಯದ

'ಶ್ರೀರಾಮಾನತಿ ಕೌಸ್ತುಭದ್ಯುತಿಕಿರತ್ಪುಷ್ಪಂಜಲಿಕ್ಷೇಪವ
ಕ್ಷೇರಂಗಸ್ಥಿತಯಾದ ಪಾದನಖರೋಚಿರ್ಗಂಗೆ ಪೃಥ್ವೀಶಕೋ |
ಟೀರವ್ಯಾಪ್ತಗೆ ಸಂದ ಚಕ್ರವಿದ್ಯೈತ್ಯಧ್ಯಾಂತಮಂ ಗೆಲ್ವ ಭೂ
ಭಾರಚ್ಛೇದವಿನೋದಿ ಕೃಷ್ಣ ನಮಗೀಗಾನಂದಸಂದೋಹಮಂ ||'

ಎಂಬ ಅಡಿ ಕ್ಲೋಕವನ್ನೂ, ಕವಿಕಾಮದೇವನ (ಕ್ರಿ.ಶ. ೧೨೦೦) ಕೃಂಗಾರರತ್ನಾಕರದ ಮೂರನೆಯ ಪರಿಚ್ಛೇದದಲ್ಲಿನ

'ಕಂ|| ನವರಸಭೇದಮಂ ಭಾವವಿಧಾನಮನುಯಿ ವೇಚ್ಛಿ ನಿಲ್ಲಿಂದಿತ್ತಲ್ |
ಕವಿಮುಖ್ಯರಗೆ ನಾಯಕ ವಿವರಣೆಯಂ ನಾಯಿಕಾವಿಕಲಪ್ಪಂತರಮಂ ||

ಚತುರ್ಥಪರಿಚ್ಛೇದದಲ್ಲಿನ

'ಕಂ|| ನೆಣಿಯಿ ರಸಭಾವವಿಧಿಯಂ ನೆಣಿನಾಯಕನಾಯಿಕಾಪರಿಚ್ಛೇಯನಿಯಾ |
ಗಣುಪದ ನಿತ್ತಲ್ ತುಸಂದನುಪದಪಂ ಸುಸಖೀವಿಕಲಪ್ಪಂತರಮಂ ||

ಎಂಬ ಪದ್ಯಗಳನ್ನೂ, ಮಲ್ಲಿ ಕಾರ್ಜುನನ (ಕ್ರಿ.ಶ. ೧೨೪೫) ಸೂಕ್ತಿಸುಧಾರ್ಣವದೊಳಗಿನ

"ಬರೆಯಲ್ಪಾರದು ಬರ್ಚಿಸಲ್ಪರಿದು ನೋಡಲಡ್ಡುಡವೊಡ್ಡೈಸಲ
ಚ್ಚರಿ ಭೋಮಂಡಲಮಧ್ಯದಿಂದೊಡೆದು ಮೂಡುತ್ತಂಬಿನಂ ಚೆಲ್ವನಾ |
ಕರುಮಾಡಂ ನವಭೂಮಿಕಾಪ್ರಕಟಿತಂ ವಿಷ್ಯಂಭಿಸಿತ್ತಾರಬಂ
ಧುರಸಂಧಿಪ್ರತಿಭಾಸಿ ನಾಟಕದ ಪಾಂಗಿಂ ಚೂಳಕಂ ಲಾಳಕಂ ||"

ಎಂಬ ನೃತ್ಯವನ್ನೂ, ಭೀಮಕವಿಯ (ಕ್ರಿ.ಶ. ೧೩೬೯) ಬಸವಪುರಾಣದ

'ಸಕಲಭಕ್ತಾನ್ತಾನದೋಲ್ಮೊಳಕೆಗಳೊಗ್ಗಿನ ಮೇಳವದ ನಾ
ಟಕದ ಪಾತ್ರದ ಪೇರಣೆಯ ಜೋಳಗಳ ಜೋಕೆಗಳ |
ಪ್ರಕಟವೆಸೆಯಲ್ವೇಣುವೀಣಾನಿಕರನಾದವೊರೆಯ ಕೋಭಾ
ಷ್ಪಕ ವೊದರುತಿರೆ ಚಾಂಗು ಭಲರಂಬಾರವಂಗಳೊಳು ||'

ಎಂಬ ಪದ್ಯವನ್ನೂ, ನಿಜಗುಣ ಶಿವಯೋಗಿಯ (ಕ್ರಿ.ಶ. ೧೫೦೦) ವಿವೇಕಚಿಂತಾಮಣಿಯ ನಾಲ್ಕನೆಯ ಪ್ರಕರಣದಲ್ಲಿನ

"ಬಳಕ ನಾಟಕದಲ್ಲಿ ದಿನದಿನಕಭಿನಯಿಸಲ್ಪಕ್ಕ, ರಸ ಭಾವ ಸಂವಿಧಾನ ಆಶ್ರಯಂಗಳೆಂಬ ಚತುರ್ವಿಧ
ಪ್ರಬಂಧಾಂಶಂಗಳಂ, ಮುಖದೃಷ್ಟಿಸ್ವಪಾದಂಗಳಭಿನಯಿಸ ಲಕ್ಷಣಂ ತಪ್ಪದೆ, ಮೇಲೆ ಮುಖರಸವೇ ಹಾವ, ನೇತ್ರ
ಸ್ಪಂದವೇ ಭಾವ, ಪದನ್ಯಾಸವೇ ವಿಲಾಸ, ಭ್ರೂವಿಕ್ಷೇಪಣವೇ ವಿಭಿನ್ನವೆಂಬ ಚತುರ್ವಿಧವೋಪಮಂ ಮೈವೆತ್ತು, ಕುದ್ಧ
ದೇಶೀಯವೆಂಬ ದ್ವಯಮಾ ವಿವರಗೊಂಡು, ತಾಂಡವ ನಾಟ್ಯ ನೃತ್ಯ ಲಾಸ್ಯ ಗುಂಡಿಲ ಪೆಕ್ಕಣ ಲಕ್ಷಣ ಅಪರಿಪಾತ್ರ

1 ಗದಾಯುದ್ಧ, ದ್ವಿತೀಯಾಶ್ವಾಸ, ಪುಟ 23-24.

2 ಗದಾಯುದ್ಧ, ಪ್ರಥಮಾಶ್ವಾಸ, ಪುಟ 13.

3 ಬಸವಪುರಾಣ, ಸಂಧಿ 4, ಪದ್ಯ 7.

ಸುಪಾತ್ರ ಸರ್ವತೋಭದ್ರವೆಂಬ ದಶವಿಧಪಾತ್ರಂಗಳಂ ಬೀರಿ, ಲಯಗಾನಾಭಿನಯರಸಾಲಂಕಾರಭಾವಸೂಮರಸ್ಯವಂ ತೋರಿ, ಕ್ರೂತಿನಯನತ್ಯದಯಾಕರ್ಷಣವಂಗೈವ ನರ್ತಕನರ್ತಕಿಯಿರಿದುಪಾಸಿತರಾಗಿ,” ಎಂಬ ಭಾಗವನ್ನೂ,

ಪಾಠಕರು ಕೊಂಚ ಗಮನಿಸಿ ಓದಿದ್ದೀ ಆದರೆ ಕನ್ನಡಸಾಹಿತ್ಯಕ್ಕೆ ನಾಟಕವೂ, ಕನ್ನಡಿಗರಿಗೆ ರಂಗಭೂಮಿಯೂ ಹೊಸದಲ್ಲವೆಂದು ತೋರಿಬರದೆ ಇರದು-

ಭಟ್ಟಾಕಳಂಕನು (ಕ್ರಿ.ಶ. ೧೬೦೪) ತನ್ನ ಕಬ್ಬಾನುಕಾಸನದಲ್ಲಿ ‘ಕಬ್ಬಾಗಮಯುಕ್ತಾಗ್ರಮಪರಮಾಗಮ ವಿಷಯಾಣಾಂ ತಥಾ ಕಾವ್ಯನಾಟಕಾಲಂಕಾರಕಲಾಕಾಸ್ತ್ರವಿಷಯಾಣಾಂ ಚ ಬಹುನಾಂ ಗ್ರಂಥಾನಾಮಪಿ ಭಾಷಾ ಕೃತಾನಾಮುಪಲಭ್ಯಮಾನತ್ವಾತ್’ ಎಂದು ತನ್ನ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಕನ್ನಡದಲ್ಲಿ ನಾಟಕಗಳಿದ್ದುವೆಂದು ಹೇಳಿರುವನು. ಆದರೆ ಆ ನಾಟಕಗಳಲ್ಲಿ ಒಂದಾದರೂ ನಮಗೆ ಸಿಕ್ಕಿಲ್ಲ. ೧೬ ನೇ ಶತಮಾನದ ಸಿಂಗರಾರ್ಥಕೃತ ಸಂಸ್ಕೃತರತ್ನಾವಳಿಗೆ ಭಾಷಾಂತರವಾದ ಮಿತ್ರವಿಂದಾಗೋವಿಂದವೆಂಬ ನಾಟಕವೊಂದೇ ಈಗ ನಮಗೆ ದೊರೆತಿರುವುದು. ಅಲ್ಲದೆ ಕವಿಚರಿತ್ರೆ ಕಾರರು ಪ್ರಥಮಸಂಪುಟದ ಅನುಬಂಧದ 13 ನೇ ಪುಟದಲ್ಲಿ ‘ಪ್ರಭುನಾಟಕ’ (ಕ್ರಿ.ಶ. 17 ನೇ ಶತಮಾನ) ವೊಂದನ್ನು ಗುರುತಿಸಿರುವರು.

ಕೆಳದಿಯರಸರು ಅರಮನೆಯಲ್ಲಿ ನಾಟ್ಯರಂಗವನ್ನು ಕಟ್ಟಿಸಿ ಅಲ್ಲಿ ಅನೇಕ ನಾಟಕಗಳನ್ನು ಆಡಿಸುತ್ತಿದ್ದರೆಂದು ‘ಕೆಳದಿನೃಪವಿಜಯ’ ದಿಂದ ತಿಳಿದುಬರುತ್ತದೆ (ಅಶ್ವಾಸ 5, ಪುಟ 76, ಪದ್ಯ 30).

ಭಟ್ಟಾಕಳಂಕನ ಹೇಳಿಕೆಯನ್ನು ಸ್ಥಿರಪಡಿಸಲು ಕಾಸನದ ಆಧಾರವೊಂದು ದೊರೆತಿರುವುದು. ಕರ್ನಾಟಕ ತಾಲೂಕು ಚರುವುಬೆಳಗಲ್ಲಿಂಬ ಗ್ರಾಮದಲ್ಲಿರುವ ಕೇಶವದೇವಾಲಯದ ಒಂದು ಕಂಭದಮೇಲೆ ವಿರಕ್ತೃಷ್ಣ ರಾಯ ಮಹಾರಾಯನ (ಶಕ. ೧೪೩೬ ಭಾವ, ವೈಶಾಖ ಶು. ೧೫) ಕಾಸನವೊಂದುಂಟು. ಇದರಲ್ಲಿ ತಿರುಪತ್ತೂರು ಸೋಮರಸನ ಮಗ ಕರಣಂ ಬಸವರಸನು ಪಾತ್ರಿ ಪೋತವೆಂದ ನೆಟ್ಟುವೆ ತಿಂಮಯನ ಮಗಳಗೂ, ತಾಯಿಕೊಂದನಾಟಕದ ಜೇಗಯನ ಮಗ ನಟ್ಟುವೆ ನಾಗಯ್ಯನಿಗೂ ಭೂಮಿಯನ್ನು ದಾನವಾಡಿದಂತೆ ಬರೆದಿದೆ.

ಆದಕಾರಣ ೧೬ ನೇ ಶತಮಾನದಲ್ಲೇ ಕನ್ನಡ ನಾಟಕಗಳಿದ್ದು ವೆಂದೂ, ಅವುಗಳನ್ನು ಆಗಾಗ್ಗೆ ರಂಗಸ್ಥಳದಲ್ಲಿ ಪ್ರದರ್ಶಿಸುತ್ತಿದ್ದರೆಂದೂ, ವೇಷ್ಯೆಯರು ಪಾತ್ರಗಳನ್ನು ಧರಿಸುತ್ತಿದ್ದರೆಂದೂ, ನಾಟಕಕಲೆಗೂ ನಟರಿಗೂ ಪ್ರೋತ್ಸಾಹ ವಿತ್ತೆಂದೂ ವಿಶದವಾಗುತ್ತದೆ.

ಪರಿಶಿಷ್ಟ II

‘ರಚಿಸು’ ಎಂಬುದಕ್ಕೆ ಪಠ್ಯಾಯ ಪದಗಳು

ಅನೇಕ ಶಿಲಾಕಾಸನಗಳ ಅಂತ್ಯದಲ್ಲಿ ‘ಪೇಳ್ವೆ ನಲ್ತಿಯಿಂ ಸಾಸನಮಂ (Ep. Carn., Mysore, Pt. II, ನಂ. 28) ‘ರಾಜಯ್ಯಂ ಬರೆದಂ’ (Ep. Ind., Vol. XV, p. 332) ‘ಶ್ರೀಮತ್ಕವಿರಾಜವಲ್ಲಭಂ ಕವ್ಯುಣ ಭಟ್ಟರ ಲಿಖಿತಂ’ (Ep. Carn., Shimoga, Pt. II, ಸೂರಬ 184) (Lives of Kannada Poets, Vol. I, p. 361). ‘ಒರೆದಂ ರವಿನಾಕಭಟ್ಟ ನತ್ಯಾದರದಿಂ’ (Ind. Ant., Vol. XII, p. 223) ಎಂದು ಅನೇಕಬಗೆಯಾಗಿ ಕಾಣಬರುತ್ತದೆ. ಹಲವು ವಿದ್ವಾಂಸರು ‘ಒರೆದಂ’ ‘ಬರೆದಂ’ ‘ಲಿಖಿತ’ ಮೊದಲಾದ ಶಬ್ದಗಳಿಗೆ ‘ರಚಿಸಿದಂ’ ಎಂಬ ಅರ್ಥವನ್ನು ಕೊಡಲು ಒಪ್ಪುವದಿಲ್ಲ. ಅದಕ್ಕೆ ಬದಲಾಗಿ ‘ಕೈಬರೆದದಿಂದ ಬರೆದರು’ ಎಂಬದಾಗಿ ಅರ್ಥವನ್ನು ಕೊಡುವರು. ‘ಬರೆ’ ‘ಪೇಳ್ವೆ’ ಎಂಬ ಶಬ್ದಗಳಿಗೆ ‘ರಚಿಸು’ ಎಂಬ ಅರ್ಥವಲ್ಲದೆ ಬೇರೆ ಅರ್ಥವಿಲ್ಲವೆಂದು ನಾವು ಹೇಳುವುದಿಲ್ಲ. ಸಾಧಾರಣವಾದ ಅರ್ಥದಲ್ಲಿ ಬರೆಯುವುದೆಂದರೆ ಕೈಬರೆವಣಿಗೆ ಯೆಂದು ಅರ್ಥ. ಪೇಳೆಂದರೂ ಹೇಳೆಂದು ಸಾಧಾರಣವಾದ ಅರ್ಥ. ಆದರೆ ‘ಬರೆ’ ‘ಪೇಳ್ವೆ’ ಎಂಬ ಧಾತುಗಳ ಪರಿಕುಡ್ಧಾರ್ಥವು ‘ರಚಿಸು’ ಎಂದೇ ಇದಕ್ಕೆ ಅಡ್ಡಿಯೇ ಇಲ್ಲ. ಯಾಕೆಂದರೆ

‘ಸುಕರಕವಿಯಸ್ತುಚರಾಜನುಂ ಸಹಜಕವಿ ಮಲ್ಲಿದೇವನುಂ ಬರೆದರು’ (Ep. Ind., Vol. V, p. 231, foot-note 1) ‘ಕವಿರಾಜಬಾಂಧವಂ ಬರೆದನಿದಂ’ (Ep. Carn., Mysore, Pt. II, ಹೆಗ್ಗಡದೇವನಕೋಟೆ, 18) ‘ಕವಿತಾಮನೋಹರಂ ಕವಿತಳರ ಕರ್ಪರಸಂ ಬರೆದಂ’ (Ind. Ant., Vol. XIII, p. 93) ‘ಕವಿ ಮಾದಿರಾಜ[ಂ] ಬರೆದಂ:’ ‘ಕಾಸನಮನಿದಂ ಬರೆದನಾಕುಕವಿ ನಿಟಲಾಕ್ಷಂ’ (Ep. Carn., Vol. VII, ಪಿಕಾರಿಪುರ, 98).

1 Madras Epigraphical collection for 1915, No. 559.

2 Lives of Kannada Poets, Vol. I, p. 278.

‘ಲಕ್ಷ್ಮೀಧರಸಚಿವಂಗಾಚಂದ್ರಾಕ್ಷ್ಯವೊದವಿದಾಯುಂ ಶ್ರೀಯುಂ ಸಂಗತಿವಡದಿರೆ ಬರೆದಂ ಮಂಗಳವಂ’ (S.I.I. Texts, Vol. IV, No. 38 of 1889) ಎಂಬ ಅನೇಕ ಪ್ರಯೋಗಗಳು ಕಾಣಬರುತ್ತವೆ. ಈ ಆರು ಉದಾಹರಣೆಗಳಲ್ಲೂ ‘ಬರೆದ’ ಎಂಬ ಕ್ರಿಯಾ ಪದಕ್ಕೆ ಅರ್ಥವೇನು? ಸುಕರಕವಿ, ಸಹಜಕವಿ, ಕವಿರಾಜಬಾಂಧವ, ಕವಿತಾ ಮನೋಹರ, ಆಶುಕವಿ, ಎಂಬುದಾಗಿ ‘ಬರೆದ’ ವರನ್ನು ವಿಶ್ಲೇಷಿಸಿರುವುದರಿಂದಲೇ ಈ ಕಬ್ಬಕ್ಕೆ ‘ರಚನೆ’ ‘ಕವಿತೆ’ ಎಂಬ ಅರ್ಥವು ವಿಶದ. ‘[ಕಾಸನವ] ಹೇಳಿದ ಕವಿ ಹಂಸದೇವ (Ep. Carn., Vol. XII, ಚಿಕ್ಕನಾಯಕರಹಳ್ಳಿ, 32) ‘ಪೇಟ ನಟ್ಟಿಯಿಂ ಸಾಸನಮಂ’ (Ibid, Vol. IV, ನಾಗಮಂಗಳ, 28) ‘ನಿರ್ಮಿಸಿದಂ ಕವಿನಾಗದೇವನ್ (Ibid, Vol. VI, ಕಡೂರು, 95) ಎಂಬೆಡೆಯಲ್ಲಿಯೂ ‘ರಚಿಸಿದ’ ಎಂಬರ್ಥದಲ್ಲೇ ‘ಹೇಳಿದ’ ‘ಪೇಟ’ ‘ನಿರ್ಮಿಸಿದ’ ಎಂಬ ಕ್ರಿಯಾಪದಗಳು ಉಪಯೋಗಿಸಲ್ಪಟ್ಟಿವೆ.

ಕಾಸನಗಳ ಮಾತಂತಿರಲಿ. ಕನ್ನಡ ಸಾಹಿತ್ಯದಲ್ಲಿಯೂ ‘ರಚಿಸು’ ಎಂಬರ್ಥದಲ್ಲಿ ಮೇಲೆಕಂಡ ಕಬ್ಬಗಳೇ ಅಲ್ಲದೆ ಇನ್ನೂ ಅನೇಕ ಕಬ್ಬಗಳು ಕಾಣಬರುವುವು. ಜನವಕ್ಯದಲ್ಲಿ ‘ಅತಿವವರ ಮೆಲ್ಲೆದೆಯನಿಂಬುಗೊಳ್ವಂತೆ ಬರೆದಂ’ ಎಂದು ಕಲ್ಲರಸನೂ (Lives of Kannada Poets, Vol. II, p. 93), ಛಂದೋಂಬುಧಿಯಲ್ಲಿ (p. 4) ‘ಪೇಳಲೊಡರ್ಚಿದನೀ ಪ್ರಬಂಧಮಂ’ ಎಂದು ನಾಗವರ್ಮನೂ, ಪಂಚತಂತ್ರದಲ್ಲಿ ‘ಪೊಸತಾಗಿರೆ ವಿರಚಿಸುವೆಂ’ ಎಂದು ದುರ್ಗಸಿಂಹನೂ (Lives of Kannada Poets, Vol. I, p. 128), ಉದ್ಭಟಕಾವ್ಯದಲ್ಲಿ ‘ಕೂರ್ತೂರೆವೆನೀ ರು ಚಿರಪ್ರಬಂಧಮಂ’ ಎಂಬುದಾಗಿ ಸೋಮರಾಜನೂ (Ibid, p. 272), ಧರ್ಮನಾಥಪುರಾಣದಲ್ಲಿ ‘ನಿರ್ಮಿತಮಸ್ತು’ ಎಂದು ಮಧುರನೂ (Ibid, p. 348) ಬರೆದಿರುವರು. ಇದೇ ಅರ್ಥದಲ್ಲಿಯೇ ಮಂಗಳಸ ‘ನುಸುರಿದನು’; ಜನ್ನನು ‘ಮಾಡಿದನು’; ಮಲ್ಲಿಕಾರ್ಜುನನು ‘ಸಂಯೋಜಿಸಿದನು’; ಮತ್ತೊಬ್ಬ ಮಲ್ಲಿಕಾರ್ಜುನನು ‘ಸೊಲ್ಲಿಸಿದನು’. ಆದಕಾರಣ ಬರೆದ, ಪೇಟ, ಹೇಳಿದ, ಉಸಿರ್ದ, ಲಿಖಿತ, ಬರೆಪ ಎಂದರೆ ‘ಕವಿತೆಯನ್ನು ಮಾಡಿದ’ ನೆಂದು ಅರ್ಥವೇ ಹೊರತು ‘ಕತ್ತಿದನು’ ‘ಓದಿಹೇಳಿದನು’ ‘ಪ್ರತಿಮಾಡಿದನು’ ಎಂದು ಅರ್ಥವಾಗಲಾರದು. ಕತ್ತಿದನು ಎಂಬುದಕ್ಕೆ ಕಾಸನಗಳಲ್ಲಿ ‘ಕಣ್ಣಿರಿಸಿದ’ ‘ಹೊಯ್ದ’ ‘ಕಡಿದ’ ‘ಕಡದ’ ‘ಬೆಸಗೆಯ್ದ’ ಎಂಬ ಪ್ರತ್ಯೇಕ ಕಬ್ಬಗಳು ಉಪಯೋಗಿಸಲ್ಪಟ್ಟಿವೆ.

INDEX TO THE PREFACE.

	Page
Abhinava-Sarasvati, title of Padmaladēvi	viii
Ādi-Pampa, poet	vii
Āndhra	viii
Aśōka, inscriptions of	vii
Basava, religious reformer	vii
Banavāsi, the capital of the Kadambas	vii
Bhaktimārga, religious movement	vii
Bhāshā-Chaturbhūja, title	viii
Bhaṭṭākaśaṅka, author	vii
Bilhana, poet	viii
Brahmanic	vii
Buddhism	vii
Chālukya, dynasty	viii
Champū, classic style of composition	vii
Champū-Kāvya	viii
Chhandōmbudhi, work	vii
Chandrarāja, author	vii
Dāmapayya-Daṇḍanāyaka, chief	viii
Dēvarāya II, Vijayanagara King	viii
<i>Dynasties of the Kanarese Districts</i> , quoted	viii
Epigraphy, Annual Reports on	viii
Erumaiyūran, chief mentioned in the Tamil Sangam literature	vii
Honna, poet	vii
Hoysola, dynasty	viii
Jagannāthadāsa, poet-saint	vii
Jaina	vii
Janna, poet	vii
Kadambas, people	vii
Kanakadāsa, poet-saint	vii
Kannaḍa, language and literature	vii, viii
Kannaḍigas, the Kanarese people	vii
Karnāṭaka, language, literature and country	vii, viii
Kavirājamārga, work on Rhetorics	vii
Kīrtivarma, author	vii
Kittel, Rev.,	vii
Kṛishnadēva-Rāya, Vijayanagara King	viii
Lakshmidhara, minister of Dēvarāya II and poet	viii
<i>Lives of Kannada Poets</i> , work	vii, viii
Mādhavāchārya (Vidyāranya), religious teacher	viii
Nāgarjuna, poet	vii
Nāgavarma, author	vii
Nandamapūndi, village	viii
Narasimbāchārya, R.	vii, viii
Narasimbāchārya, S. G.	vii
Nārāyaṇa-Bhaṭṭa, poet	viii
Nripatūṅga, author	vii
Oxyrhynchus, papyri at	vii
Padmaladēvi, Queen	viii

	Page
Pāṇini,	vii
Pennapari-nāḍu, province	viii
Prākṛita,	viii
Pratibhā-Sarasvatī, title of Rebbanabbe	viii
Purandaradāsa, poet-saint	vii
Ragale, style of composition	vii
Rajāditya, author	vii
Rājarāja-Narēndra, Eastern Chālukya King	viii
Ranna, poet	vii
Rāshtrakūṭa, dynasty	viii
Raviga-chamūpa, chief,	viii
Rebbanabbe, woman	viii
Rice, L.	vii
<i>Sabdānuśāsana</i> , work	vii
Sanskṛita,	viii
Sāṅgatyā, style of composition	vii
Shaṭpadi, style of composition	vii
Sītādēvi, queen	viii
Tāḍpatri, capital of Pennapari-Nāḍu	viii
Tamil Sangam	vii
<i>Tāyikunda-Nāṭaka</i> , drama	viii
Tribhuvanamalla, Western Chālukya King	viii
Tribhuvanamalladēva-chōḷa-Mahārāja	viii
Uchchaṅgi, fortress	viii
Udayāditya, author	vii, viii
Udayāditya, chief,	viii
Vachana, style of composition	vii
Varāhamihira,	vii
Vātsyāyana,	vii
Vaishṇava, sect	vii
Vijayanagara, dynasty	viii
<i>Vikramāṅkadēvacharita</i> , work	viii
Vimalōdaya, poet	vii
Viraśaiva, sect	vii
Yādava, dynasty	viii

ಅನುಕ್ರಮಣಿಕೆ-

ಅಂಗ	7, 13
ಅಕಲಂಕಾಶಂಕನಾಮಾತ್ಯ	8
ಅಂಧ್ರ, ಅಂಧ್ರ	8, 13n
ಅಚರಾಜ	20
ಆರ್ಜುನ	17
ಆತಿವೀರ	1n
ಆತ್ಮಿರಾಜ, ಆತ್ಮರಸ	14
ಅಧಿರಾಜಮಂಗಲ	1n, 2
ಅನುಪಮ	1n
ಅನುಪಮಕವಿ	3, 4, 13
ಅನುಪಮಾ	1n
ಅಪರಿಪಾತ್ರ	19
ಅಭಿನವಸೋಮೇಶ್ವರದೇವ, ಸೋಮೇಶ, ಸೋಮನಾಥ	9, 10
ಆಮ್ನುಗಿ	11
ಅರವತ್ತು ಕಂಠದಗುಡಿ	5
ಅರುಹತ್	6
ಅರುಂಧತಿ	6, 12, 14
ಆಂಧ್ರದೇಶ	9, 12
ಆಂಧ್ರಭಾರತ	8
ಆತ್ಮೀಯಗೋತ್ರ	1
ಆದಿತ್ಯವರ್ಮ	1n
ಆದಿತ್ಯವರ್ಮ, (ಚಾಳುಕ್ಯರಾಜ)	2
ಆದಿತ್ಯಕರಿಕಾಲ	2
ಆನಂದರಾಮಾಯಣ	16, 18
ಆನಂದಾರಾಮ	17
ಆಪಸ್ತಂಬ	8
ಆಶುಕವಿ	20, 21
ಆಪವಮಲ್ಲದೇವ	14
ಇಂದ್ರ, ಸುರಾಧಿಪತಿ	12, 14
ಇಂದ್ರ—III (ನಿತ್ಯವರ್ಷ)	3, 11
ಇಂದ್ರಕೀರ್ತಿ	6
ಉದಯಾದಿತ್ಯ	13, 14
ಉದಯಾದಿತ್ಯಾಲಂಕಾರ	13
ಉದ್ಯುತಕಾವ್ಯ	21
ಎರೆಯಪ್ಪ	3
ಎಚ್‌ಕಬ್ಬೆ	6
ಓದುಂಬರಾಧರಣ	14
ಕಕ್ಕಲ	4
ಕದಂಬ	13
ಕಂಚಲೆ, ಕಂಚಲದೇವಿ, ಕಂಚಿಯಬ್ಬೆ	4, 14
ಕಂಚುಕೆ	19
ಕಂಚಿನಾರ್ಯ	8
ಕಂಚಿನ ಸೋಮಯಾಜಿ	8
ಕಟ್ಟಳೆ	1n
ಕಂಠೀರವಕೂಪ	3
ಕಂಠಿಯ ಭಾರ	4
ಕಂಡರಿಸು, ಹೂಯ್, ಕಡಿ, ಬೆಸಗೆಯ್	21
ಕರ್ಣಪಾರ್ಯ	18
ಕರ್ಣಾಟ	8, 13, 15, 16
ಕರ್ಣಾಟಕ ಕವಿಚರಿತ್ರೆ, ಕವಿಚರಿತ್ರೆ	3, 11, 14, 15, 20

ಕತ್ತ, ಕಾರ್ತವೀರ್ಯ I	4
ಕನ್ನಡಜಾಣ	11, 12
ಕನ್ನಡಭಾರತ	9
ಕನ್ನಡನಾಟಕ	18, 20
ಕನ್ನಡಿಗಕುಲ	17
ಕನ್ನಡಿಗರು	9, 30
ಕನ್ನಮ	11
ಕವ್ಯಾಭಿಜ್ಞ	20
ಕವ್ಯರಸ	20
ಕಮಲಾಪುರ	14
ಕರಣಂ ಬಸವರಸ	20
ಕಲಿಗಂಗ	13n, 14
ಕಲಿಜೋರೇಶ್ವರ	3
ಕಲುಕಡಮರವರಾಧೀಶ್ವರ	14
ಕಲ್ಲರಸ	21
ಕಲ್ಮೇಶ್ವರ	9
ಕಲ್ಯಾಣ	6, 14
ಕವಿಕಮಲಾದಿತ್ಯ	4, 5
ಕವಿಕಾಮದೇವ	19
ಕವಿಜನಾಚಾರ್ಯ	6
ಕವಿತಳರ	20
ಕವಿತಾಮನೋಹರ	20, 21
ಕವಿಕಾಲಕ್ಷ್ಮೀಧರ	16, 18
ಕವಿತೇಜಮದವ್ರಭಂಜನ	5
ಕವಿನಾಗದೇವ	21
ಕವಿವಜ್ರಾದಿರಾಜ	20
ಕವಿಮಾಧವ, ಮಾಧವ	15
ಕವಿರಾಜ	11
ಕವಿರಾಜಕಲಾವಿಲಾಸ, ಕಲಾವಿಲಾಸ	15
ಕವಿರಾಜಬಾಂಧವ	20, 21
ಕವಿರಾಜಲಕ್ಷ್ಮಣ	16, 18
ಕವಿರಾಜವಲ್ಲಭ	20
ಕವಿರಾಜಶೇಖರ	8, 9
ಕವೀಭವಬ್ರಾಂಕುತ	8, 9
ಕಳಿಂಗ	12
ಕಾಂಚೇಭುಜಂಗೇಶ್ವರ	3
ಕಾನೀನ (ಕರ್ಣ)	14
ಕಾಲಚಂದ್ರ, ಕಳಚುರಿ	11
ಕಾಲಾಮುಖ	1
ಕಾವೇರಿ	1n, 2
ಕಾಳಿದಾಸ	9
ಕಾಳಿಮಯ್ಯ, ಕಾಳಿದಾಸ, ಕಾಳಿಮರಸ	5, 6
ಕಿಸುಕಾಡೆವೃತ್ತ	6
ಕುಕವಿಮುಖಮುದ್ರ	13
ಕುಳಕರಣಿ	7
ಕುಂತಳ	10, 11, 13n
ಕುಣುವತ್ತಿ, ಕುಣುವತ್ತಿ	9
ಕುಂಡಿವಿಷಯ	4
ಕೃಷ್ಣ	19
—ಲೀಲಾ	16, 18
ಕೃಷ್ಣದೇವರಗುಡಿ	15
ಕಳದಿ	20
—ನೃಪವಿಜಯ	20
ಕೇರಳ	7
ಕೇಶವದೇವಾಲಯ	20
ಕೇಶಿರಾಜ	18

ಕೊಂಕಣ	7
ಕೊಂಡಕುಂದಾಸ್ತ್ರಯ	6
ಕೊಂಡಕುಂದೆ	6 _n
ಕೊಡುಂಬೆ, ಕೊಡುಂಬಾಳೂರು	12 _n
ಕೊಟ್ಟಕಲ್ಲು	10
ಕೊನಕೊಂಡ್ಲ	6 _n
ಕೋಗಲ (ಕೋಕಳ)	6
ಕೋಟೆಕರದೇವ-	10
ಖಸ	7
ಗದಾಯುದ್ಧ	19
ಗಂಗ	8, 6, 13 _n , 14
ಗಂಗರಾಶಿ	4
ಗಂಡನಾರಾಯಣ	7
ಗುಣವರ್ಣ	8
ಗುಮ್ಮಟಾಸ್ತಕ	15
ಗೂರ್ಜರ	7
ಗೋವಿಂದ	6
ಗೌರಿ	12
ಹಂದ್ರನಾಥ	13
ಹಂದ್ರವಂಶ	13 _n
ಹರ್ಷಕುಲ	12
ಹಳುಕ್ಕು	2
ಚಾಣಾಕ್ಯ	18
ಚಾಳುಕ್ಕು (ಪಶ್ಚಿಮ)	1 _n , 2, 5, 6, 7, 12, 13, 14
—(ಏಕ್ರಮ ವರ್ಷ)...	9, 12
—(ಪೂರ್ವ)	8, 9
ಚಿತ್ರಾಮರ	5 _n
ಚಿದ್ರಾಜ	6
ಚಿಲ್ಲುಕಾಚಾರ್ಯ	5
ಚೆನ್ನಮಂತ್ರಿ	17
ಚೆರುವೆಳಗಲ್ಲು	20
ಚೇಗಯ	20
ಚೇರ	7
ಚೋಳ	1 _n , 4, 7, 13, 14
ಚೋಳೋದಯಾದಿತ್ಯ	13, 14
ಛಂದೋಬುಧಿ	21
ಒಗದೇಕಮಲ್ಲ II	10
ಒಗನ್ನಾಥವಿಜಯ	19
ಒನವತ್ಯ	21
ಒನ್ನ	21
ಒಯಂತ	12
ಚೈನ	1, 15
ಚೈನಾಚಾರ್ಯ	6
ಜೋಗಮ	11
ಜೋಡುಕಳತದಗುಡಿ	7
ತಗಡೂರು	1, 2, 3
ತಪೋರಾಶಿ	1
ತಮಿಳುಸಂಘ ಸಾಹಿತ್ಯ	1
ತಣುಕಾಡುನಾಡು	11
ತಾಡಿಪತ್ರಿ	13
ತಾಣ್ಣಿವ	19
ತಾಯಿಕುಂದನಾಟಕ	20
ತಾಜೆಪಾಣಮರ	13

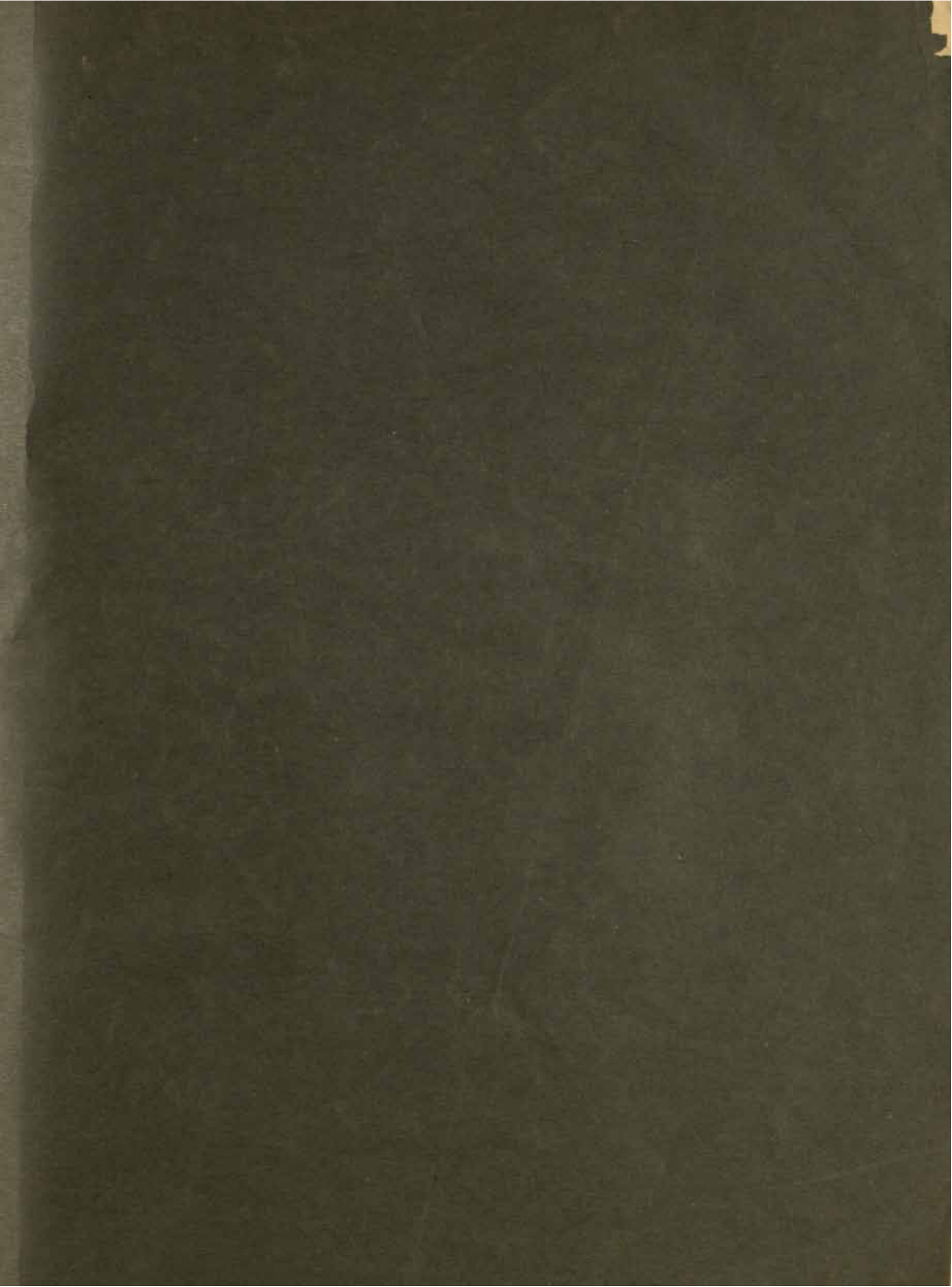
ತಿರುಪತ್ತೂರು ಸೋಮರಸ	20
ತ್ರಿಭುವನಮಲ್ಲ (ವಿಕ್ರಮಾದಿತ್ಯ VI)	5, 9, 13
ತ್ರಿಭುವನಸಿಂಹಮುನಿ	4
ತುರುಷ್ಕ	7
ತುಂಗಾ	10
ತುಂದೇಶ್ವರ	3
ತೇಜೋರಾಶಿಪಂಚಿತ	5
ತೈಲವ, ತೈಲ II	4, 10, 12
ತೋಮರರಗಳೆ	6
ತ್ರೈಲೋಕ್ಯಮಲ್ಲ (ಸೋಮೇಶ್ವರ I)	5, 6, 7
—ಭುಜಬಲವೀರನಾರಾಯಣ	14
ದಶರಥರಾಮ	17
ದಾನವುಲವಾಡು	3
ದಾವಣಗೆರೆ	10
ದಿವಾಕರ	1, 2, 3
ದುರ್ಗಸಿಂಹ	21
ದುರ್ವಿನೀತ	6
ದೇವಕಿ	17
ದೇವರಾಯ I	15, 16, 17, 18
ದೇಸೀಯಗಣ	6
ಧರ್ಮಮುರಿ	1
ಧರ್ಮನಾಥಸುರಾಣ	15, 21
ಸಟ್ಟುವ ತಿಂಮಯ	20
—ನಾಗಯ್ಯ	20
ನರ್ತಕ	20
ನರ್ತಕಿ	20
ನನ್ನಪಯ್ಯರಾಣ	4
ನನ್ನಯ ಭಟ್ಟಾರಕ	8, 9
ನನ್ನಯ ಭಟ್ಟ	8
ನನ್ನಯ ಭಟ್ಟ	12
ನನ್ನೇಶ್ವರ	3
ನರಸಿಂಹವರ್ಮ I	2
ನರಸಿಂಹಾಚಾರ್ಯ, ರಾವ್ ಬಹದ್ದೂರ್	10
ನಂದಮಪೂಂಡಿ	8, 9
ನಂದಾಮರ	13
ನಾಗಚಂದ್ರ	19
ನಾಗದೇವ	7
ನಾಗವರ್ಮ	5, 9, 21
ನಾಗಾಂದಿಕೆ	15
ನಾಗೈ	5
ನಾಟ್ಯ	19
ನಾಯಕ	19
ನಾಯಕಾ	19
ನಾರಾಯಣ ಭಟ್ಟ	8, 9
ನಿಜಗುಣಶಿವಯೋಗಿ	19
ನಿಟಲಾಕ್ಷ	20
ನಿಂಬದಂಡಾಧಿಪ	6
ನೀತಿವಾಕ್ಯಾಚ್ಯುತ	16, 18
ನೈತ್ತ	19
ನೈವಕೇಸರಿ	1n
ನೀವಾಳ	7, 13
ನೈಯಾಯಿಕ	8
ವಟ್ಟಬಂಧೋತ್ಸವ	12
ವಟ್ಟನಣಿರುವು	12
ವರದುರ್ಗಮರ್ದನ	1n, 2
ವರವೀರಚಿತ್	1n

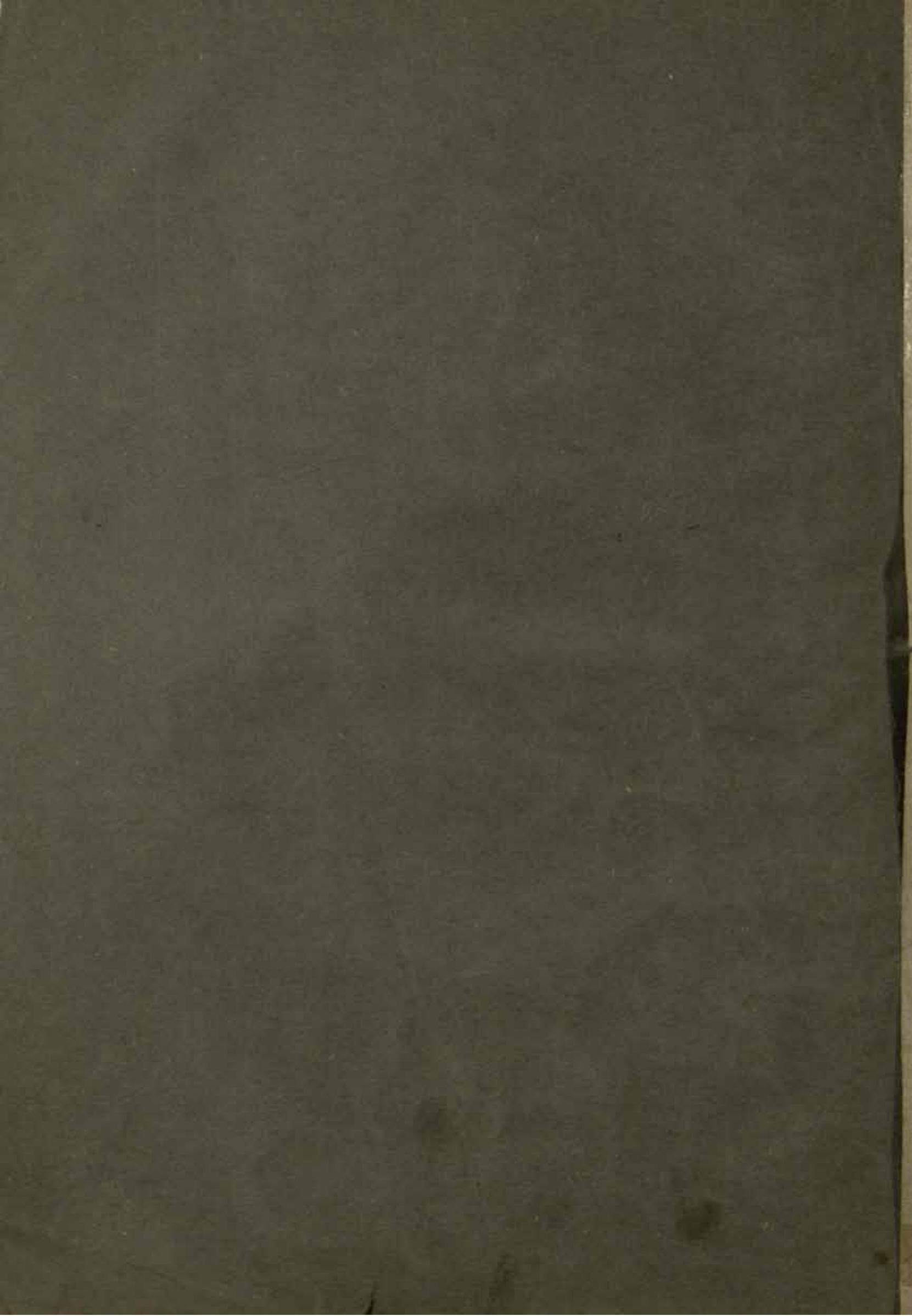
ಪರಾಂತಕ II	2 ⁿ
ಪರಾಂತಕವರ್ಮ	1 ⁿ
ಪಲ್ಲವ	1 ⁿ , 2
ಪಲ್ಲವೇಶ್ವರ	3
ಪಂಚತಂತ್ರ	21
ಪಂಪ, ಆದಿಪಂಪ	7, 9
ಪಂಪಾಕ್ಷೇತ್ರ	15
ಪಾಂಚಾಲಿ	19
ಪಾಂಚಾಲ	13
ಪಾಂಡ್ಯ	2, 7
—ಗಜಕೇಸರಿ	14
ಪಾರ್ವತೀ	6
ಪಾರ್ಶ್ವನಾಥ	13
ಮಲಕೇಶಿ II	2
ಪೆನ್ನವರಿನಾಡು	13, 14
ಪೆರ್ಣಿ	19
ಪೆರ್ಗಡೆ	17
ಪೈಶಾಚಿಕ	8
ಪೋತವರ	20
ಪೊಲೋಮಿ	12
ಪ್ರಬೋಧಚಂದ್ರ	18
ಪ್ರಭುನಾಟಕ	20
ಪ್ರಸ್ತಾವ	19
ಪ್ರಾಕೃತ	8
ಬಲ್ಲಗೌಂಡ	12
ಬಸದಿ, ಬಸ್ತಿ	6
ಬಸವಮಠಾಣ	19
ಬಾಗಲದೇವಿ	14
ಬಿಜ್ಜಯನಾಯಕ, ಬಿಜ್ಜಯ	11, 12
ಬಿಜ್ಜಳ	11
ಬಿಜ್ಜೇಶ್ವರ	11
ಬುಕ್ಕಣ್ಣ	17
ಬುಕ್ಕರಾಯ	15
ಭಟ್ಟಾಕಳಂಕ	20
ಭಾರತವರ್ಷ	10, 13 ⁿ
ಭಾರದ್ವಾಜಗೋತ್ರ	15
ಭಾಸ್ಕರ	13
—(ಕಂ)	12
ಭಾಸ್ಕರದಾಸ	7
ಭಾಸ್ಕರಯ್ಯ	12
ಭೀಮ	17
ಭೀಮಕವಿ	19
ಭುಜಂಗ	3
ಭೂತಿವಿಕ್ರಮಕೇಸರಿ	1, 2
ಭೂಲೋಕಮಲ್ಲ (ಸೋಮೇಶ್ವರ III)	12, 13
ಭೋಗೇಶ್ವರ	3
ಭೋಜ	7
ಮಗಧ	7
ಮದರಾಸು ವಸ್ತುಪ್ರದರ್ಶನಶಾಲೆ	8
ಮಧುರ	15, 16, 21
ಮಧುರೆ	1
ಮಧುಸೂದನದೇವ	10
ಮರು	13
ಮಲ್ಲ ಗೌಂಡ I	12
—II	12
ಮಲ್ಲದೇವ	20

ಮಲ್ಲಿಕಾರ್ಜುನ (ಕವಿ)	19, 20
—(ಯತಿ)	1, 2
—ದೇವ	13
ಮಹಾದೇವಿ, ಮಹಾದೇವಿ	14
ಮಹಾಗಣನಾಥ	15
ಮಹಾದೇವಾಲಯ	11
ಮಹೇಂದ್ರಾಂತ್ಕ	3
ಮಂಗರಸ	21
ಮಂಗಳವೇಡ	11
ಮಾಗಳ	3n
ಮಾಡಗಿಹಾಳ, ಮಾಳಿಗೆ, ಮಾಳಿಕಾಪುರ	11
ಮಾದರಸ, ಮಾಧವ	16
ಮಾಧವ	17
ಮಾಧವಾಚಾರ್ಯ, ಮಾಧವ	15n
ಮಾನವರ್ಮ	2
ಮಾಲ್ಯವತ್ಸರ್ವತ	15
ಮಾಳಪರಸ	13
ಮಾಳವ	1n, 13
ಮಾಳವ್ಯ (ಮಾಳವ)	7
ಮಾಳವೀಮಾಧವ	18
ಮಿತ್ರವಿಂದಾಗೋವಿಂದ (ನಾಟಕ)	20
ವಿನಯಾಂಸಕ	8
ಮುದ್ದದಂಡೇಶ್ವರ	15, 16
ಮುದ್ದಿಯಕ್ಕ	12
ಮುದ್ರಾಮಾತೃ	18
ಮುನಿಸುವ್ರತ	19
ಮೂಲಸ್ಥಾನದೇವ	5
ಮೈಲಾರ	5
ಮೌಳಿಮಡುವು	5
ಯದುವಂತಕೇತು	1n, 2
ಯೋಗಂಧರಾಯಣ	18
ರಚಿಸು, ಉಸಿರು, ಬರೆ, ಓರೆ, ವೇಳೆ, ನಿರ್ಮಿಸು	20, 21
ರಜ್ಜ	4, 12
ರಣಕಂಠ	4
ರತಿ	6, 12
ರತ್ನಾವಳಿ	20
ರತ್ನ	7, 19
ರವಿನಾಗ ಭಟ್ಟ	20
ರಾಜಯ್ಯ	20
ರಾಜ	11
ರಾಜರಾಜನರೇಂದ್ರ	8
ರಾಮಚಂದ್ರಸುರಾಣ	19
ರಾಮರಸ, ರಾಮ, ರಾಮಚಂದ್ರ	16, 17, 18
ರಾಮೇಶ್ವರ	13
ರಾಯಮುರಾರಿ ಸೋಯಿ	11
ರಾವವಯ್ಯ	7
ರಾಷ್ಟ್ರಕೂಟ, ರಾಷ್ಟ್ರ	3, 13
ರುದ್ರ ಭಟ್ಟ	19
ರುದ್ರಭೋಜಂಗ, ಭೂಜಂಗ	3
ರೈಣಾಪ್ಪ	6
ರೇವಾರಾತಿ	3
ರಸುರಾಯದಂಡು ಪಡಿಗಪ	11
ಲಕ್ಷಣಭಾಷಾಕವಿರಾಜ	15, 16
ಲಕ್ಷ್ಮಿ	12
ಲಕ್ಷ್ಮೀಧರ, ಲಕ್ಷ್ಮಣ	15, 16, 17, 18,

ಲಕ್ಷಣ	19
ಲಾಕುಳಾಗಮ	3
ಲಾಳ	4
ಲಾಸ್ಯ	19
ವರಗುಣಾ	1 ⁿ
ವರ್ಣಕವಿ	11, 12
ವರಾಳ	13
ವಂಗ	7
ವಂಜಿವೇಳೆ	1 ⁿ , 2
ವಾಜಿವಂಶ	15
ವಾತಾಪಿ	1 ⁿ , 2
ವಾಸವಂಶ	8
ವಿಕ್ರಮಾದಿತ್ಯ I	2
II	2
— (ಪಾಂಡ್ಯ)	10, 11
ವಿಜಯನಗರ	16
ವಿಜಯಾದಿತ್ಯ	2
ವಿದ್ಯಾರಾತಿ (ವಿದ್ಯರಾತಿ)	1, 2, 3
ವಿದೂಷಕ	19
ವಿನಯಾದಿತ್ಯ	2
ವಿವೇಕಚಿಂತಾಮಣಿ	19
ವಿಷಂಭ	19
ವಿಷ್ಣು	15
ವಿಷ್ಣುಸ್ವರೂಪಗೋತ್ರ	16
ವೀರಕೃಷ್ಣರಾಯ	20
ವೀರತುಂಗ	1 ⁿ
ವೀರಪಾಂಡ್ಯ	1 ⁿ , 2, 9
— ಸಾಮಂತ	10
ವೀರಬಲ್ಲಾಳ	3 ⁿ
ವೆಂಕಯ್ಯ, ರಾಯ್ ಬಹದ್ದೂರ್	1, 2 ⁿ
ವೆಂಗೀ	7
ವೆಂಗೀಮಂಡಲ	9
ವೇಣುಗೋಪಾಲಸ್ವಾಮಿಗುಡಿ	3 ⁿ
ವೇದಭಾಷ್ಯ	16
ವೈಶೇಷಿಕ	8
ವಚೀ	6
ವಬ್ಬ (ವ್ಯಾಕರಣ)	8
ವಯ್ಯನುಶಾಸನ	20
ವಂಕರಾರ್ಯ, ವಂಕರ, ವಂಕ	8
ವಂಭು	12
ತಿರುತ್ತಿಂಡನಾಯನಾರು	2
ತಿವಣೂರು	7
ತೂದ್ರಕ	3
— (ಗ್ರಂಥ)	3
ತ್ಯಂಗಾರರತ್ನಾಕರ	19
ತ್ಯವ	1, 3, 4
ತ್ಯವಭಕ್ತರು	2
ಶೌಚಾಂಬನೇಯ	8
ಶ್ರೀಕಂಠಸೂರಿ	9
ಶ್ರೀನಿಜಯ, ಶ್ರೀನಿಜಯದಂಡನಾಥ	3, 4
ಷಣ್ಮುಖ	12
ಸಮರಾಧಿರಾಮ	1 ⁿ , 2
ಸರಸ್ವತೀ	6
ಸರ್ವವಿಕ್ರಮತುಂಗ	4
ಸರ್ವತೋಭದ್ರ	20
ಸಂಕಮ	11

ಸಂಗ್ರಾಮಕಂಠೀರವ	6
ಸಂಧಿ	19
ಸಂಸ್ಕೃತ	8, 13
ಸಹಜಕವಿ	20, 21
ಸಾಂಖ್ಯ	8
ಸಾಮೆಕಾಂಬಾ	8
ಸಾಯಣ	16
ಸಾಯುಯುಕ್ತ (ಸಾವಿತ್ರೀದೇವಿ)	12
ಸಾವಿತ್ರೀದೇವಿ	12
ಸಿದ್ಧವಟದೇವ	14
ಸೀತೆ, ಕ್ಷಿತಿಮತೆ	6, 12
ಸಿಂಗಲೆ, ಸಿಂಗಾಂಬಿಕಾ	16
ಸಿಂಗರಾರ್ಯ	20
ಸಿಂದವಾಡಿಸಾವಿರ	13
ಸಿಂಹಳದ್ವೀಪ	2
ಸುಕರಕವಿ	20, 21
ಸುಪಾತ್ರ	20
ಸುಭದ್ರಾಹರಣ	18
ಸುಮಂತ್ರ	18
ಸುವರ್ಣಾಕ್ಷಿಕ್ಷೇತ್ರ	4, 5
-----ದೇವ	4, 5
ಸೂಕ್ತಿಸುಧಾರ್ಣವ	19
ಸೂಡಿ, ಸೂಂಡಿ	6, 7
ಸೂರ್ಯಗ್ರಹಣ	13
ಸೂರ್ಯವಂಶ	13n
ಸೇಗುಣ (ಸೇವುಣ)	7
ಸೋಗಲ್, ಸೋವಲ್, ಸೋಲು, ಸೋಲ್, ಸೋಗಲಿ	4
ಸೋಮ, ಸೋಮನಾಥ	13
ಸೋಮನಾಥೇಶ್ವರ	11
ಸೋಮರಾಜ	21
ಸೋಮಲಿಂಗೇಶ್ವರ	5
ಸೋಮಲೆ	17
ಸೋಮಾನ್ವಯ	13, 14
ಸೋಮಿದೇವ, ಸೋಮ	13, 14
ಸೋಮೇಶ್ವರ IV	13
-----ಯತಿ	7, 8
ಸೌರಾಷ್ಟ್ರ	7
ಸ್ಮರ	12, 14
ಸಯಂಭುದೇವ	5
ಹಳೆಗನ್ನಡಪ್ರಯೋಗ	9
ಹರಿ	12, 14
ಹರಿಹರರಾಯ II	15
ಹಂಪೆ	15
ಹಂಪದೇವ (ಕವಿ)	21
ಹಾರೀತಗೋತ್ರ	8
ಹುಲ್, ಡಾಕ್ಟರ್	8
ಹೆಮ್ಮಾಡಿ	11
ಹೊಯ್ಸಳ	3n

W.C.

Col
N 7/8 17E

"A book that is shut is but a block"

CENTRAL ARCHAEOLOGICAL LIBRARY
GOVT. OF INDIA
Department of Archaeology
NEW DELHI

Please help us to keep the book
clean and moving.
